ELJÁRÁSJOGI REFORMOK

Szegedi Jogász Doktorandusz Konferenciák .

Sorozatszerkesztők:
Jakab Éva – Varga Norbert

Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
Kiadványsorozata

ELJÁRÁSJOGI REFORMOK

Szegedi Jogász Doktorandusz Konferenciák VII.

szerkesztette
Varga Norbert

Szeged
2016

Megjelent a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Doktori Iskolájának támogatásával

Kötetszerkesztő
Varga Norbert

Technikai szerkesztő
Ruzsán Krisztina

© Jakab Éva, Varga Norbert

ISBN 978-963-306-539-6
ISSN 2063-3807

Felelős Kiadó:
Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Doktori Iskolája

TARTALOM

ELŐSZÓ 9

ANTALI DÁNIEL
A büntetőeljárás gyorsításának néhány aktuális kérdése 11

ÁRKOSY LILLA
A védjegyek bejelentésére és lajtromoztatására vonatkozó eljárás jogi szabályok reformja 21

BOGNÁR CSABA
E-bíróság: „Szép új világ"? Polgári perek interneten, reformok szociológiai szemszögből 31

FAZEKAS ÁGOTA
Családjogi eljárások reformja Németországban és Ausztriában 43

HERCZEG ÁGNES
A tárgyalásos eljárások alkalmazási lehetőségének változása az új Kbt. tükrében 53

JUHÁSZ ANDREA ERIKA
A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltek kötelező kegyelmi eljárása 63

OLÁH MIKLÓS
A pertársaság jogintézményének eljárásjogi szabályozása a Pp.-ben 71

SCHIFFNER IMOLA
A nem uniós polgárok családegyesítési eljárásának új irányai az Európai Unióban 87

TIMÁR BALÁZS
Múlt és régmúlt - Becsületbíróság az új szolgálati törvényben 103

VÖLGYESI LEVENTE
A Codex Iuris Canonici 2015. december 8-án hatályba lépett, a házasság semmisnek nyilvánításáért folyó eljárás reformja (CIC can. 1671 – 1691.) 115

ELŐSZÓ

A Szegedi Tudományegyetem Állam – és Jogtudományi Doktori Iskolája 2015. november 12-én magas résztvevői létszámmal rendezett országos konferenciát doktoranduszok és fiatal oktatók számára, hogy fórumot biztosítson legújabb tudományos eredményeik vitára bocsátásához. A konferencia megrendezésére a Szegedi Tudományegyetem Tanulmányi és Információs Központjában került sor. A konferencia központi témája az „Eljárásjogi reformok" voltak. A meghirdetett téma nagy érdeklődést váltott ki a hazai fiatal jogtudósok körében, amelynek következtében – a rendezők nagy örömére – több mint harminc tudományos előadásra érkezett bejelentés.

A konferencián – a doktoranduszok mellett – a hazai jogtudomány és joggyakorlat neves képviselői szép számban vettek részt. A konferencia plenáris előadását Prof. Dr. Trócsányi László igazságügyi miniszter tartotta az aktuális eljárásjogi reformok kapcsán, amelyet Prof. Dr. Prugberger Tamás előadása követett. Az előadásokban a jelenkori jogtudomány széles skálájának szinte valamennyi területéről feldolgozásra kerültek azok a jogintézmények; amelyek előtérbe kerültek az eljárásjogi reformok által, rávilágítva a figyelmet a kodifikációs törekvésekre. Az előadásokat követően kialakult tudományos viták eredményeit jelen kötet szerzői tudományos igénnyel dolgozták bele kibővített tanulmányaikba.

A rendezvényt a *„A tehetség értékének kibontakoztatása a Szegedi Tudományegyetem kiválósága érdekében"* című TÁMOP-4.2.2.B-15/1/KONV-2015-0006 pályázat támogatta.

Szeged, 2016

Jakab Éva
SZTE ÁJTK DI Elnöke

ANTALI DÁNIEL

A büntetőeljárás gyorsításának néhány aktuális kérdése

Bevezetés

Mai büntető igazságszolgáltatásunk egyik legkardinálisabb és bizonyos szempontból legvitatottabb területe az eljárás időszerűségének kérdése. Az igazságszolgáltatás ugyanis a „legnagyobb bűnt" azzal valósítja meg, ha az elkövetett bűncselekményre csak évekkel később ad választ. A késedelem veszélyezteti az eljárás sikerét, a kiszabott büntetés, az alkalmazott intézkedés várhatóan képtelen lesz a megfelelő eredményt elérni, értelmét, hatékonyságát veszti, vagyis rontja a nevelő hatást, és csökkenti az igazságszolgáltatás tekintélyét.[1] Emiatt az eljárás időszerűsége alapvető jogállami követelmény. A büntető igazságszolgáltatás gyorsítása azonban nem járhat a tisztességes eljárás sérelmével, úgyis fogalmazhatnék, hogy a hatékonyság nem állhat szemben a jogbiztonsággal. Némiképp ellentmondásosnak hathat e két utolsó állításom, hisz a jogbiztonság a jogállamiság szerves része. A jogállamiság azonban nemcsak az elkövetett bűncselekmények minél eredményesebb üldözését követeli meg, hanem elvárja az államtól, hogy e tevékenysége során elismerje az alapvető jogokat és biztosítsa védelmüket.

Az államnak a nemzetközi egyezményekből és a belső, alkotmányos normákból következően egyensúlyt kell teremtenie a tisztességes eljáráshoz való jog egyes vetületei, így a fegyverek egyenlőségének elve vagy az ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog megvalósítása között. A normák megalkotása során figyelemmel kell lennie az eljárás minél gyorsabb befejezése iránti össztársadalmi és természetesen terhelti igényre, ez azonban nem járhat olyan megoldások bevezetésével, amelyek miatt a processzus már tisztességtelennek minősülne.

Dolgozatom premisszája, hogy a hatályos büntetőeljárás jogi kódexünk, azaz a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban Be.) az előzőekben megfogalmazott követelményeknek megfelel, vagyis egyaránt biztosítja például az ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jogot, az ártatlanság vélelmét vagy épp a védelemhez való jogot. Ennek ellenére amellett kívánok érvelni, hogy a jelenlegi normaszöveg kisebb mértékű módosításával is jelentékeny eredmények érhetők el az eljárások lerövidítése tekintetében. *De lege ferenda* javaslataim nem a jelenlegi bírósági vagy ügyészségi struktúra átalakítására, a bírói belső igazga-

[1] LAJTÁR István: A fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárások időszerűségének vizsgálatáról. *Ügyészek Lapja* 15. évf., 4 (2008) 5.

tás megváltoztatására vagy épp az alkalmazott eljárási rend felváltására irányulnak, pusztán arra kívánok rámutatni, hogy a Be. apróbb módosításával, rugalmasabbá tételével – a garanciális alapelvek sérelme nélkül is – kézzel fogható eredmények érhetők el.

Módosítások az eljárás időszerűvé tétele érdekében

Soron kívüliség a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban

A Be. a határidők meghatározásától kezdődően a kényszerintézkedéseken át egészen az eljárás elhúzódása miatt bejelenthető kifogásig számos jogintézményen keresztül igyekszik biztosítani az időszerűséget az eljárás valamennyi szakaszában. Az eljárás gyorsítását szolgálja a soronkívüliség is, amelyet a jogalkotó – eltérő jogpolitikai célok érvényesítése végett – különböző esetekben rendel alkalmazni. Anélkül, hogy ezek részletezésébe kezdenék, megítélésem szerint legalább további egy ügycsoportban indokoltnak mutatkozik a „haladéktalanság" előírása, mégpedig a fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárásokban. A Be. 64/A. § b.) pontja szerint a jogalkotó kiemelt figyelmet fordít a kiskorú sértett jogainak, érdekeinek védelmére. Ezzel szemben a Be. a fiatalkorú terheltek esetében sem általános jelleggel, sem a deliktumok közötti válogatás útján nem él a soronkívüliség alkalmazásának eszközével. A soronkívüliség szükségességének igazolásaként szeretnék utalni a Legfőbb Ügyészség 2007. évi – a fiatalkorú terheltekkel szembeni eljárásokkal kapcsolatos – vizsgálati eredményeire. A kutatás során megállapítást nyert, hogy az időmúlás több esetben is hátrányosan befolyásolta az alkalmazható jogkövetkezmény megválasztását. Az ügyészek mintegy 40 ügyben kifejezetten a büntetőeljárás elhúzódása miatt tettek enyhébb büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására indítványt, mint amit a vádirat benyújtásakor indokoltnak tartottak.[2] Mindemellett citálnám az 1985. november 29. napján kelt, a Fiatalkorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló 40/33-as számú ENSZ közgyűlési határozat („Pekingi Szabályok") 20.1 pontját is, amely a fiatalkorú terheltek vonatkozásában kifejezetten előírja, hogy valamennyi ügyet a kezdetektől fogva haladéktalanul, szükségtelen késedelem nélkül kell intézni.

Mindezek alapján indokoltnak tartanám, ha a fiatalkorú terheltekkel szembeni külön eljárás szabályai egy további bekezdéssel egészülnének ki, amely kógens módon írná elő, hogy „amennyiben a fiatalkorú terhelttel szemben különös tárgyi súlyú bűncselekmény elkövetése miatt folytatnak büntetőeljárást, úgy azt soron kívül kell lefolytatni." E megoldással biztosítható lenne, hogy azon esetekben, amikor a Be. soronkívüliségre vonatkozó hatályos szabályai nem kötelezően alkalmazandók, de kiemelt érdek fűződik az eljárás mihamarabbi befejezéséhez, a processzus időszerűbbé válhasson. Ugyanakkor a soronkívüliség általánossá tételét nem tartom indokoltnak, hisz a fiatalkorú terheltekkel szembeni büntetőügyek túlnyomórészt a nyomozás elrendelését vagy megindulását követő egy éven belül jogerősen egyébként is befejeződnek.

Elterelés kábítószer birtoklásával kapcsolatos büntetőügyekben

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban Btk.) 180. §-a a korábbi anyagi jogi szabályozáshoz képest szigorította a büntethetőség megszűnésének törvényi feltételeit, ily módon az elterelés alkalmazhatóságát. Bár a szigorítás részben az eljárás gyorsítását eredményezi, azonban a hatályos rendelkezések között továbbra is találhatók olyan hézagok, amelyek a kapcsolódó kógens eljárási normák miatt a processzus időszerű-

[2] LAJTÁR, 2008. 12.

ségét ronthatják. A Be. rendelkezéseiből adódóan ugyanis ha a törvényi feltételek fennállnak és a terhelt a kezelésen való részvételt vállalja, úgy az ügy állásától függően a nyomozást vagy az eljárást fel kell függeszteni, illetve a vádemelést el kell halasztani. A Btk. és a Be. azonban nyitva hagyja a kérdést, miszerint mi a teendő azon esetben, amikor a terhelt önként megkezdi, majd mielőtt az a büntethetősége megszűnését eredményezhetné, be is fejezi az elterelést, de a nyomozás felfüggesztésére vagy a vádemelés elhalasztására nem került sor. A jelenlegi eljárási szabályok értelmében, amennyiben a terhelt esetlegesen ismételten akként nyilatkozik, hogy vállalja a kezelésen való részvételt (illetve azt meg is kezdi), úgy az érintett szervnek a kógens előírásokból következően nincs más lehetősége, mint a nyomozást vagy az eljárást felfüggeszteni, továbbá a vádemelés elhalasztásáról határozni. Bár a jogalkotó a Btk. 180. §-ának, illetve a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 283. §-ának alkalmazhatóságát eddig sem kötötte az elterelés tényleges sikerességéhez azonban, ha az eredményességgel szemben objektív, a hatóságok mérlegelésétől független kifogás támasztható, úgy a nyomozás/eljárás felfüggesztését és a vádemelés elhalasztását eleve ki kellene zárni. Emiatt a Be. 188. §, 222. § és 266. §-ait – megfelelően – akként indokolt módosítani, hogy azok nem alkalmazhatók, „amennyiben a terhelt a kábítószerfüggőséget gyógyító kezelésen, kábítószer-használatot kezelő más ellátáson vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson való részvételt önként megkezdte, de azt önhibájából nem fejezte be." Ehhez kapcsolódóan indokolt annak megfontolása is, hogy elterelés esetén a jogalkotó az igazolás előterjesztésének lehetőségét a törvény kifejezett rendelkezésével megtiltsa, hisz a vádemelés elhalasztásának tartama elegendő időt kellene, hogy jelentsen a kötelezettség teljesítéséhez, annak meghosszabbítása tehát felesleges.

Mediáció a büntetőeljárásban

A Btk. 29. § (1) bekezdésére is figyelemmel, a Be. 221/A. § (1) és (3) bekezdései határozzák meg a közvetítői eljárás alkalmazásának feltételeit, így azt is, hogy a terheltnek a vádemelésig beismerő vallomást kell tennie. A beismerő vallomás nyilvánvalóan a közvetítői eljárás alkalmazásának immanens része, amely nélkül a mediáció alapját veszítené el. A „beismerés megtételének" időbeli korlátozása azonban inkább jogpolitikai, semmint dogmatikai kérdés. Annak meghatározása, hogy a beismerő vallomást a nyomozás befejezéséig, a vádemelésig, a vádemeléstől számított meghatározott időintervallumon belül, vagy épp az elsőfokú bíróság döntéshozatalra történő visszavonulásáig kell megtenni – bár érvek mindegyik megoldás mellett felhozhatók – elsősorban, tehát a jogalkotói választás körébe tartozik.

Az időbeli korlát meghatározása körüli vitában az egyik fő argumentum az eljárás időszerűségének javítása kellene, hogy legyen. Ebből adódóan a beismerő vallomás megtételének a vádemelés időpontjában való korlátozása indokolatlan. Itt hívnám fel arra a figyelmet, hogy a Btk. 180. §-ában meghatározott büntethetőséget megszüntető ok alkalmazhatósága érdekében a jogalkotó kötelezővé tette a nyomozás vagy az eljárás felfüggesztését, a vádemelés elhalasztását, azonban az anyagi jogi feltételt képező beismerő vallomás megtételét határidőhöz nem kötötte. Emellett a törvényhozó a tárgyalásról lemondás kapcsán is megengedte, hogy a nyomozás során beismerő vallomást nem tett vádlott a vádirat közlését követő 15 napon belül kezdeményezhesse az ügyésznél az ügy nyilvános ülésen történő elbírálását. Mindezek alapján érthetetlen, hogy az alapvetően csekélyebb tárgyi súlyú bűncselekmények elkövetői esetében a bírósági előkészítő vagy tárgyalási szakban megtett beismerő vallomás miért nem eredményezheti a közvetítői eljárás lefolytatását és az eljárás gyorsabb lezárását.

Mindezekre tekintettel álláspontom szerint indokolt lenne – a Btk. mellett – a Be. 221/A. § (3) bekezdése b.) pontjának módosítása akként, hogy „a gyanúsított a Be. 321. § (1) bekezdése szerinti tanácsülésig beismerő vallomást tett, vállalja és képes a bűncselekménnyel okozott sérelmet a sértett által elfogadott módon és mértékben jóvátenni." A „vádemelésig" törvényi feltétel elhagyásával lehetővé válna a közvetítői eljárás alkalmazása azon esetekben is, amikor a terhelt akár a vádiratban foglaltak, akár a tárgyaláson történt bizonyítás eredményére tekintettel a bűnösségére is kiterjedő, ténybeli beismerő vallomást kíván tenni és indítványozza a mediáció lefolytatását.

A vádemelés elhalasztása különös méltánylást érdemlő esetben

Perjogi kódexünk differenciált módon szabályozza a vádemelés elhalasztásának eseteit és annak alkalmazását – részben – az eljáró ügyész mérlegelésére bízva, a Be. 222. § (1) bekezdése és a 222/A. §-a határozza meg. A két normahely közül utóbbit emelném ki, amely öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő cselekmények kapcsán különös méltánylást érdemlő esetben teszi lehetővé a vádemelés elhalasztását. A különös méltánylás, mint mérce a Be.-ben a vádemelés elhalasztásán túl az elővezetéssel és a bűnügyi költséggel összefüggésben merül fel, így értelmezéséhez elsősorban a Btk. normáihoz kapcsolódó bírói gyakorlat[3] hívható segítségül, amelynek adaptálása esetén a Be. 222/A. §-a alkalmazására valóban szűk körben van csak mód. A jogalkalmazás során azonban számtalan olyan eset felmerül, amikor valamennyi körülmény mérlegre tételét követően a vádemelés szükségtelennek mutatkozik és a büntetéskiszabási célok érvényesítéséhez a vádemelésnek hosszabb időre történő elhalasztása is elegendő. Különösen indokoltnak mutatkozhat ezen jogintézmény igénybe vétele akkor, amikor a Btk. 65.§ (1) bekezdése szerint a próbára bocsátás is alkalmazható vagy épp a Btk. 82. §-a alapján a büntetés enyhítésének lehet helye. Emiatt szükségesnek tartanám a Be. 221/A. §-ának hatályon kívül helyezését és a Be. 222. § (1) bekezdésének módosítását akként, hogy „az öt évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő cselekmények" esetén is lehetővé váljon a vádemelés elhalasztása. Alternatív megoldásként elképzelhetőnek tartanám a vádemelés elhalasztása és a próbára bocsátás intézményének „közelítését" oly módon, hogy „Az ügyész a vétség és a háromévi (ötévi) szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett miatt a vádemelést egy évtől kettő (öt) évig terjedő időre elhalaszthatja."

A vádlott távolmaradása

A Be. garanciális megfontolásokra is figyelemmel kötelezően írja elő a vádlott jelenlétét a bírósági tárgyaláson, amelytől csak kivételes és szűk körben lehet eltérni. A Be. 279. § (3) bekezdésének második mondata értelmében, ha a bíróság a vádlott részvételét nem tartja indokoltnak, úgy erről tájékoztathatja és felhívhatja, hogy távolmaradási szándékát előzetesen jelentse be. Bár a rendelkezés az eljárások elhúzódásának egyik legfőbb probléma forrását, a terhelti mulasztást igyekszik kiküszöbölni, az időszerűség javítása érdekében mégis módosítását tartom indokoltnak. Bár egyöntetű a jogirodalom abban,[4] hogy a tárgyalástól való távolmaradás nem tartozik a terhelti jogosultságok közé, így az ki sem kényszeríthető, azonban sajnálatosan a bírósági gyakorlat megosztott az erre vonatkozó vádlotti indítványok elbírálásában. Egyes bírók – összhangban a 92/2011. Bk. véleménnyel és a kapcsoló-

[3] L. 55. § (2) bekezdéséhez a 38/2007. BK véleményt, BH2007. 400, BH1985. 217, BH1980. 8.

[4] MÉSZÁR Róza: *XII. Fejezet. A tárgyalás előkészítése.* In: Belegi József (szerk.): Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára. II. kötet, Budapest, HVG-ORAC, 2014. január 31. 1253.

dó egyéb jogirodalmi forrásokkal[5] – az előzetes tájékoztatás nélküli kérelmeket elbírálhatónak tartják és amennyiben az megalapozott, a távolmaradást megengedik a vádlottnak, míg a bírói közösség további része mereven elzárkózik az előbbi vizsgálattól és a strikt, nyelvtani értelmezésre hivatkozva kivétel nélkül elutasítja a kérelmeket. Megítélésem szerint a mérlegelő álláspont áll összhangban a Be. logikájával és rendszerével, ennek megfelelően pedig – részben a jogalkalmazás egységesítése érdekében is – a Be. 279. § (3) bekezdését egy további mondattal egészíteném ki: „a tárgyalás a vádlott távollétében akkor is lefolytatható és az eljárás befejezhető, ha a vádlott maga kéri a tárgyalás távollétében való megtartását és kérelmét a bíróság tájékoztatását követően is fenntartja." A bíróság tájékoztatási kötelezettségét garanciális elemként írnám elő, anélkül ugyanis alappal lehetne megkérdőjelezni, hogy a terhelt az egyik legfontosabb jogosultságáról, a személyes védekezésről a szükséges ismeretek birtokában, megfontoltan mondott-e le, vagy azt a puszta tájékozatlanság, esetlegesen a lustasága indokolta.

A tárgyaláson részt vevő személyek köre

Hatályos büntetőeljárás jogi kódexünk széles körben szabályozza a kötelező védelem eseteit. A Be. 46. §-ának a.) – e.) pontjai konkrét eseteket határoznak meg, míg az f.) pont a kódex további rendelkezéseire utal. E kört a Be. 242. § (2) bekezdése további esettel egészíti ki: „ha az ügyész a tárgyaláson részt vesz, és a vádlott védőt nem hatalmazott meg, a tanács elnöke szükség esetén védő kirendeléséről gondoskodik. Ha a vádlott kéri, védőt kell kirendelni." A Be. e szakasza az Alkotmánybíróságnak a kötelező ügyészi részvétel kérdésében hozott 72/2009. (VII. 10.) AB határozatát [ABH 2009, 715.] követően nem került felülvizsgálatra a jogalkotó részéről. A határozat meghozatalának időpontjában a Be. nem általános jelleggel szabályozta a kötelező ügyészi részvételt, pusztán meghatározott esetekben írta elő azt. Ezen esetek alapvetően megegyeztek a kötelező védelem pontjaival, azonban a Be. korábbi 241. § (1) bekezdésének f.) pontja az ügyész mérlegelési körébe utalta, hogy a tárgyaláson részt kíván-e venni. Amennyiben az ügyész a tárgyaláson való részvétel mellett döntött, e magatartásával lényegében az ügy jogi és/vagy ténybeli bonyolultságát ismerte el, amelyre tekintettel a védő részvételének szükségessé is felmerülhetett. A törvényhozó elsődlegesen az eljáró bíróság kompetenciájába utalta, hogy amennyiben indokoltnak tartja – meghatalmazott védő hiányában – a terhelt számára védőt rendeljen ki. Témám szempontjából azonban a Be. 242. § (2) bekezdésének 2. mondata bír jelentőséggel, amely a védő kirendelését kötelezővé teszi, ha azt a vádlott kéri. A Kúria eseti döntése értelmében ugyanis „van olyan védőkirendelési eset, ami önálló, nem jár együtt a tárgyalás védőhöz kötésével, a védő kötelező részvétele iránti elvárással [Be. 48. § (3) bekezdés]. Ha azonban a törvény a védő kirendelését nem bízza a bíróság belátására, mérlegelésére, akkor a kötelező kirendelés egyben a kötelező védelem egyik törvényi esete."[6] A Be. 242. § (2) bekezdése, tehát mondattanilag elkülönülten, de egy szakaszban szabályozza a kötelező védelem egyik esetét, illetőleg a bíróság belátásán múló védő kirendelést is.

A Be. 242. § (2) bekezdésének 2. mondata az eljárás elhúzódásához azon esetekben vezethet, amikor a terhelt a tárgyalás megnyitása vagy megkezdése után, élve eljárási jogával, az ügyészi részvételre tekintettel védő kirendelését kéri. Ilyenkor a bíróság köteles a terhelt részére védőt kirendelni és a védő számára felkészülési időt biztosítandó, a tárgyalást elha-

[5] Uo. 1253.

[6] BH2010. 293. A témában lásd még a 4/2007. BK véleményt.

lasztani, avagy azt elnapolni. Amennyiben ugyanis a bíróság e kötelezettségének nem tenne eleget, az a Be. 373. § (1) bekezdés II. pontjának d.) alpontja alapján az ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítását vonná maga után. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a szabályozás jellegéből adódóan a terhelt védő kirendelés iránti indítványát formálisan nem lehet perelhúzó magatartásként értelmezni, hisz annak alkalmazása kizárólag a bírósági tárgyalás során merülhet fel. Ugyan a Be. 48. § (3) bekezdése lehetővé teszi, hogy a kötelező védelem esetein kívül a meghatalmazott védővel nem rendelkező terhelt számára az eljáró közhatalmi szerv védőt rendeljen ki, azonban ennek megvalósulására a terhelt valós befolyással nem rendelkezik.

Mindezek ellenére úgy vélem, hogy a Be. 242. § (2) bekezdése az eljárás elhúzódását eredményezheti, hisz a szabályozás felülvizsgálatának hiányából adódóan az eljárás időszerűségét rontó eszköz maradt a terhelt kezében. A hatályos Be. széles körben szabályozza a kötelező védelem eseteit, így ezen túlmenően további pontok beiktatásának kizárólag garanciális szempontokat kellene betölteniük. A gyakorlatban adódhatnak olyan ügyek, amikor előre meg nem határozható, fontos okra való tekintettel a védő eljárási részvétele indokolt lenne, azonban az erről való döntés a hatóság mérlegelésén kellene, hogy nyugodjon, hiszen ellenkező esetben visszaélésre adhat alapot. Emiatt a Be. 242. § (2) bekezdésének hatályon kívül helyezése indokolt, tekintettel arra, hogy a Be. 48. § (2) és (3) bekezdéseinek normaszövege alapján továbbra is lehetséges a terhelt számára védőt kirendelni, illetőleg ily módon ugyanazon kérdéskör ismételt szabályozása is elkerülhetővé válna.

Intézkedés eljárási cselekmény elvégzése iránt

A magyar bíróságok túlterheltsége sajnálatos módon általános jelenséggé vált hazánkban. Ennek ellenére, de bizonyos szempontból emiatt is megfigyelhető, hogy a bíróságok bizonyos intézkedéseikkel célzottan az eljárás elhúzására törekednek. A nagy ügyteher következtében előfordul, hogy az eljáró bíró a periratokat csak felületesen ismeri, ezért amennyiben módot talál rá, törekszik az érdemi döntés meghozatalának elhalasztására és a tárgyaláson kívüli munkavégzés volumenének csökkentésére. A Be. 268. § (1) bekezdése pedig – a Be. 276. § (1) bekezdésének i.) pontjára figyelemmel – különösen alkalmas az ez irányú törekvések eredményes megvalósítására, annak ellenére is, hogy a jogalkotó a törvényhely módosítását egyértelműen az ügyész indokolatlan megkeresésének elkerülése miatt tartotta szükségesnek.[7] Emiatt a Be. 276. § (1) bekezdése i.) pontjának módosítása indokolt oly módon, hogy „nincs helye jogorvoslatnak a bíróságnak a 268. § (1) – (4) bekezdésében meghatározott intézkedése ellen kivéve, ha az ügyész megkeresése bizonyítási eszköz felkutatására és biztosítására irányul." A bizonyítási eszközökkel kapcsolatos ügyészi megkeresésekkel szembeni jogorvoslat lehetővé tételével biztosítható, hogy az eljárás felfüggesztésére és időszerűségének rontására indokolatlanul ne kerülhessen sor. A jogorvoslat megengedése nem eredményezi szükségszerűen annak a veszélyét, hogy a másodfokú bíróságnak az elbírálás során a bizonyítékok értékelésébe kellene bocsátkoznia. A magasabb bíróság ugyanis kizárólag abban a kérdésben dönthetne, hogy a bizonyítás felvétele kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján lehetséges-e és a bizonyítás kiegészítése a tárgyaláson elvégezhető-e, tehát az ügyész megkeresésére, mint végső eszköz kerül-e sor.

[7] Lásd az egyes eljárási és az igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi LXXXIX. törvény 14. §-ához fűzött indokolást.

A bíróság elé állítás és a büntetési tételkeret viszonya

A bíróság elé állítás hatályos törvényi szabályozása értelmében – az egyéb feltételek megléte esetén – e külön eljárást kizárólag 8 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmények esetén lehet alkalmazni. A büntetési tétel felső határának megállapítása garanciális kikötés, amelynek célja, hogy e külön eljárási forma felhasználásának határt szabjon és csak meghatározott súlyú bűncselekmények elkövetése esetén kerülhessen alkalmazásra.[8] Kimondva-kimondatlanul ezen kikötés mögött az a jogalkotói felismerés húzódik meg, hogy a kisebb súlyú büntetőügyek általában, de nem szükségképpen, egyszerűbb megítélés alá esnek.

Bár az érv helytállóságát a gyakorlat is számtalan esetben alátámasztotta már, azonban a követelményt mégis túlontúl merevnek tartom, hisz olyan eseteket is a jogintézményen kívülre száműz, amelyek egyébként alkalmasak lennének a bíróság elé állítás igénybe vételére, de erre a büntetési tételkeret miatt nincsen mód. Úgy vélem, hogy a bűncselekményre megállapított tételkeretből a bűnügy jogi és ténybeli bonyolultságára, ily módon a gyorsabb elbírálás lehetőségére általános jellegű, előzetes következtetés nem vonható, minden esetben *in concreto* lehet és kell állást foglalni arról, hogy adott büntetőügyben a bíróság elé állítás biztosította többlet eljárási célok igénybe vételére szükség van-e.[9] Különösen károsnak tartom a tételkeret alkalmazását azon esetekben, amikor a cselekmény olyan ok miatt esik szigorúbb elbírálás alá, amely az ügy megítélését, illetve a bizonyítást érdemben nem nehezíti. Példaként említeném, hogy a törvényi tételkeret miatt nincs helye bíróság elé állításnak a különösen nagy értékre, dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás bűntette[10] vagy a felfegyverkezve elkövetett rablás[11] bűntette esetén, akkor sem, ha egyébként a hasonló, de kisebb súlyú büntetéssel fenyegetett cselekményekhez képest a többletet kizárólag az elkövetési tárgy kiemelkedő értéke (ritka luxusautó) vagy az elkövetési eszköz (kés) jelenti.

A büntetési tételkeret alkalmazása annál is inkább indokolatlan, mivel azzal a jogalkotó a deliktum társadalomra veszélyességének fokát határozta meg és nem a történeti tényállás egyszerű megítéléséről foglalt előzetesen állást. Ennek elfogadása ugyanis végső soron a deliktumok közötti előzetes és abszurd differenciáláshoz vezethetne. Összegezve az előzőeket, úgy gondolom, hogy a büntetési tételkeret alkalmazása vagy egy, a Be. 554/B. §-ához hasonló szelekció kizárólag a bíróság elé állítással elérni kívánt jogpolitikai cél csorbulását eredményezi, ezért annak megtartása indokolatlan. Ebből adódóan a Be. 517. § (1) bekezdése a.) pontjának hatályon kívül helyezésével a tételkeretet a törvényi feltételek köréből törölném.[12]

---

[8] MÁRIÁN Zoltán: Gondolatok a bíróság elé állítás jogintézményéről. *Ügyészek lapja* 8. évf., 6 (2001) 21.

[9] Az eseti mérlegeléssel kapcsolatosan lásd PARTI Jánosné – DVORZSÁK Anna – KIS Mihály – HARANGI István: A bíróság elé állítás gyakorlata. *Belügyi Szemle* 24. évf., 5 (1986) 27-31., illetve KRŐZSEL Károly: Bíróság elé állítás korrupciós ügyben. *Belügyi Szemle* 25. évf., 9 (1987) 90-91.

[10] A Btk. 370. § (1) bekezdésébe ütköző és – figyelemmel a (2) bekezdés bd.) pontjára – a (6) bekezdés b.) pontja szerint minősülő különösen nagy értékre, dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás bűntette.

[11] A Btk. 365. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés b.) pontja szerint minősülő felfegyverkezve elkövetett rablás bűntette.

[12] A büntetési tételkeret mellett a bíróság elé állítás több kritériumának módosítását is szükségesnek tartom. Így indokolt lenne az eljárás alkalmazása szempontjából egy végső, objektív határidőt szabni, amelynek elteltét követően már a gyorsított eljárás nem vehető igénybe. Ezen túlmenően megfontolandó lenne a tettenérés/beismerés megtartásának felülvizsgálata, hisz a jelenlegi szabályozás értelmében a bíróság a Be. 522. § (3) bekezdése alapján ezen kritériumok hiányában az iratokat nem küldheti vissza az ügyésznek, ezért a rendelkezés kötelező ereje alappal vonható kétségbe.

A tárgyalás mellőzésének törvényi feltételei

Az általános eljárási szabályok mellett a jogalkotó számos külön eljárást is törvénybe iktatott, ily módon alkalmazkodva a büntetőügyek sokszínűségéhez. Az eljárás időszerűségének javítása szempontjából az egyik legkedveltebb eljárási forma a tárgyalás mellőzése. A terhelt egyik legfőbb alkotmányos joga, hogy az ellene emelt vádról bíróság, lehetőleg tárgyaláson döntsön. Ugyanakkor, ahogy azt az Alkotmánybíróság a tárgyalásról lemondás kapcsán kifejtette „a terhelt tárgyaláshoz való joga nem tartozik az olyan abszolút alkotmányos eljárási jogok közé, mint az ártatlanság vélelme vagy a tisztességes eljáráshoz való jog (422/B/1999. AB határozat, ABH 2004, 1316, 1317-1318)" ebből adódóan tehát korlátozható is. Hasonló elvi megfontolásokra figyelemmel a tárgyalás mellőzésének jogintézménye is alkotmánykonformnak tekinthető, így – a megfelelő garanciák megléte mellett – alkalmazható is. A jogalkotó több biztosítékot (végrehajtandó szabadságvesztés és elzárás kiszabásának kizártsága, sajátos kézbesítési és jogorvoslati eljárásrend) is beiktatott a szabályozásba, amelyek közül egyet a terhelt szabadlábon történő védekezését feleslegesnek tartok. Úgy vélem ugyanis, hogy a terhelt fogva tartásából következő kötelező védelem kellő biztosítékot nyújt arra, hogy a vádlott megfontolt döntést hozhasson a bírósági verdiktről és amennyiben azt bármely okból vitatja, tárgyalás tartását kérhesse. Emiatt a Be. 544. § (1) bekezdéséből a „szabadlábon lévő" kitételt hatályon kívül helyezném, amellyel a jogintézmény alkalmazási köre szélesebbé válna.

Összegzés

A dolgozatom bevezetésében megfogalmazott célkitűzéseknek megfelelően az eddigiek során igyekeztem a büntető eljárásjogi kódexünkből olyan normahelyeket kiemelni, amelyek az eljárás további gyorsításának lehetőségeit rejthetik magukban. Az ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog a tisztességes eljáráshoz való jog egyik legösszetettebb jogosultsága, gyakorlati megvalósulása számos körülménytől függ. A legnagyobb veszélyt, azonban a túlszabályozott és a kötöttségektől terhelt eljárásjog jelenti rá. Premisszám, vagyis a Be. nemzetközi és belső standardeknek való megfelelése a munkámban megfogalmazott problémák ellenére is helytálló, a megoldási javaslatok azonban további javulást eredményezhetnek az eljárás időszerűségében. A 9 pontból álló „módosítási javaslatom" mellett találhatunk még a Be.-ben olyan szakaszokat, amelyeknek felülvizsgálata megfontolást igényelne és akár az eljárás rövidülését is eredményezhetik (a járásbíróságok és törvényszékek közötti hatásköri szabályok vagy a kizárólagos illetékesség esetei, vádalku újraszabályozása). Ezen módosítások azonban – részben a Btk.-n és Be.-n túlnyúló – átfogó eljárási reformot igényelnek, amelyek kifejtésére jelen írásomban nem vállalkozhattam.

DÁNIEL ANTALI

Current Questions of the Timeliness of Criminal Procedure

(Summary)

Our current criminal justice system's most significant and most controversial problem is the timeliness of criminal procedure. The criminal justice system commits the greatest sin if it leaves crimes without answer for years. The principle of fair trial not only expects creating assurances from the legislature, but it demands that crimes and impeachments don't take leave of each other. So, the timeliness of criminal procedure is an ultimate requirement for any criminal justice system. In my paper, I focus the Act XIX of 1998 on Criminal Procedure and try to point out the problems of this act, and after that I draw up my proposals for the solution. Primary, I'm looking for the answer of whether the Act XIX of 1998 on Criminal Procedure ensures the requirement of promptness and – all at once – the rule of law.

ÁRKOSY LILLA

A védjegyek bejelentésére és lajtromoztatására vonatkozó eljárás jogi szabályok reformja

Bevezetés

Napjainkban egyre nagyobb mértékben előtérbe kerül a védjegyek használata. A védjegy az árujelzők csoportjába tartozik, mivel individualizál, az árujelzők legfontosabb fajtája. Ugyanakkor ezzel szoros kapcsolatban álló szerepe, hogy ne csak a megjelölt árura, hanem az azt gyártó vállalatra, a szolgáltatást nyújtó cégre is utaljon. A piaci gazdaságban résztvevő áruk típusai, fajtáji rendkívül sokrétűek lettek, felszaporodtak a piacon a választható termékek, szolgáltatások száma, ezáltal pedig a védjegyek jelentősége is előtérbe került. Ugyanis a termék és a szolgáltatás beazonosításához, megkülönböztetéséhez elengedhetetlen bizonyos ábrák, megjelölések, szavak, betűk és színek védjegyként való alkalmazása.

Tagadhatatlan a szellemi alkotások felértékelődése napjainkra, amit rendkívül jól szemléltet az a tény is, hogy az egyes szellemi alkotások előszeretettel kerülnek alkalmazásra a piacgazdaságban résztvevő vállalatok, gazdasági társaságok által, versenyelőnyük megőrzése érdekében.[1]

Mindemellett a védjegy, mint az iparjogvédelem legjelentősebb szellemi alkotása a piacgazdaságban rendkívül jelentős szerepet tölt be, hiszen megkülönböztető képessége révén segíti a fogyasztókat abban, hogy különbséget tegyen az érdeklődési körébe tartozó áruk, valamint szolgáltatások között. A védjegyek már az ókortól kezdődően azt a célt szolgálták, hogy a kereskedelmi forgalomban résztvevő árukat megkülönböztesse egymástól, vagyis ez a társadalmi szükséglet, amely a védjegyek alkalmazását elősegítette már jóval korábban kialakult, megelőzve az erre vonatkozó jogszabályok kialakulását.[2]

A kínálat ma már olyan széleskörű a piacon, hogy a gyártóknak egyenesen rabul kell ejteniük a fogyasztót termékükkel, hogy az kerüljön kiválasztásra a vevő által.[3] Tehát a védjegy a piacgazdaság alappillérének is tekinthető, mivel megjelöli, azonosítja, illetve megkülönbözteti az adott árut vagy szolgáltatást a többi piaci gazdaságban szereplő árutól, szolgál-

---

[1] GÖRÖG Márta: *Szabályozási állandók és változók a know how/ üzleti titok védelme körében*. (kézirat), 1.
[2] VIDA Sándor: *Védjegy és vállalat*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1982. 13.
[3] SZALAI Péter: *A megkülönböztető képesség jelentése a védjegyjogban*. PhD értekezés, Győr, 2014. 5.

tatástól.[4] Az ipar, a nemzetközi kereskedelem, a közlekedés rendkívül gyors fejlődése, a lendületes modernizáció tette lehetővé és persze elengedhetetlenné tette a védjegyek alkalmazását és a mai értelemben vett védjegyjog kialakulását.[5] Ez a gyors fejlődés egyúttal a különböző szerszámok, háztartási, kertészeti, mezőgazdasági és egyéb ipari cikkek, termékek nagy mennyiségben történő gyártását is szükségessé tette, és ezeket a nagy tömegű árukat a különböző gyártók, cégek, szállítók a piacokon kínálták a fogyasztók számára.[6] Azonban a fogyasztók segítség nélkül nem tudnak és nem is tudtak különbséget tenni a különféle gyártók között, így hamar érdekeltek lettek abban a gyártók, hogy meghatározott megjelölésekkel: védjegyekkel jelöljék meg áruikat, elősegítve ezzel, hogy a fogyasztók meg tudják különböztetni a gyártó áruit a konkurens gyártó termékeitől.[7] Emellett a piacokon népszerű árukról előszeretettel készítettek hamisítványokat, utánzatokat is; így a kereskedők e hamisítások megelőzése, illetve a megkülönböztetés elősegítése érdekében hozták létre a végjegy jogintézményét.

Ma már a védjegyjog egyik meghatározó kérdésköre, hogy a rendkívül hosszú jogfejlődés eredményeként létrejött védjegyjog hagyományos szabályozási struktúrája, rendelkezései, illetve az ezek alapján kialakult bírói gyakorlat képes-e rendezni a fentebb tárgyalt növekvő igényeket, vagy szükséges esetleg újabb anyagi és eljárásjogi rendelkezések meghozása az esetleges joghézagok kitöltésére, a bírói munka segítésére.

Tehát a védjegy árujelző és egyre inkább már vállalati jelző is, mivel nem csupán az adott terméket, illetve szolgáltatást minősíti, hanem az azokat kibocsájtó vállalatokat is. Hazánkban a *goodwill*-nek nincs magyar megfelelője, mégis legfőképp a vállalati jó hírnévvel, a fogyasztói értékítéletekkel azonosítható. Egy cég, vállalkozás jó hírneve azonban rengeteg dologtól függ, ide tartozhat tevékenységének, szolgáltatásainak valamint árui minőségének színvonala, a reklámozás minősége, az egyes termékeinek a külső megjelenése. Mindezek biztosítására, elősegítésére szolgálhatnak a védjegyek. Emellett rendkívül jelentős gazdasági szerepe van, mivel lehetővé teszi az egyes áruk, szolgáltatások megkülönböztetését, elkülönítését más vagy mások áruitól, szolgáltatásaitól. Ezen felül a védjegynek e megkülönböztető jellegének köszönhetően tudnak a fogyasztók, a piaci szereplők, versenytársak megfelelően tájékozódni, továbbá a védjegy hozza létre a köteléket az áru és az azt kibocsájtó vállalat vagy gyártó között.[8] A valamely vállalkozás által használt védjegy sokszor az adott firma kereskedelmi stratégiájának olyan eszköze, amelyet a termék, szolgáltatás származásának, minőségének szavatolása mellett hirdetési, reklámozási célból vagy a fogyasztói társadalom bizalmának létrehozását célzó jó hírnév megszerzése végett használnak.[9] A védjegyek kifejezik az adott áru vagy szolgáltatás minőségét, jelezve ezzel a gyártó munkájának minőségét is.

A fogyasztóknak és a védjegyjogosultnak egyaránt az a legfőbb érdeke, hogy azon termékek, szolgáltatások minél jobb minőségű termékek, illetve szolgáltatások legyenek, amelyeken a jogosult vállalkozás védjegye szerepel, vagy amelyeken az bármilyen módon fel van

---

[4] SZALAI, 2014. 4.
[5] TATTAY Levente: *Védjegyekről vállalkozóknak.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. 9.
[6] Uo. 9.
[7] Uo. 10.
[8] BACHER Gusztáv: *A Védjegyoltalomból eredő jogok és kötelezettségek.* In: Faludi Gábor – Lukács Péter (szerk.): A védjegytörvény magyarázata, HVG-Orac Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2014. 193.
[9] Uo. 194.

tüntetve.[10] A védjegyek jelentőségének fokozódásának köszönhetően az anyagi jogi szabályozás mellett rendkívül nagy szerepe lett a védjegyek bejelentésére valamint lajstromoztatására vonatkozó eljárásjogi szabályoknak is, hiszen egyre több bejelentő szeretne védjegyet lajstromoztatni.

A védjegybejelentés általános eljárásjogi rendelkezéseinek módosításai a Párizsi Uniós Egyezmény elfogadását követően

Hazánkban nagy jelentősége volt az 1908. évi XII. törvénynek, amely az 1907. október 8-án kötött kereskedelmi és forgalmi viszonyok szabályozásról szóló állami szerződést iktatta törvénybe, ami jelentős változást hozott a védjegyjog területén, mivel e szerződés önrendelkezési jogot biztosított a magyar törvényhozás számára, tehát Magyarország védjegyügyekben önállóvá, vagyis Ausztriától függetlenné vált.[11] Majd 1909-től kezdve különböző nemzetközi egyezményekhez csatlakozott hazánk, többek között az ipari tulajdon oltalmáról szóló Párizsi Uniós Egyezményhez és a Védjegyek Nemzetközi Lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodáshoz, illetve ezt követően részesei lettünk az 1934. évi az áruk hamis vagy megtévesztő származási jelzésének megakadályozására létrejött Madridi Megállapodásnak, és az 1967. évi Nizzai Megállapodásnak is, amely az Áruk és Szolgáltatások Védjegy Lajstromozás Céljából történő Nemzetközi Osztályozásáról szólt.[12]

Az 1890. évi törvényt, ami közel nyolcvan évig funkcionált, módosította az 1913. évi XII. törvény is, majd az I. világháborút követően egyéb újításokat eszközölt az 1920. évi XXII. törvény, amelynek szabályai lehetőséget teremtettek az együttes védjegy oltalmára is.[13] A legszélesebb körben kiterjedt, 1883-ban Párizsban elfogadott internacionális egyezmény a nemzetközi iparjogvédelmi kooperáció alapdokumentuma, amelyet Magyarországon az 1970. évi 18. törvényrendelettel hirdetett ki, ami alapvetően keretjogszabály, viszont egyes rendelkezéseit.[14] Hazánk védjegyjoga általában megfelelt a Párizsi Uniós Egyezmény követelményeinek. A Párizsi Uniós Egyezmény 1. cikkében körül írja az ipari tulajdon oltalmának tárgyait, mégpedig a gyári vagy kereskedelmi védjegyet és a szolgáltatási védjegyet egyaránt.[15] Az Egyezmény legjelentősebb alapelve az egyenlő elbánás elve (*national treatment*), amely alapján a külföldiekkel szemben a belföldiekre vonatkozó egyenlő elbírálás elvének kell érvényesülnie, amelynek értelmében azokat a külföldieket, akik a Párizsi Unió valamely államának joghatósága alá tartoznak, az ipari tulajdon oltalmára vonatkozóan az unió valamennyi államában megilletik azon előnyök, amelyeket a meghatározott jogszabályok a belföldieknek nyújtanak.[16] Ebből kifolyólag e külföldiek a belföldiekkel egyenlő oltalomban részesülnek és bármilyen jogsérelem bekövetkeztekor ugyanazon jogsegélyt alkalmazhatják, mint a belföldiek, tehát a nemzeti elbánás elve értelmében az iparjogvédelem és az azon belül elhelyezkedő védjegyjog területén az összes részes országnak ugyanolyan oltalmat kell biztosítania az unió hatálya alá tartozó külföldieknek, mint amilyet a belföldiek részére nyújt.[17]

---

[10] Uo. 193.
[11] VIDA Sándor: A magyarországi védjegyoltalom története. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 4 (2012) 56.
[12] *Tattay*, 1995. 11.
[13] VIDA, 2012. 57.
[14] http://egyezmeny.hu/10 (2015. 10. 26)
[15] Uo.
[16] Uo.
[17] Uo.

Az Egyezmény az egyes oltalmi formákra irányadó rendelkezések alapvető egységesítését teremti meg és az uniós elsőbbség biztosításával lehetővé teszi a korábbi hazai iparjogvédelmi bejelentéssel szerzett előny megőrzését a Párizsi Uniós Egyezmény többi tagállamában is. Az egyezmény rendelkezik a védjegybejelentések uniós elsőbbségéről; szabályozza az egyes államokban bejelentett, lajstromozott védjegyek függetlenségét, továbbá a védjegyek függetlensége alóli kivételt: a *telle Quelle*-elvet, amely szerint a származási országban megfelelően lajstromozott védjegyet az unió többi államában úgy, ahogy van, lajstromozásra kötelesek elfogadni; mindemellett kitér az ún. közismert védjegyek fokozott oltalmára is.[18]

Ezeket követően megállapítja a felségjelzések védjegyként való lajstromozásának tilalmát is, valamint megköveteli a tagállamoktól, hogy az áru jellege, amelyre a védjegyet alkalmazzák, ne gátolja a lajstromozást; és rendelkezéseket tartalmaz az együttes védjegyekre vonatkozóan is.[19]

A védjegyekkel kapcsolatos perjogi szabályok reformja az 1969. évi IX. törvényt követően

Hatályos védjegytörvényünk tartalmaz a védjegyek bejelentésére vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályokat egyaránt: „A védjegy jogi oltalma (a továbbiakban: védjegyoltalom) azt illeti meg, aki a megjelölést az ebben a törvényben előírt eljárás útján lajstromoztatja."[20] Tehát a törvényszöveg értelmében kizárólagosan csupán azt a személyt illeti meg a védelem, amely személy az általa védeni kívánt megjelölést lajstromoztatja e törvényben meghatározott feltételek betartása mellett.

Egyike az eljárásjogi reformoknak, hogy míg az 1969. évi IX. törvény értelmében védjegybejelentést csupán gazdálkodó tevékenységet folytató, árutermelésre jogosult személy tehetett, ha az általuk folytatott tevékenységet engedélyezte az erre illetékes hatóság, addig az 1997. évi IX. törvény értelmében adott védjegyre oltalmat szerezhet bármely természetes és jogi személy, valamint jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, függetlenül attól, hogy folytat-e gazdasági tevékenységet vagy sem.[21] Tehát korábbi védjegytörvényünk alapján, védjegye csupán a gazdasági társaságoknak, az állami vállalatoknak, a cégeknek, az ipari és a mezőgazdasági szövetkezeteknek, a kereskedőknek, és az egyéb gazdálkodó szervezeteknek lehetett, viszont ezen változtat az 1997. évi védjegytörvényünk.[22]

Maga az eljárás a bejelentés Magyar Szabadalmi Hivatalhoz történő benyújtásával kezdődik,[23] amelynek tartalmaznia kell a bejelentő nevét és címét, természetesen a lajstromozni kívánt megjelölést, illetve az árujegyzéket.[24] Ha ezek nem találhatóak meg a bejelentésben, akkor az érdemi vizsgálat nélkül elutasításra kerül a Hatóság által.

Korábbi védjegytörvényünk értelmében az Országos Találmányi Hivatal hatáskörébe tartozik a védjegyek lajstromozása: „Az Országos Találmányi Hivatal hatáskörébe tartoznak: a) a védjegy lajstromozása".[25]

---

[18] Uo.
[19] Uo.
[20] 1997. évi IX. tv. 9. § (1).
[21] TATTAY, 1995. 50.
[22] Uo. 50.
[23] 1997.évi IX. tv. 50. § (1).
[24] TATTAY, 50.
[25] 1969. évi IX. tv. 20. §.

Ezzel szemben újításnak tekinthető, hogy hatályos törvényünk már eltérően rendelkezik, vagyis a védjegyek lajstromozását már a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának a hatáskörébe utalja: „A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala hatáskörébe a következő védjegyügyek tartoznak: a védjegy lajstromozása." [26]

Ez azonban csak egy névváltoztatás, a Hivatal érdemi feladata, funkciói megmaradnak ugyanúgy. Hatályos törvényünk rendelkezik az eljárás megindításáról is, amely egy a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz címzett bejelentéssel indítható: „A védjegy lajstromozására irányuló eljárás a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz benyújtott bejelentéssel indul meg."

A védjegyoltalom mindkét törvény értelmében a bejelentés napjától számított tíz évig tart. Azonban ez újabb tíz évvel meghosszabbítható. A védjegyoltalom a bejelentés napjára visszaható hatállyal keletkezik. Adott védjegybejelentés kizárólag csak egy védjegyre vonatkozhat, és nem többre.[27] Emellett az Igazságügy-miniszter 4/1970 (VII. 1.) IM számú rendelete szabályozza a bírósági eljárásokat védjegyügyekben, amely egységes szerkezetbe van foglalva az 1969. évi IX. törvénnyel.[28] A védjegy lajstromozási kérelem benyújtását követően a bejelentett védjegy alaki, majd érdemi vizsgálata következik, és végül az érdemi vizsgálat eredményétől függően következik a védjegy lajstromozása és meghirdetése.[29] Természetesen a védjegyek bejelentésének valamint lajstromozásának meghatározott költségei vannak, vagyis bizonyos igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetnie a bejelentőnek: „Védjegyügyben költségmentesség nem engedélyezhető. Az e törvényben szabályozott díjfizetési kötelezettségeken túlmenően védjegyügyben külön jogszabályban meghatározott mértékű igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni – a külön jogszabályban megállapított részletes szabályok szerint – a következő kérelmekért is:

a) a módosítási, a határidő-hosszabbítási és az igazolási kérelemért;

b) a jogutódlás és a használati engedély tárgyában a tudomásulvételre irányuló kérelemért, a jelzálogjog tárgyában az alapításra irányuló kérelemért."[30]

Hazánkban 1976-ban kiadott magyar nyelv történeti-etimológiai szótárban (amely egy 1887-es védjegyfogalomra épül) is definiálásra kerül, hogy mi minősül védjegynek: „az áru valódiságát bizonyító, törvényesen védett jel."[31]

Ma már bárhol a világon, így Magyarországon is csak kimegyünk az utcára és védjegyek sokasága tárul szemünk elé, ami tükrözi azt, hogy napjainkra rendkívül megnőtt a védjegyek szerepe, a piacgazdaságban és a mindennapokban egyaránt.[32]

A védjegyek aktualitását bizonyítja az is, hogy számtalan vállalkozás, gazdálkodó cég, munkáltató alkalmaz védjegyeket, mivel rájöttek, hogy az egyes gazdálkodó szervezetek arculatának kialakításában nagy szerepe lehet a védjegyeknek.[33]

A személyek védelmére vonatkozó polgári jogi szabályok és a szerzői jogi, illetve iparjogvédelmi oltalmi tárgyak oltalmára vonatkozó speciális rendelkezések között többirányú összefüggés is van: többek között kapcsolat van a névhez való személyiségi jog valamint az

---

[26] 1997. évi IX. tv. 37. §.
[27] TATTAY, 50.
[28] Uo. 88.
[29] http://www.mie.org.hu/jogszab/6909.html (2015. 11. 02)
[30] 1997.évi IX. tv. 46/C. § (1) (2).
[31] Kiss Lajos (szerk.): *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára.* 3. Ö-ZS, Budapest, 1976. 110.
[32] TATTAY, 1995. 12.
[33] Uo. 13.

alkotói minőséghez való jog között, illetve a jó hírű védjegyeket biztosító oltalom a jó hírnévhez való jog egyik este.[34]

A gazdasági liberalizálódás eredményeként a védjegyek jelentőségének előtérbe kerülésekor a védjegyjogilag (illetve versenyjogilag) tiltott magatartások és az ebből kifolyólag indított perek száma is jelentősen megnőtt hazánkban és ezt követően felmerült annak a veszélye, hogy a jogosulatlan utánzatok kikerülnek nemzetközti piacokra is.[35] És amely jogellenes magatartás sérti a védjegy kizárólagos használatát.

Hasonlóságot mutat a napjainkban alkalmazandó rendelkezésekkel, hogy az adott védjegy kizárólagosságának használatát, valamint az ehhez való jogot a kereskedelmi és ipari kamaránál belajstromozással lehet biztosítani, amely belajstromoztatott védjegyekről a szabadalmi bíróság központi lajstromot (nyilvántartás céljából) is vezet. Napjainkban is szükséges a lajstromozása a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalánál az adott védjegynek.[36] Ma a Védjegytörvény tartalmazza a védjegyekre vonatkozó rendelkezéseket és háttérjogszabályként a Ptk. alkalmazandó.[37] A szabadalmi szemlélettel már találkozunk a találmányi kizárólagossághoz kapcsolódó privilégiumlevelek[38] vagy törvényi rendelkezések vizsgálata esetén.[39] Az oltalom ebben az időszakban privilégiumlevél képében nyilvánult meg.[40] Ezek kiadása az uralkodó diszkrecionális jogköre volt.[41] Így csak onnantól kezdve lehet a szabadalmi hatóságok szervezetéről beszélni, amikortól ez a diszkrecionalitás objektív feltételeken alapuló alanyi joggá formálódott.[42]

Szintén azonosságot mutat a megkülönböztetésre való alkalmasság, mint a lajstromozás alapfeltétele. Azonban ez a megkülönböztető képesség, mint a védjegy legfontosabb funkciójának az alapja, nem mondható egzaktnak, konkrétnak, mivel a differens megjelölések egymástól eltérő mértékben alkalmasak az általuk megjelölt produktumok megkülönböztetésére.[43] Mindezek alapján megállapítható, hogy az egyes védjegyek hatékonysága különböző: vannak hatékonyabb védjegyek és kevésbé hatékonyak. Az adott megjelölés lajstromozásához viszont elegendő a megkülönböztető képesség megléte, annak minimális foka.[44] Eltérő szavakkal, de azonos tartalommal volt szabályozva már ekkor is a védjegy. És már ebben az időszakban felismerték és el is ismerték azok fontosságát a tőkés piacokon, ugyanis a védjegyek már ebben az időszakban is a fogyasztási cikkek esetében a sikeres bel- és külkereskedelmi tevékenység kellékei.[45] Amit rendkívül jól szemléltet, hogy a semleges, nem védjegyezett termékekkel csupán jóval alacsonyabb piaci eredményt és piaci árat lehet produ-

---

[34] Lontai Endre – Faludi Gábor – Gyertyánfy Péter – Vékás Gusztáv: *Magyar polgári jog.* Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012. 10.

[35] VIDA Sándor: Bírósági gyakorlat az NSZK-ban: fogyasztói vélemény-kutatás védjegy és versenyügyekben. *Külgazdaság* 34. évf., 12 (1990) 117.

[36] SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlata*, Grill Károly Kiadó, Budapest, 1933. 368.

[37] Uo. 368.

[38] Az első kizárólagosságot biztosító privilégiumlevelet Bartolomeo Verde kapta 1332-ben, amelyet további velencei privilégiumok követtek, valamint e gyakorlatnak az összegzése volt az 1474-es velencei dekrétum, ami az első szabadalmi jogra irányuló normatív rendelkezés.

[39] *Papp* László: *Rendes bíróság – különbíróság A szabadalmi jogszolgáltatás megszervezésének elméleti kérdései a századfordulón.* (http://www.sztnh.gov.hu/hu/szerzoi-jogi-szemle/szemle-2016-03)

[40] Uo. 3.

[41] Uo. 3.

[42] Uo. 3.

[43] SZALAI, 2014. 312.

[44] Uo. 2014. 312.

[45] VIDA Sándor: A védjegy jelentősége a demokratikus piacokon. *Külkereskedelem* 2. évf., 9 (1958) 18.

kálni.[46] A XX. században az idő múlásával mind a társadalmi, mind a gazdasági termelés lendületes fejlődésnek indult, illetve emellett rendkívüli módon kiszélesedett az áru csereforgalom hazai és nemzetközi szinten egyaránt.[47] És az egyes tőkés piacokon résztvevő gazdasági szereplők elkezdtek különböző megjelöléseket védjegyként alkalmazni, márkákat létrehozni és népszerűsíteni, ugyanis mind a védjegyek, mind az egyes márkák a fogyasztói társadalom tagjainak, a vevők a megszerzése a funkciója, egyfajta állandó márkaminőség fenntartása mellett.[48] Ez az új helyzet szükségessé tette e terület szabályozásának kialakulását, rendezését, így szépen lassan létrejött a szellemi alkotások joga, azon belül pedig önállósodott az iparjogvédelem és a szerzői jogokkal kapcsolatos rendelkezések összessége.

Az iparjogvédelem a szellemi alkotások jogán belüli egyedülálló garanciális védelmi eszközöket és rendkívül különleges oltalmi formákat tartalmazó tárgykör, a szerzői joggal egyetemben.[49]

Az 1890. évi II. törvény helyébe lépő védjegyről szóló 1969. évi IX. törvény hatályban marad jelenleg a védjegyekre alkalmazandó, vagyis az 1997. évi IX. törvényünk hatályba lépéséig.[50] E törvény elrendelte a védjegyek oltalomképességének ellenőrzését, létrehozta a szolgáltatási védjegy jogintézményét, és felállította a védjegyek fórumrendszerét.[51]

A korszerűsítések, illetve módosítások eredményeként kialakult hatályos szabályozás – az 1997. évi IX. törvény értelmében – a védjegyoltalom tárgya a megkülönböztetésre alkalmas megjelölés lehet: „Védjegyoltalomban részesülhet minden grafikailag ábrázolható megjelölés, amely alkalmas arra, hogy valamely árut vagy szolgáltatást megkülönböztessen más áruitól vagy szolgáltatásaitól."[52]

E törvényi fogalomba az a megjelölés illik bele, amely eleget tud tenni e törvény által meghatározott definíció fogalmi elemeinek. Rendkívül fontos, és talán a védjegy fő funkcióját meghatározó fogalmi elem a megkülönböztető képesség megléte. Hiszen e nélkül nem beszélhetünk védjegyekről.

A védjegy törvényben meghatározott fogalma egységesnek mondható. Az évek során kifejlődő védjegyfogalom teljes körűen meghatározza, hogy mely megjelölések lehetnek védjegyoltalom tárgyai, mely feltételek fennállása esetén.

Az eljáráshoz kapcsolódó igazgatási szolgáltatási díjak

Természetesen a védjegyek bejelentésének valamint lajstromozásának meghatározott költségei vannak, vagyis bizonyos igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetnie a bejelentőnek.[53] A

---

[46] Uo. 18.

[47] BOGNÁR Istvánné: A „márka" és a „védjegy" fogalma. *Külkereskedelem* 11. évf., 1-12. 8. (1967) 239.

[48] BAKOS Gábor: A márka és a védjegy jelentősége. *Külkereskedelem* 11. évf., 1-12. 8. (1967) 241.

[49] CSÉCSY György: *A szellemi alkotások joga.* Novotni Kiadó, Miskolc, 2002. 71.

[50] TATTAY Levente: A szellemi alkotások joga. Szent István Társulat, Budapest, 2009. 22.

[51] TATTAY, 1995. 11.

[52] 1997. évi IX. tv. 1 § (1).

[53] 1997.évi IX. tv. 46/C. § (1) Védjegyügyben költségmentesség nem engedélyezhető.

(2) Az e törvényben szabályozott díjfizetési kötelezettségeken túlmenően védjegyügyben külön jogszabályban meghatározott mértékű igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni - a külön jogszabályban megállapított részletes szabályok szerint - a következő kérelmekért is:

a) a módosítási, a határidő-hosszabbítási és az igazolási kérelemért;

b) a jogutódlás és a használati engedély tárgyában a tudomásulvételre irányuló kérelemért, a jelzálogjog tárgyában az alapításra irányuló kérelemért.

nemzeti védjegybejelentések díja 15.000 Forint, amely összeg áruosztályonként 5.000 Forinttal növekszik.[54] Költségmentesség nem is engedélyezhető védjegyügyekben.

Amennyiben azonban a védjegyoltalom visszamenőleges hatállyal megszűnik a védjegyjogosult által felvett díjnak csak azt a részét lehet visszakövetelni, amelyet a védjegy használatából származó gazdasági előnyök nem fedeztek.[55]

Összegzés

Manapság a védjegy vált a vállalkozások által legkedveltebb szellemi tulajdoni formává. Ez nagyrészt annak köszönhető, hogy a védjegyeknek jelentős mértékű árbevétel növelő hatása is van, amelynek értelmében a védjegyek hatékony jövedelemnövelő tényezők.[56] A fogyasztók többsége a gépjárművek, háztartási gépek, és egyéb termékek vásárlásakor az adott termékkel kapcsolatos védjegy szerint keresik az általuk vásárolni kívánt terméket és amennyiben valamely termék védjegy nélkül kerül értékesítésre azt a fogyasztók rendkívül bizalmatlanul kezelik, főleg tartós fogyasztási cikkek tekintetében.[57] Megállapítható az is, hogy a védjegyeknek nem csak árbevétel növelő hatása van, de a védjegy nélkül történő árusítás egyenesen bevételcsökkentő hatású is a piacgazdasági szereplők körében, valamint a védjegy kiválóan alkalmas a piacon lévő konkurens szervezetek visszaszorítására is.[58] A védjegyek árbevétel növelő hatását több jelenség is közvetlenül bizonyítja. Egyik ilyen értéknövelő hatást bizonyító tény, hogy valamely ismert védjegy által megjelölt áruért jóval több pénzt lehet kérni, sokkal magasabb áron lehet ezeket értékesíteni, és mindemellett számos egyéb tény is rámutat arra, hogy a védjegyek mennyire meghatározóak a fogyasztók számára egy termék kiválasztásakor.[59] Ez a tény pedig arra enged következtetni, hogy a védjegyek árbevétel növelő hatása a fogyasztó által az adott védjegybe vetett elkötelezettségen, bizalmon és a védjegy, illetve a fogyasztó közötti hosszú távú kapcsolaton alapul, hiszen a fogyasztó a meghatározott védjeggyel ellátott jobb minőségű termékeket választja inkább, attól függetlenül, hogy az drágább, mint a többi termék, amelyeken az adott védjegy nem szerepel.[60] Tehát kijelenthetjük, hogy a fogyasztók az általuk már ismert és esetleg kedvelt védjegyeket választják, azokat keresik a piacon. A védjegyek értéke a különböző működő cégek, gazdasági szervezetek által forgalomba bocsájtott árui esetén határozható meg, ami nagyban függ attól is, hogy milyen széles körű a védjegy ismertsége.[61]

Egy védjegy rendkívül sok dolgot elárul, jellemzi az általa megjelölt terméket és az azt gyártó vállalkozást, céget egyaránt, így felerősödött a védjegyekkel kapcsolatos eljárásoknak, valamint az ezekre vonatkozó szabályoknak, azok reformjának a jelentősége is.

---

[54] TATTAY, 1995. 62.
[55] 1997. évi IX. tv. 36. §.
[56] TATTAY, 1995. 14.
[57] Uo. 14.
[58] Uo 14.
[59] Uo 14.
[60] Uo 14.
[61] Uo 15.

LILLA ÁRKOSY

Reform of Rules and Procedures for the Declaration of Marks

(Summary)

A Company's reputation depends on lot of things, for example the activity level, the quality of goods and services, advertising the quality of certain products from the appearance. Trademarks can help in this. In addition, because of the mark distinctive character can be informed consumers, operators, according to competitors, and creates a bond between the trade mark of the goods and the issuer company or manufacturer. Trademarks can express the particular product or service quality, indicating the quality of the work of production. Consumers can easily make a difference between the products or services. Due to the escalating importance of the trademarks the procedural rules are also very important.

BOGNÁR CSABA

E-bíróság: „Szép új világ”? Polgári perek interneten, reformok szociológiai szemszögből

Modern világ létrejötte

Tanulmányomban megpróbálok betekintést adni napjaink e-ügyintézésének hatásairól, aktualitásairól. A modernizáció, kiemelten az internet, illetve napjainkban a helyhez kötöttségtől mentes, bárhol azonnali, határtalan információs lehetőségeket nyújtó okostelefonok elterjedése alapjaiban változtatta meg egymáshoz és a környezeti világhoz való viszonyokat. Ez kihat az élet szinte minden területére, ehelyütt a jogi viszonyrendszerek és az eljárásjog területére szeretnék fókuszálni.

Mivel a téma rendkívül szerteágazó, és számtalan aspektust lehetne vizsgálni, önkényesen az alábbi területeket ragadtam ki: modern világ létrejötte; változó jogi kultúra; digitális útvesztők, átalakuló jogrendszer és jogi pályák; a perrendtartás módosulása; elektronikus kommunikáció, az eljárások gyorsítása; űrlapok; hatások és válaszok.

A folyamatos fejlődésben élve már-már föl sem tűnik, mennyire meghatározóak lettek az utóbbi években, évtizedekben a környezetünkben lévő technikai eszközök, milyen mérhetetlen változások tanúi vagyunk. Visszatekintve az okostelefonok illetve az internet széleskörű hazai elterjedtsége előtti öt, illetve húsz évvel korábbi életvitelre, meglepve tapasztalhatjuk a felgyorsult fejlődés mérföldköveit és a mindezzel együtt járó gondolkodásmód, mentalitás változását.

Gyerekkorunk futurisztikus látomásai ma már a hétköznapok gyakorlata. A telekommunikációs technológia a korábbi sci-fik, beszélgethetünk a karóránkon keresztül, néhány kattintással a világ másik feléről megrendelve a szükséges eszközöket.

A társadalmi változások kora Magyarországon (és Közép-Kelet Európában) nem csupán a szocializmusból a piacgazdaságba való társadalmi-politikai átmenet meghatározó fordulatához, de az információs társadalomhoz vezető technikai fejlődés számtalan elemének megjelenéséhez is köthető. Az egymást erősítő, társadalmi, gazdasági, politikai alrendszerekben végbenő modernizációs változások, új modern mentalitás megjelenéséhez vezetnek, melyhez alkalmazkodni kell.[1]

Az információs társadalom problémakörére adható számos definíció utal arra a sokszínűségre, ami napjaink világát meghatározza, „komplex elektronikus információhálózatoktól

[1] MELEG Csilla: Társadalmi változások és jogászi gondolkodásmód. *JURA* 2 (2001) 2.

függnek és erőforrásaik nagy részét információs és kommunikációs tevékenységekre fordítják", „fő jellemző a termelés és mindennemű információáramlás exponenciális növekedése, nagyrészt a miniatürizálásból és a számítógépesítésből eredő költségcsökkenés eredményeként".[2] „Az információ a termelékenység és hatalom alapvető forrásává válik", „a sokféle információs technika egyetlen komplex rendszert alkot", „az információs társadalom: 1. a kapitalizmus alváltozata; 2. a kapitalizmust felváltó minőség előszobája; 3. a hierarchizált társadalmak tagadásának kezdete; 4. egy poszthumán világállapot előfutára".[3]

• „Olyan társadalom, amely a társadalmi kontroll, valamint az innováció és a változás kezelése érdekében a tudás körül szervezi magát." (Daniel Bell)

• „Új típusú társadalom, amelynek átalakulása és fejlődése mögött az információs (és nem az anyagi) javak termelése a hajtóerő […] (és amely ezzel) az emberi intellektuális kreativitást virágoztatja fel." (Yoneji Masuda)

• „Az információs társadalom gazdasági valóság és nem csupán szellemi elvonatkoztatás […] Megszűnik az információk terjedési késése […] fokozatosan új tevékenységek, műveletek és termékek látnak napvilágot." (John Naisbitt)

• „Olyan társadalom, amelyben […] az információt gazdasági erőforrásként használják, a közösség jobban kihasználja azt, s mindezek mögé kifejlődik egy olyan iparág, amely a szükséges információkat állítja elő." (Nick Moore)

• „Az információ és a tudás szabad létrehozásán, forgalmazásán, hozzáférésén és felhasználásán alapuló társadalmi struktúra […] az élet számos területének globalizálódása." ([Magyar] Nemzeti Informatikai Stratégia, 1995)

• „Olyan új típusú társadalom, melyben az információs és telekommunikációs technológiák globális elterjedésének segítségével az emberiségnek új típusú életvitelre, magasabb minőségű életre, munkavégzésre, társadalomban betöltött szerepre van lehetősége." (Murányi Béla)

Az idézett példákon túl számtalan elképzelés létezik az információs társadalom, és sok más névvel illetett, napjaink változó világa, a modern kor definiálására. „Mindazonáltal bármennyire is törekszünk valamely átfogó szemlélet kialakítására, még messze vagyunk attól, hogy általános elméletünk legyen az információs gazdaságról vagy társadalomról".[4]

A modernizációhoz, információs társadalomhoz szorosan kapcsolódva azzal összefüggő jelenség a szintén széles körben használt globalizáció fogalma, melyet nemcsak önállóan, de előbbi fogalmak elemeként is értelmezhetünk, számottevő hatással mindennapjainkra. „A globalizáció a világot átfogó társadalmi kapcsolatok intenzitásának növekedése, amely révén távoli helyek úgy kapcsolódnak össze egymással, hogy az egyik helyen bekövetkező eseményeket sok kilométernyi távolságban lejátszódó folyamatok befolyásolják, és viszont." (Anthony Giddens)

---

[2] MCQUAIL Denis: *A tömegkommunikáció elmélete*. Osiris kiadó, Budapest, 2003. 112. idézi: Melody W. H.: 'Communications policy in the global information economy'. In: Ferguson M. F.: Public Communication: The New Emperatives, 16-39., London and Newbury Park CA: Sage, 1990. 27., VAN CUILENBURG, J. J.: The information society: some trends and implications. *European Jurnal of Communication* 2 (1) (1987) 105-21.

[3] KAPITÁNY Ágnes – KAPITÁNY Gábor: *A szellemi termelési mód*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2013. 102. idézi: Manuel Castells: *A hálózati társadalom kialakulása. Az információ kora I. Gazdaság, társadalom és kultúra*. Gondolat, Budapest, 2005., Yoneji MASUDA: *Az információs társadalom (mint posztindusztriális) társadalom*. (Technika-információ-társadalom sorozat), OMIKK, Budapest, 1988., Z. KARVALICS László: *Információs társadalom (A technikától az emberig)*. BME Természet- és Társadalomtudományi Kar (jegyzet), Műegyetemi Kiadó, Budapest, 1995.

[4] BALOGH Gábor: *Az információs társadalom dimenziói*. In: Farkas János: Elméletek az információs társadalomról. Gondolat – Ifonia, Budapest, 2006. 123.

Mindezen definíciós kísérletek összegzéseképp elmondható, hogy egy olyan korban élünk, ahol adott társadalomban meghatározó az internetalapú-, technikai eszközökhöz kötött információcsere, amely termelőerő, szabadidőtöltés, tudásszerzés, és egyéb szükséglet-kielégítés területeit is átfogva az életvitelt alapjaiban változtatja meg, kihatva a gazdaságon túl a jogrendszerre, ezen belül az eljárásjogra, megkövetelve annak alkalmazkodását a vázolt modernizációs folyamatokhoz, az információáramlás felgyorsulásához.

Változó jogi kultúra

Miképpen hatnak mindezek a változások a jogrendszerre, jogi kultúrára? A jogi kultúra az „érvényesként elfogadott jogi normavilágnál szélesebb tartomány",[5] jogon kívüli tényezők, viselkedési rutin, jogkövetés, jogalkotás viszonyrendszere stb. együttese. Fejlettebb jogi kultúrával rendelkező országokként szokták jellemezni a fejlett nyugati demokráciákat, ahol a jogi normák érvényre jutása nem esetleges, netán ököljog eredménye, hanem tradicionálisan, emberöltőkön át beleívódott a társadalom tagjainak viselkedésébe. A szocializmusból a piacgazdaságba való átmenet, a rendszerváltozáshoz foghatóan, kevésbé hirtelen váltásként de folyamatában jelentősebben alakítja át a hétköznapokat a modern technikai eszközök elterjedése, az információs társadalommal együtt járó globalizáció, mely egy modern mentalitás kialakulását és egyebek mellett a globalizált világban más jogi kultúrák betörését is eredményezi.

Az társadalmi lehetőségek, élettér kitágult, míg a hazai rendszerváltást megelőzően egy-két tévécsatorna kötötte le a figyelmet, mára az internetes tartalmak, egyéb szórakozási és információs lehetőségek mellett sok száz egyéb között válogathatunk. Korábban egy vidéki utazás jelentett annyi előkészületet és kiadást, mint ma egy fapados géppel távoli célállomás elérése. A hagyományos, tradicionális jogi megoldásokat egyre nagyobb arányban váltják új anyagi és eljárásjogbeli változások. Az anyagi jogi normarendszer folyamatos és egyre gyorsabb, gyakoribb változása a modern technikai eszközök elterjedtségéből adódó megváltozott életvitelt és gondolkodást is igyekszik követni.

Az információk elérhetővé válásával és online ügyintézés egyre több területen való megjelenésével megváltozott a jogi kérdésekhez, jogkereséshez való viszony is. Egyre több időt töltünk online felületeken technikai eszközök képernyői előtt, nem kivétel ez alól a jogi kérdések megoldásához való hozzáállás. Ahogyan az élet más kérdéseinél, úgy jogi területen is első reakcióvá válik a „guglizás", otthonunkban a kanapén ülve, néhány kattintással elérhetővé válnak az adott probléma megoldására felkínált válaszok. Személyes ügyvédi tanácsadás helyett fórumokon, blogokon, közzétett „hivatalos" útmutatókon, tudományos vagy épp kevéssé megbízható tartalmakon tájékozódunk, egyik átfutása után másikon ellenőrizve annak megbízhatóságát vagy épp chaten megbeszélve azt. Az anyagias szemlélet előtérbe helyezi az információk ingyenes begyűjtését, értékelését, sokszor elfelejtve a saját munkaidő-veszteség értékét, figyelmünk megoszlásából és elkalandozásából, az internet beszippantó hatásából eredő hátrányokat. Az élet egyre nagyobb részét online élve a jogkérdések megoldása is hasonló irányt vesz. Közösségi média lehetőségeit e körben is kihasználva általánossá válik egy-egy jogi probléma online megvitatása, majd a kapott információk megbízhatóságának további internetes ellenőrzése.

---

[5] KARÁCSONY András: A jog mint kulturális jelenség. *Jogelméleti szemle* 3 (2002) http://jesz.ajk.elte.hu/karacsony11.html (2015. 11. 01.)

Digitális útvesztők, átalakuló jogrendszer és jogi pályák

A technikai világhoz való alkalmazkodás számtalan eddig ismeretlen feladat elé állítja a jogi hivatásrendek képviselőit. Míg korábban elégséges volt egy védő számára az eljárásjog mellett a Btk., míg polgári ügyszakban praktizáló kolléga számára a Ptk. behatóbb ismerete, és akár egy aktatáskában megbúvó vastagabb kommentár támpontot adhatott a felmerülő kérdések zömére, addig mára jogszabályok dzsungelében való tájékozódáshoz elengedhetetlen a bírósági határozatokkal, uniós joganyaggal gazdagított számítógépes jogi adatbázisok, mobil applikációk kezelésének ismerete az e-világ további kellékeivel.

E helyütt csupán példálózó jelleggel az internet és a modern telekommunikációs eszközök léte, a nyilvánosság szerepének kitágulása, a magánszféra elemeinek lebomlása, új bűncselekmény típusuk megjelenése, új jogterületek és megváltozott jogi szolgáltatások iránti kereslet, stb. egészében alakítja át a hivatásrend feladatait, problémakezelést, végül a gondolkodást.[6] A számtalan hatályát vesztő és életbe lépő rendelkezés, az élet minden területén megnövekvő szabályozottság erdejében a gyakorlati tudás, tapasztalat felértékelődik,[7] sémák között választunk. A fogyasztói társadalom értékszemlélete is megváltozik, a határok eltoldódnak, a korábban biztos viszonyrendszerek instabillá válnak, ahogy az identitás is folyamatosan változó állapot.

Alapvető változások szemtanúi vagyunk a jogászvilágban. Hasonló szavakkal kezdte értékelésének összegzését a New Yorki Ügyvédi Kamara által fölállított munkacsoport a jogászi professzió változásainak elemzésére. Mindez szakmai területenként eltérő, azonban az ügyvédek szempontjából meghatározó körülmény a jogi piacon, hogy új típusú kihívásokkal kell szembenézni, és a körülményeknek megfelelni csak növekvő nyomás, költség, verseny, csökkent foglalkoztatási kilátások mellett, új üzleti módszerek alkalmazásával lehet. A talpon maradáshoz szükséges az állandó képzés, a jogi környezet folyamatos új ismereteinek elsajátítása.[8] Új területeken is megjelennek igények jogi szolgáltatásokra „In addition to globalization, changes in regulation, technology, and population demographics are creating new demands for legal services in practice areas such as compliance, climate change, health care, energy, alternative dispute resolution, and others",[9] ezen új igények és területek számtalan lehetőséget is nyújtanak. Viszont a könnyen elérhető információ magasabb követelményeket támaszt a professzionális jogi szakember számára.

A modernizációval egyre több új jogterület és jogintézmény jelenik meg, egyes jogágak szerepének felértékelődése, mások visszaszorulása. Kiemelendő az utóbbi évekből a fejlett nyugati demokráciákban népszerű, bár a magyar jogi hagyományokba kevéssé illeszkedő, a bíróságok munkáját tehermentesítő mediáció, az igazságügyi közvetítés elterjedése. Itt megjegyzendő, hogy speciális magyar jogi hagyományok nehezítik a modernizáció útját. Elég csak „a just mégsem hagyva", „Ha per, úgymond hagy legyen per!"[10] (14) felkiáltásra gondolni Arany: Fülemile c. verséből, és reális kérdésnek tűnhet napjainkban is a fülemile fütytyének odaítéléséért írandó keresetlevél ügyvéd általi felvállalása, a mediáció kiterjedésének hazai nehézségei. Ugyanakkor olyan új területek mint a pályázatok, közbeszerzés, nemzeti

---

[6] MELEG, 2001. 9.

[7] Uo. 12.

[8] NEW YORK CITY BAR: *Developing Legal Careers and Delivering Justice in the 21st Century A report by The New York City Bar Association Task Force on New Lawyers in a Changing Profdession*, New York, 2013. 1.

[9] Uo. 1.

[10] ARANY János: *A fülemile*. 1854., http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/arany/fulem.htm, (2015. 11. 01.)

és az európai uniós források elosztásának joga, a pénzügyi és adójog és ehhez is kapcsolódó gazdasági bűncselekmények középpontba kerülése, az internetes, telekommunikációs-, illetve médiajog, valamint az új jogintézmények a bizalmi vagyonkezeléstől a hitelbiztosítéki nyilvántartásig, stb. mind mind a változásokra reagálnak, melyek kihívásaival való megbirkózás jogalkotók, jogkeresők, jogi képviselők és jogalkalmazók számára egyaránt nem könnyű, napaink folyamatosan fejlődő világával együtt járó feladat.

Büntetőjogban új bűncselekményi alakzatok jelennek meg (egészségügyi önrendelkezési jog megsértése Btk. 218. §, ózonréteget lebontó anyaggal visszaélés Btk. 249. §, nukleáris létesítmény üzemeltetésével visszaélés Btk. 251. §, A nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartás elleni bűncselekmény, 267. §, közfeladati helyzettel visszaélés Btk. 306. §, kapcsolati erőszak 212/A. §, kiszolgáltatott személy megalázása 225. §), de polgári törvénykönyvünk is többszörösére duzzadt elsődlegesen a gazdasági joganyag végeláthatatlan szabályozástengerével. Kiemelhető az utóbbi évek törvényalkotási dömpingje, az EU-s jogharmonizáció, mely a szakma számára is szinte követhetetlenné teszi a jogrendszer aktualitásait.

A perrendtartás módosulása

Az egyre mélyülő digitális szakadék tovább nehezíti a leszakadó csoportok jogkeresési lehetőségeit, ami megkérdőjelezheti a perrendtartás alternatíva nélküli digitalizációjának folyamatát.

Mindemellett a társadalom egyre jelentősebb hányada által használt modern technikai eszközöknek a bírósági ügyvitelbe transzformálása újabb és újabb kihívásokat jelent elsődlegesen az ügyfél és bíróság között digitális közvetítői szerepbe is kényszerülő, a jogi hivatásrendek legnagyobb hányadát kitevő ügyvédség (jogtanácsos) részére. Bár kétségtelen tény, hogy az elmúlt évek, évtizedek modern technikai vívmányai mellett komikussá vált az aktahalmokat talicskán tologató bírósági alkalmazottak munkája, mégis sokkal riasztóbb az ódon bírósági épületekben zajló ügymenet sorsfordító döntéseit kísérő torokszorító csendet kísérteties ürességben, digitalizált anyagok monitorfénye mellett elképzelni.

Nem hagyható figyelmen kívül a téma szempontjából az a nagyszabású projekt, mely dr. Kengyel Miklós egyetemi tanár vezetésével zajlott és 2007-2011 között megvalósult „Az információ szerepe a polgári perben" című OTKA pályázatban, ötfős kutatócsoport keretében vizsgálata a modern információs és kommunikációs technológia polgári perre gyakorolt hatását, és eredményei számos konferencián, publikációkban láttak napvilágot, – a kutatási terv két alaphipotézise szerint: „a modern információs és kommunikációs technológia (ICT) rövid időn belül olyan hatást gyakorol a polgári igazságszolgáltatás hagyományos struktúráira, ami megkérdőjelezheti a döntően XIX. századi alapelvek és intézmények fenntarthatóságát" valamint „az elektronikus eljárás, mint „papír alapú eljárás" alternatívája öt éven belül a magyar polgári peres eljárásban is megjelenik.[11] Utóbbi kisebb halogatásokkal éppen napjainkra kezd megvalósulni.

---

[11] KENGYEL Miklós: *Szakmai zárójelentés a 67951 sz. „Az információ szerepe a polgári perben" c. OTKA kutatásról.* http://real.mtak.hu/11910/1/67951_ZJ1.pdf (2015. 11. 01.) / NKFI Elektronikus Pályázatkezelő Rendszer, Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok, http://nyilvanos.otka-palyazat.hu/index.php?menuid=930&lang=HU&num=67951 (2015. 11. 01.)

A kutatás kiteljesedéseképp az *International Association of Procedural Law* éves tanácskozása címéül választotta a témát, az Elektronikus igazságszolgáltatás – jelen és jövő[12] címmel hazánkban, Pécsen zajlott nemzetközi konferencia. A szükségszerű változások mellett az aggodalmakat jól jellemzik Masanori Kawano megállapításai miszerint az elektronizáció bevezetése számos területen folyamatban van, de a személyes jelenlét közvetlensége nélkül a bírósági eljárás elhagyatott lehet, az elektronizáció korlátlan bevezetése pl. monitor technológia, videóhívás bár sok nehézséget és költséget csökkent, a virtuális bíróság megváltoztatja a személyes jelenléten alapuló polgári per számos alapelvét, bizonyos mértékig ugyan szükséges, de a személyes kapcsolatokat nem szabad figyelmen kívül hagyni.[13]

Elektronikus kommunikáció, az eljárások gyorsítása

Különös jelentősége van napjainkban a változásoknak. Nem csupán az új polgári perrendtartás koncepciójában, ahol a szabályozási céloknál és elveknél megjelenik „az elektronizáció szerepének erősítése",[14] de már hatályos szabályokban is részesei vagyunk azoknak.

A 2015. július 1. napjától kötelező elektronikus kommunikációról, papír alapon benyújtott, akár perdöntő nyilatkozat „hatálytalanságáról", rendelkezik a Pp. 386/U. §-a.[15]

386/U. § (1) A törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó perben a beadványokat és azok mellékletét elektronikus úton kell benyújtani. A nem elektronikus úton benyújtott beadványban foglalt nyilatkozat hatálytalan.

Alapjaiban változik az ügyvédi iroda működése, ahol már eddig sem volt elégséges néhány jogi szakkönyv, kommentár és többé-kevésbé hatályos jogszabálygyűjtemény, de a digitalizált joganyagok, bírósági döntvénytárak mellett már jó teljesítményű számítógépes felszereltséggel, szkennelési lehetőséggel, irodatechnikai fejlesztésekkel is számolni kell a törvényi változások miatt a piacon maradáshoz.

A cégeljárásban lezajlott digitalizáció[16] az erre szakosodott kollégák számára már a 2008. július 1-jét követően[17] elkerülhetetlenné tette a modern számítástechnikai eszközök alkalmazását, de a feladatok nagy részében rutinmunkán és adminisztratív ügykezelésen nyugvó ügymenetben az e-akták világa természetesebb volt. A bírósági ügyek legnagyobb feladatterhét kitevő polgári perben illetve eljárásjogban lényegesen több szereplőt ér el az új technika tanulásának és az ahhoz alkalmazkodás szükséglete.

A statisztikák nem feltétlenül mutatják meg a jogkeresők életére, körére vetített valódi hatásokat, intervallumokat, az ügyekben kifejtett jogi szakmunkát, miután az igen nagyszámú cégügyek vagy egyes nemperes eljárások *copy-paste* típusú kérelmei és határozatai merő-

---

[12] *IALP 2010 Colloquium of the International Association of Procedural Law, Electronic Justice - Present and Future.* Pécs, 2010. szeptember 23-25., http://www.iaplaw.org/index.php/en/past-activities-and-events?start=10 (2015. 11. 01.)

[13] KAWANO Masanori: *Electronic Technology and Civil Procedure – Applicability of Electronic Technology in the Course of Civil Procedure.* In: Miklós Kengyel – Zoltán Nemessányi (eds.): Electronic Technology and Civil Procedure New Paths to Justice from Around the World, Serie Ius Gentium: Comparativ Perspectives on Law and Justice, Springer, Netherlands, 2012. 3-27.

[14] *Az Új Polgári Perrendtartás koncepciója, A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott Koncepció*, 4. http://www.kormany.hu/download/0/0e/30000/20150205%20PP%20koncepci%C3%B3.pdf#!DocumentBrowse (2015. 11. 01.)

[15] 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=305.312426 (2015. 11. 01.)

[16] 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=101684.295828 (2015. 11. 01.)

[17] SZILÁGYI Károly Bálint: *Az elektronikus cégeljárás gyakorlati kézikönyve.* Jogászoknak Kft., Pécs, 2008. 4.

ben mások a polgári perek jogi kutatómunkát igénylő dilemmáival és az ügyfelekre mért hatásaival.

„2013. évben a járásbíróságokhoz, valamint a közigazgatási és munkaügyi bíróságokhoz 194 725 peres ügy, 67 441 nemperes ügy és ezen túl 134 734 végrehajtási ügy érkezett, a törvényszékekhez 19 708 peres ügy 726 545 érdemi cégügy, 63 472 egyéb cégtörvényességi ügy, 22 302 csőd-, és felszámolási ügy, valamint 4706 egyéb nemperes ügy érkezett. Összességében tehát 2013-ban az elsőfokú bíróságokra 214 433 peres ügy és 1 019 200 nemperes ügy érkezett, amelyek lefolytatása során – alap vagy háttérjogszabályként – a polgári perrendtartásról szóló törvény kerül alkalmazásra. Ezek a számadatok jelzik, hogy az állampolgárok és vállalkozások jelentős részét a polgári peres és nemperes ügyeik elbírálásán keresztül érintik a perrendi szabályok mikénti alakulása."[18]

Tovább szélesedik 2016. január 1. napjától az elektronikus ügymenet a polgári perben a cégek és a jogi képviselővel rendelkezők esetében, és az már járásbírósági szinten is általános: 394/C. § a) a gazdálkodó szervezet a keresetlevelet, továbbá minden egyéb beadványát, okirati bizonyítékát kizárólag elektronikusan nyújtja be a bírósághoz, és a bíróság is valamennyi hivatalos iratot elektronikusan kézbesíti;

b) ha a gazdálkodó szervezet az eljárásban alperesként (illetve kötelezettként, adósként) vesz részt, részére a bíróság elektronikusan kézbesít, és a gazdálkodó szervezet a beadványait, okirati bizonyítékait kizárólag elektronikusan nyújthatja be;

c) ha a fél jogi képviselővel jár el, akkor a jogi képviselő a keresetlevelet, továbbá minden egyéb beadványt, okirati bizonyítékot kizárólag elektronikusan, hivatali kapuján keresztül nyújthatja be a bírósághoz, és a bíróság is valamennyi hivatalos iratot elektronikusan kézbesíti a jogi képviselő részére.

A Pp. egészében új XXVIII. fejezettel illetve hetedik résszel egészült ki, Elektronikus kommunikáció a polgári perben címmel, külön 394/D szakasz rendelkezik az „Elektronikus kommunikáció a szakértővel", míg 394/F szakasz alatt „Az elektronikus kommunikáció szabályai" találhatóak.

Az elektronikus okiratokról a Pp. 195-197. §-ai rendelkeznek: 195. § (1) Az […] elektronikus okirat, amelyet bíróság, közjegyző vagy más hatóság, illetve közigazgatási szerv ügykörén belül, a megszabott alakban állított ki, mint közokirat teljesen bizonyítja a benne foglalt intézkedést vagy határozatot, továbbá az okirattal tanúsított adatok és tények valóságát, úgyszintén az okiratban foglalt nyilatkozat megtételét valamint annak idejét és módját.[19]

„195. § (3) Az eredeti papír alapú vagy elektronikus közokiratéval azonos bizonyító ereje van annak a közokiratról készített elektronikus okiratnak, amelyet [...] jogosult [...] minősített elektronikus aláírást vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírást, valamint – ha jogszabály így rendelkezik - időbélyegzőt helyezett el. Az eredeti közokiratéval azonos bizonyító ereje van annak az elektronikus okiratnak is, amelyet a közokirat kiállítására jogosult külön jogszabályban meghatározott eljárási rend szerint készített el, illetve amelyet törvény elektronikus közokiratnak nyilvánít.

(4) Az eredeti elektronikus közokiratéval azonos bizonyító ereje van annak az elektronikus közokiratról készített papír alapú okiratnak, amelyet jogosult ügykörén belül [...] készí-

---

[18] *Az Új Polgári Perrendtartás koncepciója, A Kormány 2015. január 14. napján megtartott ülésén elfogadott Koncepció.* 2., http://www.kormany.hu/download/0/0e/30000/20150205%20PP%20koncepci%C3%B3.pdf#!DocumentBrowse. (2015. 11. 01.)

[19] „megállapította: 2004. évi CXXVII. törvény 20. § (1). Hatályos: 2005. I. 1-től", http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95200003.TV#lbj282idbe78 (2015. 11. 01.)

tett el. Ugyanilyen bizonyító ereje van az elektronikus közokirat megőrzésére hivatott szerv által [...] készített papír alapú okiratnak, továbbá a közokiratot kiállító vagy őrzésére hivatott szerv által az elektronikus közokiratot tároló adathordozó útján nyert adatok alapján készített papír alapú okiratnak.

(5) A magánokiratról a közokirat kiállítására jogosult által ... készített okirat - ideértve az elektronikus okiratot, valamint az elektronikus magánokiratról készített papír alapú okiratot is - teljesen bizonyítja, hogy annak tartalma az eredeti okiratéval megegyezik. Elektronikus okirat esetében e bizonyító erő megállapításának feltétele az is, hogy a közokirat kiállítására jogosult az okiratot minősített elektronikus aláírással vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírással és – ha jogszabály így rendelkezik – időbélyegzővel lássa el.

196. § (1) A magánokirat az ellenkező bebizonyításáig teljes bizonyítékul szolgál arra, hogy kiállítója az abban foglalt nyilatkozatot megtette, [...] feltéve, hogy az alábbi feltételek valamelyike fennáll:

e) ügyvéd (jogtanácsos) az általa készített okirat szabályszerű ellenjegyzésével bizonyítja, hogy a kiállító [...] minősített elektronikus aláírásával aláírt elektronikus okirat tartalma az ügyvéd által készített elektronikus okiratéval megegyezik;

f) az elektronikus okiraton kiállítója minősített elektronikus aláírást vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírást helyezett el.

(2) [...] Gazdálkodó szervezet által kiállított vagy őrzött okiratról készült elektronikus okirat akkor bizonyítja teljes bizonyító erővel azt, hogy tartalma megegyezik az eredeti okiratéval, ha az okiratról elektronikus okiratot készítő azt minősített elektronikus aláírással vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírással és – ha jogszabály így rendelkezik – időbélyegzővel látta el, illetve külön jogszabály által meghatározott eljárás szerint készítette el."

Soronkívüliséggel a korábbiakban is találkoztunk az eljárásban, elég csak a szülői felügyelet megszüntetése[20] iránti vagy váltóperre gondolni.[21]

A Pp. új XXI/A. fejezete, „A képmáshoz és a hangfelvételhez való jog érvényesítése iránt indított per" rendelkezési között hasonló időközt találhatunk:

„346/C. § (1) A bíróság a perben soron kívül jár el. Az elnök legkésőbb a keresetlevél benyújtásától számított nyolcadik napra tárgyalást tűz ki"

„346/E. § (1) A másodfokú bíróság a fellebbezést legkésőbb az iratok beérkezésétől számított nyolc napon belül köteles tárgyalni."[22]

Szintén a változó világ felgyorsult valóságának irányába hat, és különös jelentőséget kaphat az idézés elektronikus csatornán történő eljuttatása:

96. § (3) Idézésnek sürgős esetben rövid úton - távbeszélőn, tárgyaláson szóban, illetőleg elektronikus levél vagy külön kézbesítő útján - is helye van. Az idézésnek ezt a módját az iratokban fel kell tüntetni.[23]

---

[20] Pp. XVII. Fejezet 302., 303. §, 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=305.312426 (2015. 11. 01.)

[21] Pp. 125. § (4) bekezdés, 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=305.312426 (2015. 11. 01.)

[22] A XXI/A FEJEZETET (346/A–346/F. §) a 2015: XI. törvény 2. §-a iktatta be. 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=305.312426 (2015. 11. 01.)

[23] Pp. 96. § (3) bekezdés, 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=305.312426 (2015. 11. 01.)

119. § (5) »A fél, az ügyész és a perben részt vevő egyéb személy, valamint azok képviselője írásban vagy a tárgyaláson kérheti, hogy a részére kiadható iratot elektronikus formában az általa megjelölt e-mail címre továbbítsa a bíróság, ha az irat

a) elektronikus formában,

b) elektronikus okiratként vagy

c) a papíralapú okirat elektronikus másolataként a bíróságnál rendelkezésre áll."[24]

Űrlapok – standardizálás minden területen

A korábbiakban már megszokhattuk, hogy az APEH illetve NAV eljárásban, az ügyvéd sem lehet olyan magas tudás birtokában, mint az illetékes ügyintéző, akitől felvilágosítást kaphattunk, a legegyszerűbb kérelem esetén is milyen adatlap kitöltését követően juthatunk csak előbbre, pl. ingatlan adásvétel esetén az egyre növekvő oldalszámú, jelenleg 15B400-as formanyomtatvány[25] mellett hasznos tájékozódnunk a 41 oldalas kitöltési útmutató mellett a nyomtatványkitöltő programok telepítése illetve a programokhoz kapcsolt pl. Java alkalmazás működése tárgyában is.[26] A cégeljárásban 2008. július 1-je óta szintén csak elektronikus nyomtatványkitöltő program (pl. Cégeditor, Cégirnok) és hitelesítés szolgáltató segítségével (e-Szignó, NetLock) boldogulhatunk.

A nemperes eljárásokban is hasonlóan alakul helyzet, fizetési meghagyások körében külön nyomtatványkitöltő program nélkül is lehetőségünk van elektronikus úton történő benyújtására a MOKK rendszerén keresztül (https://fmh.mokk.hu) de természetesen az erre rendszeresített űrlapon elektronikusan.

10. § „(2) Elektronikus úton beadványt úgy lehet benyújtani, hogy a beadvány adatait annak benyújtója a MOKK rendszerébe beviszi és minősített elektronikus aláírással, valamint minősített időbélyegzővel látja el."[27]

Napjainkban azonban nem csupán a közjegyzőkhöz átcsoportosított fizetési meghagyások esetében, de a bírósági közreműködéssel zajló nemperes eljárásokban is teret hódít a digitalizáció. A bíróságok központi honlapján keresztül közvetlenül is elérhettük már a peres eljárások során alkalmazott űrlapokat, amelyeket az eljáró bíróság papír alapon átadott vagy megküldött, pl. illetékkedvezmény (teljes személyes költségmentesség, illetékfeljegyzési jog) tárgyában, mára azonban egyre inkább meg kell barátkoznunk a gondolattal, miszerint egyre gyakrabban egy beadvány megfelelő formanyomtatvány hiányában elutasításra kerül.

Példának okáért Deviza- és forinthitelek elszámolási és forintosítási jogorvoslatai, a Magyar Nemzeti Bank Pénzügyi Békéltető Testülete hatáskörébe utalt határozatok bírósági felülvizsgálata iránti kérelmek esetén csak az éppen aktuális formanyomtatvány letölté-

---

[24] „Megállapította: 2012. évi CXVII. törvény, 3. §. Hatályos: 2012. VII. 24-től", http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95200003.TV#lbj282idbe78 (2015. 11. 01.)

[25] „Ingatlan vagyonszerzés esetén a vagyont szerző adatainak, illetékmentességének, kedvezményének, a visszterhes ingatlanátruházás esetén az ingatlant értékesítő adatainak, illetve az ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogról ellenérték fejében lemondás, ilyen jog visszterhes alapítása, átruházása (átengedése), megszüntetése esetén a bevételt szerző adatainak bejelentéséhez". http://www.kormanyhivatal.hu/download/e/4f/c0000/APEH%2009B400%20adatlap.pdf (2015. 11. 01.)

[26] https://www.nav.gov.hu/nav/letoltesek/nyomtatvanykitolto_programok/nyomtatvanykitolto_programok_nav/bevallasok/B400.html (2015. 11. 01.)

[27] 2009. évi L. törvény a fizetési meghagyásos eljárásról. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0900050.TV (2015. 11. 01.)

se és kitöltése után tudunk 2015. július 8. napjától hatályosan előterjeszteni jogorvoslatot, űrlap hiányában elutasításra kerül[28]:

19. § „(3) Felhatalmazást kap az igazságügyért felelős miniszter, hogy rendeletben határozza meg a 7. alcím szerinti polgári nemperes eljárásban alkalmazandó papír alapú űrlapokat, azok tartalmi és formai kellékeit, az űrlapokhoz csatolható mellékleteket, valamint az űrlapok közzétételének módját",[29] 27. § „(2) A kérelmet a Pénzügyi Békéltető Testülethez kell benyújtani. A Pénzügyi Békéltető Testület a kérelmet az ügy irataival együtt, a kérelem beérkezésétől számított 8 napon belül a bírósághoz továbbítja. A kérelmezőnek és a kérelmezettnek a beadványt – ha jogszabály a beadványra űrlapot rendszeresít – űrlapon kell benyújtania".[30]

Jogbizonytalanságot okoz pl. az űrlap mellőzésével előterjesztett beadvány joghatása, ugyan a 11/2015. (VI. 15.) IM rendelet 1. §-a egyértelműen rendelkezik annak kialakításáról „(2) Az (1) bekezdés szerinti űrlapok kialakítása, szükség szerinti módosítása és közzététele az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) feladata" és alkalmazásáról: „2. § (1) Az OBH a letölthető és kitölthető, a kitöltést megelőzően vagy azt követően kinyomtatható űrlapot a bíróságok központi internetes honlapján (a továbbiakban: honlap) e rendelet hatálybalépését követő nyolc napon belül közzéteszi.

(2) A honlapon fel kell tüntetni az űrlapok közzétételének időpontját. A közzététel időpontjától az űrlap alkalmazása kötelező".

Kitérő megjegyzésként említhető e példánál, hogy a honlapon megjelenő és az űrlapon lévő tájékoztatás ellentétes.

4. § „(2) A honlapon tájékoztatást kell adni annak jogkövetkezményeiről, ha a fél a kérelmét nem a rendszeresített űrlapon terjeszti elő".[31] „Figyelem: Az űrlapok használata kötelező. Ha a kérelmét nem a rendszeresített űrlapon terjeszti elő, a bíróság a magyar nemzeti bank pénzügyi békéltető testületének határozata elleni jogorvoslati kérelmét elutasítja."[32]

Ezzel szemben az űrlap tájékoztatása megengedőbb, csupán felhívást követően rendelkezik elutasításról: „A kérelmét kizárólag ezen űrlapon nyújthatja be, ellenkező esetben a bíróság a kérelmét - eredménytelen hiánypótlási felhívás esetén - elutasítja."[33]

---

[28] Deviza- és forinthitelek elszámolási és forintosítási jogorvoslatai, http://birosag.hu/kozerdeku-informaciok/deviza-es-forinthitelek-elszamolasi-es-forintositasi-jogorvoslatai. (2015. 11. 01.)

[29] 2014. évi LXXVII. törvény az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=172812.292969 (2015. 11. 01.)

[30] 2014. évi XL. Törvény a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=171927.292968 (2015. 11. 01.)

[31] 11/2015. (VI. 15.) IM rendelet a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvényben, valamint az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvényben szabályozott polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó űrlapokról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=176105.294433 (2015. 11. 01.)

[32] http://birosag.hu/kozerdeku-informaciok/deviza-es-forinthitelek-elszamolasi-es-forintositasi-jogorvoslatai (2015. 11. 01.)

[33] F1 jogszabálysértés MEGÁLLAPÍTÁSA IRÁNTI Fogyasztói kérelem nemperes eljárás lefolytatására (2014. évi XL. törvény 25.§ (2) BEK. A) pont, 2014. évi LXXVII. törvény 16.§) http://birosag.hu/sites/default/files/deviza/F1-nyomtatvany.docx (2015. 11. 01.)

Mindazonáltal látható az a sajnálatos jogalkotói szándék, miszerint a digitális világhoz való alkalmazkodás hiánya a jogérvényesítés lehetőségét negligálja.

Hatások és válaszok?

Véleményem szerint bármilyen kényelmes is a már a digitális társadalom világában élők számára egyetlen kattintással információk fogadása és küldése, és számtalan új lehetőséget rejt a modern technika kiaknázása, éppen a polgári eljárásban, egy igazán hagyományokkal telített és évszázados tradíciókkal rendelkező jogágban nem volna szabad véglegesen szakítani a papír alapú kommunikációval. Jelentős rétegeket zár el a jogkereséstől, és egyfajta digitális cenzust állít a jogérvényesítés elé a bár többször elhalasztott, mégis bevezetésre került új pp. szakaszok. Fenntartható volna a keresetlevelek, előkészítő iratok, egyéb beadványok, fellebbezések postai továbbításának választási lehetősége a végzések egyeztetett elektronikus csatornákon történő továbbítása mellett.

Az ügyvédi munkára jelentősen ható rendelkezések az elmúlt évek jogszabálydömpingje után újabb olyan kihívásoknak való megfelelésre késztetik a hivatásrend gyakorlóit, mely ismét a pályaelhagyás irányába is hatnak. Azon kollégák, akik még „túlélték" az új Polgári Törvénykönyv bevezetésével, és tudásuk nélkülözhetetlen felfrissítésével együtt járó előadások hallgatását, kommentárok böngészését a pályán maradva, most a digitalizációval kevéssé publikált, de hasonló horderejű változások szemtanúi, ami ismét a nehezebben alkalmazkodó idősebb korosztályt sújt jobban. Hiába több évtizedes tapasztalat, magasabb szakmai rutin, személyes beszélgetések során korábban is hallható volt önkéntes pályaelhagyás, vagy a szakmai feladatkörök, ügyelvállalási típusok módosulása, kényszerű nyugdíjba vonulásról szóló beszámolók, melynek az eljárásjogi változások egy következő hulláma.

Nem vagyunk messze a kortól, amikor minden eljárásban, polgári peres kereseteknél is az űrlapok és elektronikus aláírások világába csöppenünk. Annak ellenére, hogy szinte követhetetlen sebességgel fejlődik a digitális technika, és mivel tenni nem tudunk ellene, az előnyeinek kihasználása indokolt, de ezt a fejlődést, az életünk évtizednyi távlat alatti hirtelen megváltozását nem volna szükséges állami kényszerrel erőltetni csupán lehetőséget, szabadságot adni azzal élni vagy attól távol maradni.

CSABA BOGNÁR

E-Court: „Brave New World"? Civil Lawsuits on Internet, Reforms Sociological Perspective

(Summary)

The age of the social changes in Hungary (and in Central and Eastern Europe) is not only a decisive turnaround of socio-political transition from socialism to a market economy, but the dominant element can be linked to the appearance of numerous technological advances which leading to the information society. The modernization changes are displayed each enlargement in the social, economic and political subsystems, leading to the appearance of new modern mentality, which must adapt.[34]

In the recent past and the present development and the spread of digital tools have fundamentally changed the system of conditions to each other and to the environments. Not only personal relationships have changed through the use of social media and the Internet, but also relationship between economic operators, and the official contact forms in the legal services. Civil lawsuits also have to adapt the new technologies, but need to respect traditions.

[34] MELEG, 2001. 59.

FAZEKAS ÁGOTA

Családjogi eljárások reformja Németországban és Ausztriában

Bevezető gondolatok

Napjainkban az igazságszolgáltatásnak, így a bírósági eljárásoknak is több kihívásnak és elvárásnak kell megfelelniük. Ugyanis e területet is jellemzi az az általánosan elfogadott szemlélet, hogy másféle és újabb stratégiákra van szükség: hosszú távú célokra, egyértelmű perspektívákra, gazdaságos működésre, valamint értékes, hatékony és időszerű bírósági eljárásokra. Ahhoz, hogy a bírósági eljárások során e követelmények teljesülhessenek, szükségessé válik többek között a bíróság és az eljárásban résztvevő egyéb hivatásrendek szakmai közreműködése, az úgynevezett interdiszciplináris együttműködése. Ugyanis az *interdiszciplináris*,[1] azaz a több szakmai területet átfogó kollaborációval megsokszorozódik a szakértelem egy magasabb rendű minőség, eredmény elérése, a közös szakmai nyelv, az újabb, rugalmas és sokrétű közös tudás, továbbá készségek és értékek kialakítása, illetve fejlesztése érdekében.[2]

A tanulmányomban azokat a családjogi eljárási reformokat mutatom be, amelyek az utóbbi néhány évben a német és az osztrák jog - és bírósági rendszert érintették. E reformok végrehajtása mindkét országban bírósági modellkísérletek bevezetésével indult, amelyeknek a legfőbb célja a gyermeki érdekek fokozottabb érvényesülése, a bírósági eljárások gyorsítása, a szakmai segítség eljárásba történő bevonása, valamint a bíróság és a különböző hivatásrendek közötti interdiszciplináris együttműködés erősítése.

Eljárásjogi reformok bevezetése modellkísérletek útján

A német és az osztrák családjogra vonatkozó, eljárásjogi reformok bevezetését modellkísérletek alkalmazása előzte meg, amelyek olyan kedvező tapasztalatokat nyújtottak, hogy mind Németországban, mind Ausztriában törvényi módosításokra, új jogintézmények létrehozására került sor.

---

[1] Az „interdiszciplináris" szó több tudományágra kiterjedő, több szakterületet közösen érintő kifejezést jelent. Lásd: BAKOS Ferenc: *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1973. 377.

[2] BUDAI István: *Szakmaközi együttműködés a közösségi munkában*. In: Budai István – Nárai Márta (szerk.): Közösségi munka – Társadalmi bevonás – integráció. Szöveggyűjtemény. Széchenyi István Egyetem. Győr, 2011. 51-69.

Mindkét ország családjogi reformjának a középpontjában az interdiszciplináris, azaz több szakmai területet átfogó együttműködési formák és megoldások bevezetése állt. Másrészről a reformok bevezetésének indoka az volt, hogy a bíróságoknak egyre nagyobb elvárásokkal és kihívásokkal kell szembenézniük, így különösen a felek megnövekedett igényeivel, valamint a családjogot érintő azon gyakori problémával, hogy a bírák egyes kérdéseket (különösen a pszichológiai és a pszichiátriai szakkérdéseket) a jog eszközeivel nem tudják megoldani, mivel ehhez további képességek és ismeretek szükségesek. Ezért szükségessé válik különösen a családjogi eljárások vonatkozásában a bíróságok, valamint a társszervek, így a gyámhivatal, az ügyészség, a rendőrség, az ügyvédi kar, továbbá egyes szakemberek, azaz az igazságügyi szakértői kar, a pszichológusok, a mediátorok, a pedagógusok, a tanácsadók közreműködése, valamint speciális szakmai segítsége.

E szakmai együttműködés hozzájárul ahhoz, hogy a bírói döntések magasabb színvonalat képviselhessenek, az eljárások ésszerű időtartamban befejeződhessenek, a felek között békés megállapodás jöhessen létre, valamint a családi konfliktusok tartós megoldásra találhassanak.[3]

Az interdiszciplináris együttműködés változatai

A bíróságon alkalmazott interdiszciplináris együttműködés több változatáról beszélhetünk az egyes országokban.[4]

Az egyik változat az intézményi szinten megvalósuló együttműködés (*Zusammenarbeit auf institutioneller Ebene*), mint például a Cochemi vagy a Berlini Modellek, amelyek egy jól összehangolt struktúrán alapulnak. Itt az együttműködés helyi, regionális és országos munkacsoportokban, rendszeres időközönként (havonta vagy negyedévenként) megtartott értekezleteken valósul meg, amelyek a résztvevő intézmények, szervezetek, szakemberek (például a bíróság, a szakértői kar, az ügyészség, a rendőrség, a gyámhivatal, a mediátorok stb.) között közös eszmecserét, valamint aktuális témák, problémák és kérdések megvitatását teszik lehetővé.

Az interdiszciplináris együttműködés másik változata a konkrét bírósági eljárásban megvalósuló, az adott bírósági ügyre vonatkozó közreműködés (*Zusammenarbeit im Einzelfall, einzelfallbezogenes Casemanagement*), mint például a Müncheni Modell, vagy az osztrák családjogi bírósággal való közreműködés (Familiengerichtshilfe) modellje. Ebben az esetben a konkrét családjogi perekbe bevont külső (bíróságon kívüli) szakemberek (azaz a bíróság „segédszerve"), így különösen a pszichológusok, a szakértők, a pedagógusok, a mediátorok, a szociális munkások, a gyámhivatali dolgozók, a nevelési tanácsadók segítő funkciót töltenek be különösen a felek közötti békés megállapodás létrejöttében, a tényállás felderítésében, a szakértői vélemény gyorsabb elkészítésében.

Az interdiszciplináris együttműködés harmadik változatát a stratégiai szinten magvalósuló együttműködés (*Vernetzung auf der strategischen Ebene*) jelenti,[5] amely több minisztérium részvételével megvalósuló munkacsoportok létrehozását és működését jelenti.

---

[3] Georg KATHREIN: Modellversuch Familiengerichtshilfe, Gastkommentar, https://www.justiz.gv.at/web2013/html/default/2c94848534e6045f0134eaf04bd1003f.de.html (2015. 02. 25.)

[4] Landesjugendamt Rheinland – Pfalz: Das Kindeswohl als Maβstab für Aufgabenverständnis und Kooperation der beteiligten Professionen im Kontext von Trennung und Scheidung nach dem neuen Kindschaftsrecht – Handreichung. In: Zusammenarbeit zwischen Familiengerichten und Jugendämtern bei der Verwirklichung des Umgangs zwischen Kindern und Eltern nach Trennung und Scheidung, Deutsches Institut für Jugendhilfe und Familienrechte (DIJuF) e.V., Heidelberg, 2004. 125-126.

A tanulmányomban a bíróságon alkalmazott interdiszciplináris együttműködés első két változatát, azaz az intézményi szinten, valamint az egyes bírósági ügyekben megvalósuló együttműködési módszereket mutatom be és vizsgálom.

Az interdiszciplináris együttműködés német modelljei

Az elmúlt években Németország több bíróságán is kidolgoztak interdiszciplináris együttműködésre irányuló modelleket különösen a családjogi bírósági eljárások tekintetében. E modellek létrehozását az utóbbi években bevezetett német családjogi reformok indokolták, amelyeknek a legfontosabb célkitűzése az volt, hogy a gyermeki érdekek érvényesülése érdekében szemléletváltást hozzon olyan területeken, mint a szülői felelősség erősítése, a szülők számára nyújtott tanácsadás és a konfliktusok békés megoldásának előtérbe helyezése. Ilyen modellek kerültek bevezetésre többek között a Berlini Kerületi Bíróságokon, továbbá a Müncheni Járásbíróságon, a Düreni Járásbíróságon, a Kölni Járásbíróságon, a Cochemi Járásbíróságon, a Warendorfi Járásbíróságon, a Hageni Járásbíróságon, a Düsseldorfi Járásbíróságon, illetve az Esseni Járásbíróságon.[6]

A német bíróságokon az interdiszciplináris együttműködés mindkét változata, vagyis az intézményi szinten megvalósuló és az adott bírósági ügyre vonatkozó együttműködési forma is létrejött. Elsőként az intézményi szinten, azaz a munkacsoportokban, helyi és regionális értekezletek magtartásával megvalósuló együttműködési módozatokat jöttek létre, majd később bevezették a törvényi szinten is szabályozott, a konkrét bírósági eljárásban alkalmazható interdiszciplináris együttműködési formákat.

Az intézményi szinten megvalósuló együttműködés

Németországban már több mint 20 évvel ezelőtt létrejött az intézményi szintű interdiszciplináris együttműködés a bíróság, a társszervek és egyéb szakemberek között. Az együttműködés e változata helyi, regionális és országos munkacsoportokban valósul meg. Ilyen együttműködési programot elsőként a Cochemi Járásbíróság dolgozott ki 1992-ben, amely valamennyi, később létrejött német modell alapja lett. E „Cochemi Modell"[7] a bírósági együttműködés új, speciális formáját valósította meg azáltal, hogy a családjogi eljárásban érintett egyes szakemberek között szoros munkakapcsolatot alakított ki. E modell alapgondolata, hogy a családjogi bíróknak – a bírói munkájuk során – tisztában kell lenniük a társtudományok alapvető ismereteivel is. Ez pedig csak a bírák, a társszervek és egyéb szakemberek, szakértők közötti interdiszciplináris kommunikációval valósulhat meg. E kommunikációt a rendszeres időközönként, azaz a negyedévenként megtartott kerekasztal – beszélgetések *(„Runde Tische")* teremtik meg, amelyeken a családjogi eljárások valamennyi szereplője, így különösen a bírók, az ügyvédek, a gyámhivatali dolgozók, a gyermekjólét munkatársai, az igazságügyi szakértők stb. vesznek részt. Az ilyen módon létrejövő interdiszciplináris eszmecsere alkalmas arra, hogy az egyes szakemberek között „ésszerű" együttműkö-

---

[5] Rüdiger ERNST – Winfried FLEMMING: *Struktur und Praxis der interdisziplinären Zusammenarbeit im Familiengerichtsverfahren in Berlin.* Projekt Elternkonsens – 2. Landeskongress – Stuttgart, 2010. 09. 20. Forrás: http://www.landgericht-stuttgart.de/pb/site/jum/get/documents/jum1/JuM/import/justizportal%20baden-w%C3%BCrttemberg/pdf/vo/Vortrag%20Flemming%20und%20Prof.%20Ernst.pdf, (2015. 02. 10.)

[6] Lásd bővebben: Justizministerium des Landes Nordhein – Westfalen und Ministerium für Generationen, Familie, Frauen, und Integration des Landes Nordhein – Westfalen: Interdisziplinäre Zusammenarbeit im Familienrecht (Tagungsdokumentation), 2009. 1-68.

[7] A Cochemi Modellről lásd részletesebben: http://www.ak-cochem.de/ (2015. 02. 25.)

dés kerüljön kialakításra.[8] E modell szerint a különböző szakemberek (így a családjogi bírók, az igazságügyi szakértők, a gyámhivatali dolgozók, a mediátorok, az ügyvédek stb.) részvételével negyedévente megtartott munkaértekezleteken különösen olyan témák kerülnek megvitatásra, mint a házasság felbontása, a gyermek szerepe a bontóperben, a szülői felelősség és szülői felügyelet, az alternatív vitarendezés, a gyermeki jogok, a gyermek jogi képviselete, illetve a multikulturális életközösségek. Az értekezletek szakmai csoportonként mindig más-más helyen kerülnek megrendezésre. A „Cochemi Modell" tehát egy multiprofesszionális együttműködést hozott létre a családi konfliktusok megoldásában tevékenykedő szakemberek, így különösen a családjogi bírók, az ügyvédek, a gyámhivatal képviselői, a mediátorok, az ügygondnokok, a pszichológus szakértők, a tanácsadók, valamint a pszichoterapeuták között. E szakemberek tevékenységének legfontosabb célja pedig a bírósági eljárás során a gyermeki érdekek messzemenő érvényesülésének, valamint a felek közötti békés megállapodás létrejöttének elősegítése.

A Cochemi Járásbíróság mellett a Berlini Kerületi Bíróságok, a társszervek és egyéb szakemberek között is létrejött intézményi szinten megvalósuló, interdiszciplináris együttműködési program[9] 2007. április elején, amely egy többdimenziós, multiprofesszionális, intézményeken és szakmai területeken átívelő munkacsoportot foglal magába.[10] A Berlini Modell az előbb bemutatott Cochemi Modellhez képest még több szakembert, szakmai csoportot von be az együttműködésbe, így ennek résztvevői a gyámhivatal, a bíróság, az ügyészség, a bírósági végrehajtók, az ügyvédek, a rendőrség, a pedagógusok, a gyermekvédelmi intézmények, az orvosok, az igazságügyi szakértők (különösen a pszichiáter és a pszichológus). Az együttműködésben résztvevő szakmai területek számát érintően Cornelia Müller–Magdeburg, Berlin egyik kerületi bíróságának elnökhelyettese és családjogi bírája egy tanulmányában az interdiszciplináris együttműködés fejlesztését, további szakmák bevonását szorgalmazza.[11]

A Berlini Modell alapján működő együttműködéseknél is rendszeres időközönként, azaz havonként tartanak munkaértekezleteket, amelyeknek a legfontosabb célja egy intenzív kommunikáció megteremtése, egységes standardek és közös koncepciók meghatározása, valamint a nyilvánosság tájékoztatása. Ezeken az értekezleteken a résztvevő szakemberek aktuális problémákat beszélnek meg, így többek között napirendre kerülhet a felek közötti békés megállapodás elősegítése, a gyermek élethelyzetének elemzése, avagy a gyermeki szükségletek meghatározása.

---

[8] Siegfried WILLUTZKI: *Aufgaben und Rechtsgrundlagen der familiengerichtlichen Tätigkeit*. In: Deutsches Institut für Jugendhilfe und Familienrecht: Zusammenarbeit zwischen Familiengerichten und Jugandämtern bei der Verwirklichung des Umgangs zwischen Kindern und Eltern nach Trennung und Scheidung, Deutsches Institut für Jugendhilfe und Familienrecht, Heidelberg, 2004. 29.

[9] A Berlini Bíróságokon létrejött interdiszciplináris együttműködésről lásd részletesebben: ERNST – FLEMMING, 2010.

[10] A Berlini Modell első néhány értekezletének tapasztalatairól lásd: Beschleunigtes Familienverfahren – Zur Arbeit der interdisziplinären Arbeitskreise, Arbeitsgruppenergebnisse der Fachtagung am 10.10. 2007. im Kammergericht Berlin, http://sfbb.berlin-brandenburg.de/sixcms/media.php/5488/Beschleunigtes%20Familienverfahren-Fachtagung%20vom%2010-10-2007.pdf (2015. 02. 10.)

[11] Cornelia MÜLLER–MAGDEBURG: Das beschleunigte Familienverfahren im Lichte des FamFG. *ZKJ Kindschaftsrecht und Jugendhilfe* 5 (2009) 188.

A konkrét bírósági ügyben megvalósuló együttműködés

Az intézményi szintű interdiszciplináris együttműködési formák mellett több országban, így Németországban is kialakultak a konkrét bírósági ügyekben alkalmazott interdiszciplináris együttműködési modellek is. Ilyen modellt dolgozott ki például a Müncheni Járásbíróság 2007. elején, amely a családjogi eljárások új irányát teremtette meg. E modellprogram célja egyrészről a bírósági eljárások meggyorsítása, másrészről az volt, hogy a gyámhivatal, az ügyvédek, a tanácsadók, a mediátorok, az ügygondnokok és az igazságügyi szakértők együttműködésével segítséget nyújtson az érintett szülők részére ahhoz, hogy közöttük – elsősorban a gyermek érdekeire figyelemmel – békés megállapodás jöhessen létre. A Müncheni Modell reformprogram jellegét jól szimbolizálja a modell egyik kidolgozója, azaz Josef Salzgeber által tett nyilatkozat: „együtt a családjog új útjain" (*im Familienrecht neue Wege gehen*).[12]

A Müncheni Modell elnevezésű kísérleti projekt tehát egy olyan bírósági eljárást dolgozott ki, amelyben a gyermekeket érintő jogviták a legtöbb esetben a felek megállapodásával, azaz egyezségkötéssel végződnek. E megállapodás létrehozását segíti elő a bíró és a bírósági eljárásba bevont társszervek és egyéb szakemberek, így különösen a gyámhivatali dolgozók, az ügygondnokok, a tanácsadók, a mediátorok és az igazságügyi szakértők közös munkája, információcseréje és együttműködése.[13] E modell alapgondolata, hogy a bírósági eljárás során tevékenykedő különböző szakemberek szoros együttműködésével megvalósítható legyen a gyermeki érdekek messzemenő érvényesülésének alapelve. Továbbá a különböző szakemberek munkája jelentősen hozzájárul a helyes és megfelelő bírósági döntés meghozatalához.

A Müncheni Modellprogram kedvező tapasztalatai folytán a családjogi bíráskodás ezen új formája Németországban törvényi szinten is szabályozásra került. Ugyanis a Családjogi ügyekben való eljárásról és az önkéntes joghatósági ügyekről szóló törvény[14] Második Könyvének (Családjogi ügyekben való eljárás) 155. §-a rendelkezik a gyermekeket érintő egyes eljárások gyorsítására és soron kívüliségére vonatkozó szabályokról (*Vorrang – und Beschleunigungsgebot*). E rendelkezések szerint az első tárgyalást, amelyen a szülők kötelesek megjelenni, az eljárás megindulását követő egy hónapon belül meg kell tartani. A keresetlevél másodpéldányát a bíróság megküldi az illetékes gyámhivatalnak is, aki azonnal felveszi a kapcsolatot az érintett családdal, és kijelöli az illetékes tanácsadót. A tárgyaláson a szülők szóban nyilatkozhatnak, írásbeli beadványok előterjesztésére nincs szükség. A tárgyaláson nem csupán a felek vesznek részt, hanem a gyámhivatal képviselője is, aki arról nyilatkozik, hogy a felekkel folytatott előzetes megbeszélés milyen módon zárult. Ezt követően a bíró elősegíti a felek közötti megállapodás létrehozását, ugyanis ezekben az eljárásokban éppen az a cél, hogy a felek közös megállapodásra jussanak. Amennyiben erre nem kerül sor, úgy a bíróság köteles az ügyet közvetítői eljárásra utalni, vagy a feleket egyéb, bíróságon kívüli konfliktuskezelésen (tanácsadás, terápia stb.) való részvételre kötelezni. Amennyiben a felek e konfliktuskezelő eljárások során sem tudnak megegyezni, úgy az ügy ismételten visszakerül a bíróságra az eljárás folytatása végett.

---

[12] Arbeitsgemeinschaft Familienrecht MO: *Das „Münchner Modell" in Familiengerichtlichen Vefahren bei Trennung und Scheidung, Erfolgsmodell oder Angriff auf Grundrechte der Eltern und Kinder?* Kirchheim, 2. Auflage 6 (2013) 4.

[13] Leitfaden Familiengerichts Münchens: http://www.justiz.bayern.de/imperia/md/content/stmj_internet/gerichte/amtsgerichte/muenchen/familienverfahren/leitfaden_muenchner_modell_091207.pdf (2015. 02. 10.)

[14] Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG).

E modellprogram alapján mind az ügyet tárgyaló bírónak, mind a feleknek, illetve a különböző szakembereknek a gyermek érdekében kell eljárniuk. E követelmény valósul meg egyrészről az eljárás gyorsításával, amelynek legfontosabb szabályait az előbbiekben ismertettem. Másrészről a gyermek érdekének érvényesülését jelenti az eljárásba bevont különböző szakemberek közreműködése, segítő munkája is.[15] Így a speciális pszichológiai, terápiás és diagnosztikus ismeretekkel rendelkező tanácsadó feladata a szülők közötti konfliktus békés rendezése, amely a gyermek érdekét szolgálja. A pszichológus szakértő egyrészről feltárja a szülők közötti konfliktus lehetséges okait, és kidolgozza azokat a szükséges megoldásokat, amelyek a konfliktus, valamint a gyermekre nehezedő nyomás enyhítését, megszüntetését szolgálják. Másrészről a pszichológus feladata, hogy az általa felállított diagnózis alapján a szülőkkel együtt a gyermek érdekeit szem előtt tartó megoldást dolgozzon ki. A mediátor ahhoz nyújt segítséget, hogy a szülők a jövőre nézve olyan megállapodásra juthassanak, amely mindkettőjüknek és a gyermek érdekeinek is megfelel. A gyermek részére kirendelt ügygondnok feladata a gyermek jogi képviselete, valamint a kirendelését követően a gyermekkel, a gyermek szüleivel, a gyámhivatallal, a terapeutával és az iskolával való kapcsolatfelvétel. Végül e családjogi bírósági modellben a Német Polgári Törvénykönyv (BGB) 1684 § (4) bekezdése értelmében lehetőség van arra is, hogy a bíró a kapcsolattartási problémák kezelésére elrendelje a kapcsolattartás figyelemmel kísérését (*Begleiteter Umgang*). Ennek célja többek között a házasság felbontása utáni, szülő – gyermek közötti kapcsolat helyreállítása, a szülők közötti konfliktus csökkentése, valamint a gyermek számára segítség nyújtása a válást követő megrázkódtatás feldolgozásában. Ebben közreműködnek különösen a családjogi bírák, a pszichológusok, a gyámhivatali dolgozók és a tanácsadók.

Az interdiszciplináris együttműködés osztrák modellje

A bemutatásra kerülő osztrák modell az interdiszciplináris együttműködés azon változatát teremtette meg, amelyet az osztrák bíróságok a konkrét bírósági eljárásban alkalmaznak, így az osztrák modell az előbbiekben ismertetett Müncheni Modellhez hasonlítható. Az osztrák modell „Családjogi bírósággal való közreműködés" elnevezéssel (*Familiengerichtshilfe*)[16] indult el 2012. január 1. napján Ausztria néhány bíróságán, azaz a Bécsi Központi Kerületi Bíróságon, az Innsbrucki, az Amstetteni és a Leobeni Járásbíróságokon. Ezt követően, 2013. június 1. napjától kezdődően (a projekt első szakaszában) további bíróságokon is bevezetésre került e jogintézmény. A projekt utolsó szakaszában, azaz 2014. július 1. napjától a családjogi bíráskodás ezen új formája Ausztria valamennyi bíróságán kiépítésre került.

A családjogi bírósággal való közreműködés elnevezésű modellprojekt[17] kedvező tapasztalatai folytán ezen új jogintézmény – hasonlóan a német modellhez – az osztrák jogrendszerben 2013-ban törvényi szinten is, azaz a gyermeki jogállásról és névjogról szóló osztrák törvényben (*Kindschafts – und Namensrechts Änderungsgesetz*) és a peren kívüli eljárást szabályozó törvényben (továbbiakban: *Außerstreitgesetz*) szabályozásra került.

---

[15] Lásd bővebben: Martina GARTENHOF – Birgit HARTMAN–HILTER – Anke LOEPEL – Katrin NORMANN – Joseph SALZGEBER – Jürgen SCHMID – Beate WEBER von KOSLOWSKI: Das Münchener Modell in der Praxis. *Kindschaftsrecht und Jugendhilfe* 8 (2011) 285-291.

[16] A „Familiengerichtshilfe" német kifejezés szó szerinti magyar jelentése: családjogi bíróságot segítő személyek. Ugyanakkor a tanulmányban egy rugalmasabb, a témát pontosabban kifejező szót használtam: a családjogi bírósággal való közreműködést.

[17] E modellprojekt részletes leírását lásd bővebben: https://www.justiz.gv.at/web2013/html/default/2c9484853f60f165013f6671e26d24f7.de.html (2015. 02. 20.)

E jogintézmény bevezetésének oka a szülői felügyelettel és a személyes kapcsolattartáshoz való joggal kapcsolatos eljárásokban az eljárás időtartamának meggyorsítása, illetve a családjogi bírák és a különböző szakemberek közötti interdiszciplináris együttműködés létrehozása, valamint annak eredményesebbé tétele.[18]

A családjogi bírósággal való közreműködés komplex, több feladat elvégzésére irányul, így többek között a felek közötti békés megállapodás létrejöttének elősegítésére, a tényállás – felderítésnél való közreműködésre, valamint szakmai állásfoglalás adására.

Közelebbről megvizsgálva az osztrák modellt[19] megállapítható, hogy a különböző szakemberek bírósági eljárásba történő bevonására – hasonlóan a Müncheni Modellhez – a családjogi bíró erre irányuló intézkedése alapján kerül sor. Így az adott ügyben kizárólag a bírótól függ annak az eldöntése, hogy igénybe kívánja – e venni a közreműködők segítségét, és amennyiben igen, úgy a szakemberek kirendelése milyen feladatok elvégzésére terjed ki.

A családjogi bírósággal való közreműködés munkatársait a szülői felügyelet rendezése és a kapcsolattartás szabályozása iránti eljárásban tehát a bíró rendeli ki egyes feladatok elvégzésére. E kirendeléshez a közreműködők kötve vannak. A kirendelés esetén két, lehetőleg különböző foglalkozási ághoz tartozó közreműködő dolgozik együtt a bírósággal, kettőjük közül az egyik a felek kapcsolattartója. A közreműködők, mint a bíróság segédszerve az Igazságügyi Segítségnyújtó Hivatal alkalmazásában állnak, vagyis a munkahelyük nem a bíróságon helyezkedik el.

A családjogi bírósággal való közreműködés legfontosabb feladata, hogy az eljárás minden szakaszában elősegítse a felek közötti békés megállapodás létrejöttét. Így a békés megállapodás elősegítése (ez az ún. *„Clearing"*) céljából már az eljárás kezdetén be lehet vonni a szakembereket, akik a felekkel való elbeszélgetés során feltárják a konfliktus forrásait, majd a közös megoldások létrehozását segítik elő, azaz a „Clearing" minden esetben a felek konfliktusának a megoldására összpontosít.

Az első tárgyaláson a bíró dönti el, hogy a felek ügyében alkalmazható-e a „Clearing", és amennyiben igen, úgy ez az ügy eredményes eldöntését szolgálja-e. Alkalmazása esetén a családjogi bírósággal közreműködők a „Clearing" keretében a békés megállapodás létrehozását segítik elő a felek között felmerülő, vitatott kérdések és konfliktusforrások felderítésével.

A „Clearing" abban különbözik a közvetítői eljárásban általánosan alkalmazott, megállapodást létrehozását elősegítő módszerektől, hogy a „Clearing" esetében úgynevezett pszichoeduktív elemeket is alkalmaznak, amelyek tartalmazzák a szülők tájékoztatását többek között a válás következményeiről, a gyermek fejlődéspszichológiai igényeiről, a szükségleteiről, a kapcsolattartás megfelelő időtartamáról, a gyakoriságáról, a kapcsolattartás után elvárt magatartási problémákról. Továbbá a „Clearing" elősegíti, hogy a szülők saját maguk, a gyermekük iránt érzett felelősségük tudatában hozzák meg a döntésüket. Ezt a nemzetközi szakirodalom *„Empowerment"* (figyelemfelhívás, tudatalakítás) kifejezéssel jelöli, amely eljárás célja, hogy felhívja a szülők figyelmét a gyermek szükségleteire, érzéseire, és arra, miképpen éli át a gyermek az eseményeket, a konfliktusokat. A közreműködők szakmai mérlegelése alapján az érintett gyermeket is bevonhatják ezen eljárásba. Végül a közre-

---

[18] Eric HEINKE und Barbara - Cecil PRASTHOFER–WAGNER: Zwei Jahre Familiengerichtshilfe, Erfahrungen aus Sicht der Rechtsanwalte. *Zeitschrift für Familien - und Erbrecht* 4 (2015) 148-153.

[19] E modell részletes leírását lásd: Österreichisches Bundesministerium für Justiz: Einführungserlass vom 20. Juni 2013. zur Familiengerichtshilfe, BMJ – V319.00/0050-III.4/2013.

működőknek a „Clearing" eredményéről tájékoztatniuk kell a bíróságot. Amennyiben a „Clearing" sikeres volt, azaz a felek között létrejött a megállapodás, abban az esetben az eljárás – az egyezség megkötésével és annak bírósági jóváhagyásával – befejeződik. Amennyiben a „Clearing" nem vezetett eredményre, úgy a bíróság az ügyet folytatja tovább. Ebben az esetben sor kerülhet igazságügyi szakértő kirendelésére, a gyermekjólét bevonására (amennyiben a gyermek veszélyeztetettsége áll fenn), a szülői felügyelet és a kapcsolattartás ideiglenes szabályozására, a családjogi bírósággal közreműködők további kirendelésére (például tényállás – felderítés), valamint – hasonlóan a német modellhez – közvetítői eljárás, családi vagy nevelési tanácsadás, illetve terápiás kezelés igénybe vételére.

A közreműködők másik feladata – a felek közötti megállapodás létrehozásának elősegítése mellett – a speciális tényállás felderítés, amely a tényállás alapjául szolgáló körülmények gyors és alapos vizsgálatát, felkutatását jelenti. Így e közreműködés *sui generis* bizonyítási eszköznek minősül. E körben sor kerülhet az iskolától, az óvodától, a gyermekorvostól, a kórháztól, a gyermekvédelmi intézményektől, a terapeutától, a tanácsadótól, a szociálpedagógiai intézményektől történő információ- és adatgyűjtésre, továbbá a gyermek és a család életkörülményeinek, illetve lakáskörülményeinek feltárására, a család otthonául szolgáló lakás megtekintésére, környezettanulmány elkészítésére, a kapcsolattartás kezdetén és végén a gyermek átadásának megfigyelésére, valamint közreműködésre a kiskorú gyermek bíróság általi meghallgatásánál. Végül a közreműködők a megállapításaikat egy jelentésben foglalják össze és terjesztik elő a bíróság felé. A jelentés sem értékelést, sem javaslatot nem tartalmazhat.

Harmadsorban, amennyiben a felek között nem jött létre megállapodás, abban az esetben a családjogi bíró a közreműködőket kirendelheti szakmai állásfoglalás adására is. Ez egy szakmailag megalapozott vélemény, amely interdiszciplináris, azaz több szakmai területet átfogó, komplex együttműködés révén, egységes módszertan (pszichológiai tesztek, interjúk, elbeszélgetés) alapján készül el. Az állásfoglalásban többek között a gyermek szüleihez való kapcsolatát, a szülők nevelési képességeit, illetve a gyermek igényeit, szükségleteit tárják fel. E szakmai állásfoglalás formailag és tartalmilag különbözik a pszichológus szakértő által elkészített szakvéleménytől. Ugyanis egyrészről a szakmai állásfoglalás nem hipotéziseken alapul, hanem tudományos módszerekkel előre jelzi a jövőbeni eseményeket, és ebből vezeti le a megállapításait. Másrészről, míg a szakértői véleményt egy szakértő készíti el, addig a szakmai állásfoglalás egy interdiszciplináris együttműködés terméke, mivel abban két különböző foglalkozási ághoz tartozó szakmaember (például pszichológus szakértő, gyámhivatali dolgozó) működik közre. Továbbá a szakmai állásfoglalás alapjául szolgáló vizsgálat országosan egységes, tudományosan megalapozott, valamint a család számára lehetséges alternatívákat, segítő jellegű javaslatokat tartalmaz.

Az osztrák modell a szakmai állásfoglalás kapcsán külön hangsúlyozza, hogy a közreműködő szakmai felelőssége annak az eldöntése, hogy egy adott kérdés a szakmai hatáskörébe tartozik-e vagy sem. Amennyiben a vizsgálat tárgyát képező kérdés nem tartozik a kompetenciájába, úgy a közreműködő javaslatot tehet a bíróság felé igazságügyi szakértő (pszichológus vagy pszichiáter) kirendelésére. Erre különösen akkor kerülhet sor, ha szexuális erőszak gyanúja merül fel (a büntető eljárásban készített szakvéleménnyel kapcsolat), továbbá amennyiben meghatározott, speciális szakismeretet igénylő kérdés merül fel. Továbbá a szakértő kirendelését teszi szükségessé, ha olyan, szakmailag meghatározott vizsgálati módszereket kell alkalmazni, amelyek a közreműködők hatáskörét túllépik (így például csecsemő – anya kapcsolat megfigyelése, szavahihetőség megítélése).

Az osztrák modell ismertetésének elején utaltam arra, hogy a családjogi bírósággal való közreműködés törvényi szinten is szabályozásra került az osztrák jogrendszerben. Így a vonatkozó osztrák törvény rögzíti többek között a közreműködők hatáskörét, jogait és kötelezettségeit is. Ennek alapján a közreműködők jogosultak arra, hogy a kiskorú gyermek életkörülményeinek feltárása végett az érintett személyektől felvilágosítást kérjenek, őket meghallgassák. Amennyiben a felvilágosításra kötelezett személyek e kötelezettségüknek nem tesznek eleget, úgy a közreműködő írásban vagy szóban értesíti a bíróságot a felvilágosítási kötelezettség megszegéséről. Ekkor a bíróság megfelelő kényszerítő eszközöket is alkalmazhat. Ezen túlmenően a rendőrség, az ügyészség, a bíróság, az oktatási és gyermekvédelmi intézmények is kötelesek a szükséges felvilágosítást megadni a közreműködőknek, az iratokba való betekintést és az arról való feljegyzést engedélyezni. A felvilágosítás – adás történhet szóban vagy írásban, illetve iratok átadásával. Végül a családjogi bírósággal közreműködők írásban jelezhetik a bíróság felé, hogy álláspontjuk szerint ügygondnok vagy szakértő kirendelése szükséges.

Összegzés

A bemutatott német és osztrák modellprogramok a családjogi bíráskodás új irányát teremtették meg, amelyek pozitív tapasztalatokat, jelentős eredményeket nyújtottak az adott ország jogalkalmazására nézve.[20] Így a pozitív eredmények közé sorolható, hogy az egyes bírósági perekbe (különösen a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése, a kapcsolattartás szabályozása) bevont szakemberek (például pedagógusok és pszichológusok) közreműködése és segítsége alapján a jogviták tartósabb rendezésére kerülhet sor, valamint a bírósági döntések magasabb színvonalat képviselnek. Másrészről a bírósági eljárásban közreműködő különböző szakemberek tevékenysége jelentős részben tehermentesíti a bíróság munkáját azáltal, hogy a bíróknak e szakmai segítség folytán kizárólag az adott bírósági ügy jogi szempontú vizsgálatára kell koncentrálniuk. A pozitív eredmények közé sorolható továbbá, hogy a különböző szakemberek interdiszciplináris együttműködésével a bírósági eljárások gyorsabban, a felek békés megállapodásával befejezhetőek. Az eljárások gyors befejezését az esetek többségében a felek között létrejött megállapodás, egyezség eredményezte, amelynek létrehozásában a különböző szakemberek együttműködő munkája és speciális konfliktuskezelő szakismerete is szerepet játszott. A modellprojektek eredményei között megemlíthető a bírósági eljárások hatékonyabbá és gazdaságosabbá tétele. Továbbá az ilyen típusú együttműködéssel lehetővé válik, hogy az eljárások során érvényre jusson mindenekelőtt a Gyermekjogi Egyezmény által meghatározott azon követelmény, hogy a gyermek érdeke messzemenően érvényesüljön. Végül a pozitív eredmények közé sorolható a bíróságok és a társszervek (például a gyámhivatal, az ügyészség, a rendőrség), valamint egyéb hivatásrendek (pszichológusok, pszichiáterek, pedagógusok, nevelési tanácsadók) együttműködésének szorosabbá tétele.

Az ismertetett reformprogramok pozitív eredményei, kedvező tapasztalatai, valamint a bírósági joggyakorlatban betöltött funkciói alapján úgy gondolom, hogy az interdiszciplináris együttműködés bírósági alkalmazása szükséges és fontos. Ugyanis egy ilyen típusú közreműködéssel jelentős eredményeket lehetne elérni valamennyi bírósági eljárás, különösen a családjogi eljárások vonatkozásában.

---

[20] Lásd bővebben: Monika STVARNIK: Die Familiengerichtshilfe. In: Psychosoziales Netzwerk gemeinnützige GmbH. *Judenburg* (2013) 8-9.

ÁGOTA FAZEKAS

Procedural Reforms of Family Law in Germany and Austria

(Summary)

Nowadays, justice and courts have to fulfil many challenges and requirements. The fact is that this area is also characterised by the standard approach that there is a need for other and further strategies: long-term objectives, clear perspectives, economic operation, as well as effective and timely court procedures. A professional collaboration between courts and other professions involved in court procedures, called the interdisciplinary cooperation is essential to be able to meet these requirements. Namely, by having an interdisciplinary cooperation, that is a collaboration of several professional areas, skills can multiply in favour of reaching of a higher quality and achievement, common professional language or development of new and multiple knowledge. Interdisciplinary cooperations appear in court procedures in several countries. So in Germany and Austria, procedural reforms have been introduced over the recent years particularly with regard to family law. These reforms were implemented by the introduction of model programs the objectives of which are the greater enforcement of children's rights, the acceleration of court procedures, the inclusion of professional support, as well as the enhancement of interdisciplinary cooperation between the courts and different professions.

HERCZEG ÁGNES

A tárgyalásos eljárások alkalmazási lehetőségének változása az új Kbt. tükrében

Az új Kbt. megalkotásának indokai

Az Országgyűlés 2015. szeptember 22-én elfogadta a közbeszerzésekről szóló új, 2015. évi CXLIII. törvényt.

Az új törvény megalkotásának indoka az uniós közbeszerzési jog reformja. Az uniós jogalkotó 2014. február 26. napján három új, a közbeszerzésekre vonatkozó irányelvet fogadott el,[1] amelyek az Európai Unió Hivatalos Lapjában 2014. március 28. napján kerültek kihirdetésre. Az új közbeszerzési tárgyú irányelveket a tagállamoknak főszabály szerint legkésőbb 2016. április 18. napjáig, az elektronikus közbeszerzésre vonatkozó részeket a központi beszerző szervek tekintetében 2017. április 18. napjáig, valamennyi ajánlatkérő szervezetre vonatkozóan pedig 2018. október 18. napjáig kell átültetniük a tagállami jogokba.

Az Európai Unió három új közbeszerzési tárgyú irányelvének elfogadása az uniós közbeszerzési jog átfogó reformját valósítja meg. Az új irányelvek az uniós közbeszerzési jog, a hazai szabályozást meghatározó irányelvi háttér alapvető változását jelentik, amely a közbeszerzési törvény szabályai többségének módosítását mindenképpen szükségessé tették volna. A fentiek a jogalkalmazók számára megfelelően áttekinthető formában új törvény alkotásával valósultak meg.

Az uniós jogi háttér változása kapcsán ki kell emelni, hogy az új irányelvek megközelítésmódjukban, a közbeszerzésekre vonatkozó szemléletük tekintetében is újdonságot hoznak. Míg a korábbi évek szabályozását az határozta meg, hogy az EU tagállamai között létrejöjjön egy egységes belső piac a közbeszerzések területén, ahol a piaci verseny előnyei torzulásmentesen érvényesülhetnek, az uniós vállalkozások egyenlő esélyekkel hozzáférhetnek más tagállami közbeszerzésekhez, most előtérbe kerül az a látásmód, hogy a szabályozás a közbeszerzések különböző stratégiai célokra való felhasználását elősegítse. Az egyes jogintézmények szabályaiban a tagállamok számára szélesebb lehetőség nyílik arra, hogy a fontos társadalmi-gazdasági célkitűzések, különösen az *innováció*, a *szociális célkitűzések* (ennek

[1] Az Európai Parlament és a Tanács 2014/24/EU irányelve (2014. február 26.) a közbeszerzésről és a 2004/18/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről és az Európai Parlament és a Tanács 2014/25/EU irányelve (2014. február 26.) a vízügyi, energiaipari, közlekedési és postai szolgáltatási ágazatban működő ajánlatkérők beszerzéseiről és a 2004/17/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről, az Európai Parlament és a Tanács 2014/23/EU irányelve (2014. február 26.) a koncessziós szerződésekről.

körében többek között a foglalkoztatás, munkahelyteremtés), valamint a *fenntarthatóság* (környezetvédelem) a közbeszerzési politika integráns részévé váljanak. Az uniós tagállamok társadalmi értékeinek hangsúlyosabb megjelenését tükrözi az is, hogy az új irányelveken végigvonul az a követelmény, hogy a környezetvédelmi, szociális és munkajogi előírásokat a közbeszerzések során be kell tartani. Mindez hozzájárul az európai társadalmi-gazdasági értékeket tiszteletben tartó gazdasági szereplők versenyképességének fenntartásához.[2]

Azok a közbeszerzésekkel kapcsolatos igények, első sorban a hatékonyabb, gyorsabb és egyszerűbb eljárások szükségessége, amelyek európai szinten a szabályozás reformjához vezettek, a hazai jogalkalmazásban is jelentkeztek.

Az uniós szabályok átültetése során figyelemmel kellett lenni a kis- és középvállalkozások hazai gazdaságban játszott kiemelkedő szerepére, olyan jogi környezetet kellett teremteni, amely tekintettel van ezen vállalkozások képességeire, és a lehető legnagyobb mértékben megnyitja számukra a közbeszerzésekben való részvétel lehetőségét.

A hazai gazdasági környezet igényeinek való megfelelés tekintetében szintén fontos szempont volt, hogy a közbeszerzések jelentős hányada valósul meg európai uniós források felhasználásával, a közbeszerzések eredményes, hatékony és szabályos lebonyolítása egyben az uniós források megfelelő felhasználásának előfeltétele is.

A fentiekre tekintettel az új közbeszerzési törvény előkészítését – a Kormány által elfogadott koncepciónak megfelelően – a következő jogpolitikai célok határozták meg: a közbeszerzések átláthatóságának garantálása, az eljárások egyszerűsítése, gyorsítása, a vállalkozások adminisztratív terheinek csökkentése, a társadalmilag és gazdaságilag legmegfelelőbb beszerzési eredmény elérése, a kis- és közepes vállalkozások sikeres szereplésének, és a közbeszerzésekben a szélesebb körű verseny előmozdítása.[3]

Az új szabályozásban továbbra is a keret-törvényi koncepció érvényesül, ahol az alapvető törvényi szabályokat egyes részterületeken végrehajtási rendeletek egészítik ki.

A tárgyalásos eljárások alkalmazási lehetőségének változása

A korábbi szabályozás[4] alapján az alábbi eljárásfajtákat különböztettük meg az uniós eljárásrendben:

- nyílt eljárás,
- meghívásos eljárás,
- hirdetmény közzétételével induló tárgyalásos eljárás,
- hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás,
- versenypárbeszéd,
- keretmegállapodásos eljárás.

Az új Kbt.[5] az alábbi eljárásfajtákat nevesíti az uniós eljárásrend szabályai között:

- nyílt eljárás,
- meghívásos eljárás,
- tárgyalásos eljárás,
- versenypárbeszéd,

[2] Általános indoklás a közbeszerzésekről szóló T/4849. számú törvényjavaslathoz. Az elfogadott törvényhez külön indoklás nem készült.

[3] Általános indoklás a közbeszerzésekről szóló T/4849. számú törvényjavaslathoz.

[4] 2011. évi CXXIX. törvény a közbeszerzésekről (a továbbiakban: régi Kbt.)

[5] 2015. évi CXLIII. törvény a közbeszerzésekről (a továbbiakban: Kbt.)

- innovációs partnerség,
- hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás.

A keretmegállapodás az eljárásfajták szabályozási köréből átkerült a sajátos beszerzési módszerek témakörébe, a dinamikus beszerzési rendszerrel, az elektronikus árlejtéssel, és az elektronikus katalógusokkal egy körben szabályozva.

A jogszabályi termilológia változása (hirdetmény közzétételével induló tárgyalásos eljárás helyett tárgyalásos eljárás névhasználat) nem jelent érdemi változást, a tárgyalásos eljárás a korábbi hirdetmény közzétételével induló tárgyalásos eljárás szabályozását takarja érdemben. A terminológiai változtatás indoka az irányelvi szabályozással való összhang megteremtése volt.[6]

Változatlanul megmaradt az a szabály is, hogy a nyílt és a meghívásos eljárás az, ami szabadon alkalmazható,[7] a tárgyalásos eljárás, a versenypárbeszéd, és a hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás csak a törvényben meghatározott feltételek esetén alkalmazható.
Tételesen felsorolja tehát a hatályos Kbt. is, a korábbihoz hasonlóan azokat a jogalapokat, amelyek megalapozzák ezen eljárásfajták alkalmazhatóságát.
A jogalapok azonban jelentős változáson mentek keresztül.

A régi Kbt. értelmében a hirdetmény közzétételével induló tárgyalásos eljárás akkor volt alkalmazható, ha megelőző eredménytelen eljárást követően indította az ajánlatkérő, vagy ha a beszerzés természetes, vagy a hozzá kapcsolódó kockázatok miatt az ellenszolgáltatás meghatározása nem volt lehetséges. Kizárólag építési beruházás esetén lehetett alkalmazni akkor, ha az kutatási, kísérleti, vagy fejlesztési célból volt szükséges. Szolgáltatás megrendelés esetén pedig akkor, ha annak objektív természete miatt a szerződéses feltételek előzetes meghatározása nem volt lehetséges olyan mértékben, amelyet a nyílt, vagy meghívásos eljárás igényelne. [8]

Az új szabályozás[9] jelentős változást vezetett be mind az elnevezésében, mind az eljárástípus alkalmazhatóságának jogcímeiben.

Az új, 2014/24/EU irányelv megnevezését alapul véve (melynek szó szerinti fordítása tárgyalásos versenyeztetési eljárás lenne), a hatályos törvény a tárgyalásos eljárás[10] megnevezést használja. A korábbi szabályozásban a tárgyalásos eljárás közös összefoglaló elnevezése volt a részvételi felhívással induló, két szakaszból álló tárgyalásos eljárásnak (hirdetmény közzétételével induló tárgyalásos eljárás), és a hirdetmény előzetes közzététele nélküli, ajánlattételi felhívással induló, egy szakaszból álló közbeszerzési eljárásnak (hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás). A hatályos Kbt. a tárgyalásos eljárás megnevezést kizárólag a hirdemény közzététe nélküli tárgyalásos eljárás megnevezéssel határozza meg.[11]

Általánosságában a tárgyalásos eljárások alkalmazhatósága tekintetében az új, 2014/24/EU irányelv kiemeli annak szükségességét, hogy az ajánlatkérő szervek rugalmasabban dönthessenek valamely, a tárgyalásokat lehetővé tevő közbeszerzési eljárás mellett. Hangsúlyozza, hogy az ajánlatkérők számára lehetővé kell tenni, hogy olyan helyzetekben,

---

[6] Általános indoklás a közbeszerzésekről szóló T/4849. számú törvényjavaslathoz.
[7] Kbt. 49.§ (2).
[8] régi Kbt. 89.§ (2) bekezdés.
[9] Kbt. 85.§ (2) bekezdés.
[10] A korábbi „hirdetmény közzétételével induló tárgyalásos eljárás" új megfelelője.
[11] DEZSŐ Attila: Kommentár a közbeszerzési törvényhez, Wolters Kluver, Budapest, 2016., 517.

amikor a nyílt vagy a meghívásos eljárás tárgyalás tartása nélkül valószínűleg nem vezet megfelelő beszerzési eredményre, a tárgyalásos eljárás alkalmazásáról rendelkezzenek.[12]

Az új esetkörök meghatározását is az irányelvi szabályozás indokolta, mivel az új irányelvek megengedőbb szabályokat tartalmaznak a tárgyalásos eljárások jogalapja tekintetében, így az új Kbt. is átvette ezen megengedőbb szabályokat.

Ennek megfelelően a hatályos szabályozás értelmében tárgyalásos eljárás alkalmazható akkor, ha az ajánlatkérő igényeit nem lehet kielégíteni a piacon azonnal rendelkezésre álló kész megoldások egyéni igényekhez alakítása nélkül.[13] Átalakításra különösen az olyan összetett beszerzések esetében van szükség, mint például az összetett termékek, a szellemi szolgáltatások, például a tanácsadási szolgáltatások, vagy a jelentős információs és kommunikációs technológiai projektek.[14]

Másodikként nevesített jogcím, amennyiben a közbeszerzés tárgya tervezést vagy innovatív megoldásokat tartalmaz.[15] E körbe sorolhatóak az építészeti vagy a mérnöki szolgáltatások. Ilyen eset állhat elő különösen az innovatív projektek esetében, továbbá ha jelentős, integrált közlekedési infrastrukturális projektről, nagy számítógépes hálózatok kiépítéséről van szó.[16]

Indok lehet a tárgyalásos eljárás alkalmazására, ha a szerződés jellegével, összetettségével vagy jogi és pénzügyi kialakításával kapcsolatos sajátos körülmények vagy az ezekhez kötődő kockázatok miatt előzetes tárgyalások nélkül nem választható ki a legkedvezőbb ajánlat.[17] Tárgyalásos eljárás alkalmazható továbbá, ha az ajánlatkérő a műszaki leírást nem tudja kellő pontossággal elkészíteni a külön jogszabályban meghatározottak szerinti szabványok, európai műszaki értékelés, közös műszaki előírások vagy műszaki referenciák valamelyikére való hivatkozással.[18]

Továbbra is fennáll a tárgyalásos eljárás alkalmazásának lehetősége a megelőző nyílt, vagy meghívásos eljárás eredménytelensége esetén.[19]

A régi is az új jogcímek összehasonlítását az alábbi táblázat szemlélteti.

Régi Kbt.	Új Kbt.
➢ megelőző eredménytelen (nyílt, meghívásos, vagy versenypárbeszéd) eljárás a 76. § (1) bekezdés b) vagy c) pontja alapján (*kizárólag érvénytelen ajánlatok, részvételi jelentkezések, ill. fedezethiány*)	➢ megelőző eredménytelen eljárás (nyílt vagy meghívásos) azért, mert kizárólag érvénytelen ajánlatokat nyújtottak be, vagy az eljárás a 75. § (2) bekezdés b) pontja alapján (*fedezethiány*) úgy lett eredménytelen, hogy az eljárásban benyújtott minden ajánlat meghaladta az ajánlatkérő rendelkezésére álló anyagi fedezet összegét
➢ ha az árubeszerzés, az építési beruházás vagy a szolgáltatás objektív természete vagy az ehhez kapcsolódó kockázatok nem teszik lehetővé az el-	➢ az ajánlatkérő igényeit nem lehet kielégíteni a piacon azonnal rendelkezésre álló kész megoldások kiigazítása, egyéni igényekhez

[12] DEZSŐ, 2016., 518.
[13] Kbt. 85.§ (2) bekezdés a) pont.
[14] DEZSŐ, 2016., 519.
[15] Kbt. 85.§ (2) bekezdés b) pont.
[16] DEZSŐ, 2016., 519.
[17] Kbt. 85.§ (2) bekezdés c) pont.
[18] Kbt. 85.§ (2) bekezdés d) pont.
[19] Kbt. 85.§ (2) bekezdés e) pont.

lenszolgáltatás előzetes átfogó (mindenre kiterjedő) meghatározását	alakítása nélkül
➢ építési beruházás esetében, ha az kizárólag kutatási, kísérleti vagy fejlesztési célból szükséges	➢ a közbeszerzés tárgya tervezést vagy innovatív megoldásokat tartalmaz
➢ ha a szolgáltatás objektív természete miatt a szerződéses feltételek meghatározása nem lehetséges olyan pontossággal, amely lehetővé tenné a nyílt vagy a meghívásos eljárásban a legkedvezőbb ajánlat kiválasztását	➢ a szerződés jellegével, összetettségével vagy jogi és pénzügyi kialakításával kapcsolatos sajátos körülmények vagy az ezekhez kötődő kockázatok miatt előzetes tárgyalások nélkül nem választható ki a legkedvezőbb ajánlat
	➢ az ajánlatkérő a műszaki leírást nem tudja kellő pontossággal elkészíteni a külön jogszabályban meghatározottak szerinti szabványok, európai műszaki értékelés, közös műszaki előírások vagy műszaki referenciák valamelyikére való hivatkozással

A hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás két alapvető jellemzőben különbözik a tárgyalásos eljárástól: egyrészt nem meghirdetéssel indul, hanem az ajánlattételi felhívás (illetve adott esetben a tárgyalási meghívó) felhívni kívánt gazdasági szereplő(k) részére történő közvetlen megküldésével; továbbá nincs részvételi szakasza, az ajánlatkérő az ajánlattételre felhívott gazdasági szereplők alkalmasságáról és az ajánlatról egyetlen szakaszban dönt.

A hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás a közbeszerzési eljárások közül a legszűkebb körben és a legszigorúbb ellenőrzés mellett alkalmazható eljárási fajta. Kivételes jellegét az adja, hogy törvényes lehetőséget ad a verseny nagymértékű korlátozására, egyes esetekben kizárására: az eljárás megindításánál eltekint a nyilvánosság érvényesülését biztosító hirdetmény közzétételétől. A jogalkotó e hirdetmény nélküli eljárási fajta létével elismeri, hogy vannak olyan esetek, amikor az ajánlatkérő beszerzési igényének jellege miatt a nyílt verseny korlátozása szükségszerűvé válik. Mivel a hirdetmény nélküli forma alkalmazása a nyilvánosságnak (és így az adott piacon a versenytársak kontroljának) szinte teljes kizárását jelenti, a jogalkotó két oldalról is bebiztosította, hogy az ajánlatkérő valóban csak akkor vehesse igénybe ezt az eljárási formát, ha az a speciális tartalmú beszerzésének megvalósításához elengedhetetlenül szükséges. Az egyik biztosíték, hogy a hirdetményes forma mellőzésére kizárólag a törvényben meghatározott esetekben kerülhet sor: a Kbt. tételes módon sorolja fel azokat az esetköröket, vagy másként jogcímeket, amelyek fennállása esetén hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárást alkalmazhat az ajánlatkérő. A másik oldalról a hirdetmény nélküli eljárási forma alkalmazásának jogszerűségét közvetlen jogi kontrol alá veti: az ajánlatkérő az eljárás megindításáról, a Kbt.-ben meghatározott feltételek teljesüléséről, továbbá felhívásának tartalmáról köteles a Közbeszerzési Hatóságot tájékoztatni, aki viszont jogosultsággal rendelkezik, hogy ha nem állapítható meg egyértelműen a hirdetmény nélküli forma alkalmazhatósága, illetve a felhívás jogszerűsége, kezdeményezze a közbeszerzési jogorvoslati ügyekben eljárni hivatott Közbeszerzési Döntőbizottság eljárását.[20]

[20] DEZSŐ, 2016., 547.

A hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárs régi és új jogcímei az alábbiak szerint határozhatók meg:

Régi Kbt.	Új Kbt.
➢ megelőző eredménytelen (nyílt, meghívásos, vagy versenypárbeszéd) eljárás a 76. § (1) bekezdés b) vagy c) pontja alapján (*kizárólag érvénytelen ajánlatok, részvételi jelentkezések, ill. fedezethiány*)	➢ megelőző eredménytelen (nyílt, meghívásos, vagy versenypárbeszéd) eljárás a 76. § (1) bekezdés b) vagy c) pontja alapján (*kizárólag érvénytelen ajánlatok, részvételi jelentkezések, ill. fedezethiány*)
➢ megelőző eredménytelen (nyílt, meghívásos, vagy hirdetmény közzétételével induló tárgyalásos) eljárás mert nem érkezett ajánlat vagy részvételi jelentkezés	➢ megelőző eredménytelen (nyílt, meghívásos, vagy hirdetmény közzétételével induló tárgyalásos) eljárás mert nem érkezett ajánlat vagy részvételi jelentkezés
➢ a szerződés műszaki-technikai sajátosságok, művészeti szempontok vagy kizárólagos jogok védelme miatt kizárólag egy meghatározott szervezettel, személlyel köthető meg	➢ a szerződés műszaki-technikai sajátosságok vagy kizárólagos jogok védelme miatt kizárólag egy meghatározott gazdasági szereplővel köthető meg, feltéve, hogy az ajánlatkérő számára nem létezik reális alternatíva beszerzési igényének kielégítésére, és a verseny hiánya nem annak a következménye, hogy a közbeszerzés tárgyát a versenyt indokolatlanul szűkítő módon határozták meg
	➢ a szerződés egy meghatározott gazdasági szereplővel köthető meg, mivel annak célja egyedi művészeti alkotás vagy művészi előadás létrehozása vagy ajánlatkérő általi megszerzése
➢ az ajánlatkérő által előre nem látható okból előállt rendkívüli sürgősség	➢ az ajánlatkérő által előre nem látható okból előállt rendkívüli sürgősség
➢ kiegészítő építési beruházás, illetve szolgáltatás megrendelése	➢ új építési beruházásra vagy szolgáltatás megrendelésére kerül sor, amelyet a korábbi nyertes ajánlattevővel köt meg ugyanazon ajánlatkérő azonos vagy hasonló építési beruházás vagy szolgáltatás teljesítésére
➢ új építési beruházásra vagy szolgáltatás megrendelésére kerül sor, amelyet a korábbi nyertes ajánlattevővel köt meg ugyanazon ajánlatkérő azonos vagy hasonló építési beruházás vagy szolgáltatás teljesítésére	
➢ árubeszerzés esetében az érintett dolgot kizárólag kutatási, kísérleti, tanulmányi vagy fejlesztési célból állítják elő	➢ árubeszerzés esetében az érintett dolgot kizárólag kutatási, kísérleti, tanulmányi vagy fejlesztési célból állítják elő
➢ árubeszerzés esetében a korábban beszerzett dolog részbeni kicserélése vagy bővítése során a korábbi nyertes ajánlattevőnek másikkal történő helyettesítése azzal a következménnyel járna, hogy műszaki-technikai szempontból eltérő és nem illeszkedő dolgokat kellene beszerezni vagy az ilyen beszerzés aránytalan műszaki-technikai nehézséget eredményezne a működtetésben és a fenntartásban	➢ árubeszerzés esetében a korábban beszerzett dolog részbeni kicserélése vagy bővítése során a korábbi nyertes ajánlattevőnek másikkal történő helyettesítése azzal a következménnyel járna, hogy műszaki-technikai szempontból eltérő és nem illeszkedő dolgokat kellene beszerezni vagy az ilyen beszerzés aránytalan műszaki-technikai nehézséget eredményezne a működtetésben és a fenntartásban
➢ az áru árutőzsdén jegyzett és beszerzett	➢ az áru árutőzsdén jegyzett és beszerzett

➢ az árut kivételesen kedvező feltételekkel felszámolási eljárás, végelszámolás vagy bírósági végrehajtás, vagy az érintett szervezet személyes joga szerinti hasonló eljárás során történő értékesítés keretében szerzi be	➢ az árut kivételesen kedvező feltételekkel felszámolási eljárás, végelszámolás vagy bírósági végrehajtás, vagy az érintett szervezet személyes joga szerinti hasonló eljárás során történő értékesítés keretében szerzi be
➢ tervpályázati eljárást követően a tervezési szolgáltatás megrendelésére	➢ tervpályázati eljárást követően a tervezési szolgáltatás megrendelésére

A hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás a verseny legnagyobb mértékű korlátozásával járó eljárástípus. Ennek megfelelően alkalmazása szigorú feltételekhez kötött: hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás csak azokban a taxatív módon meghatározott esetekben lehet alkalmazni, amelyeket a törvény kifejezetten rögzít.

A régi törvényben szereplő esetekhez képest az új Kbt. az irányelvi előírásoknak megfelelően kis mértékben átalakította a hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás alkalmazhatóságát biztosító különböző jogalapok meghatározását.

A Kbt. 98. § (2) bekezdés *a)* és *b)* pontja szerinti eljárásindítási lehetőség az előző nyílt vagy meghívásos eljárás eredménytelenségéhez kötődik. Változás a korábbi Kbt. – hez képest, hogy az eredménytelen versenypárbeszédet követően nem indítható hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás. A Kbt. 98. § (2) bekezdés *a)* pontjában foglalt első esetkör alkalmazásának alapfeltétele az előző nyílt vagy meghívásos eljárás eredménytelensége, azon az alapon, hogy valamennyi ajánlat érvénytelen volt, vagy minden ajánlat magasabb volt az eredetileg rendelkezésre álló anyagi fedezet összegénél.

Az alkalmazhatóság további feltétele, hogy a korábbi eredménytelen közbeszerzési eljárásban közölt feltételeket az ajánlatkérő lényegesen ne változtassa meg. A joggyakorlat szerint lényeges változásnak tekinthető az, ha a beszerzés tárgya és egyéb feltételek olyan mértékben módosulnak, amelynek ismerete alapvetően befolyásolhatta volna az érdekelt gazdasági szereplők arra vonatkozó döntését, hogy a közbeszerzési eljárásban tudnak-e indulni, vagyis a potenciális ajánlattevői kör módosulásához vezethet. Így például lényeges változásnak minősül, ha az ajánlatkérő a tárgyalásos eljárásban szűkebben határozza meg a kizáró okokat, illetve enyhébben az alkalmassági követelményeket; ezáltal a megváltoztatott feltételek mellett egy nyílt vagy meghívásos eljárásban szélesebb, illetve eltérő potenciális ajánlattevői kör számára lenne biztosított a részvétel lehetősége, mint akiknek az ajánlatkérő a tárgyalásos eljárásban biztosítana lehetőséget ajánlattételre. A műszaki tartalom csökkenése, illetve módosulása, amely már az ajánlattevők lehetséges körére, a verseny szereplőire is kihatással bír, szintén lényeges módosulásnak minősül.[21]

Az eljárásindítás harmadik feltétele, hogy az ajánlatkérő e tárgyalásos eljárásba meghívja az előző, eredménytelen eljárás ajánlattevőit, kivéve azokat, akik az előző eljárásból kizárásra kerültek, továbbá azokat, akik nem feleltek meg az alkalmassági követelményeknek vagy nem igazolták megfelelően megfelelésüket.

A Kbt. 98. § (2) bekezdés *b)* pontjában foglalt második esetkör alkalmazásának alapfeltétele szintén az előző nyílt vagy meghívásos eljárás eredménytelensége. Az eredménytelenség oka ez esetben azonban az, hogy nem érkezett ajánlat vagy részvételi jelentkezés (vagy alapvetően nem megfelelő ajánlat vagy részvételi jelentkezés érkezett csak).

A régi Kbt. 94. § (2) bekezdés *c)* pontja, amely szerint az ajánlatkérő hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárást alkalmazhat, ha a szerződés műszaki-technikai sajátosságok, művészeti

[21] DEZSŐ, 2016., 549.

szempontok vagy kizárólagos jogok védelme miatt kizárólag egy meghatározott szervezettel, személlyel köthető meg, az új törvényben két külön pontban került meghatározásra, az uniós irányelvek változása okozta változtatási szükséglet mellett az egyértelműbb megfogalmazhatóság és a könnyebb gyakorlati alkalmazhatóság érdekében.

Eszerint az ajánlatkérő hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárást alkalmazhat, ha

– a szerződés műszaki-technikai sajátosságok, vagy kizárólagos jogok védelme miatt kizárólag egy meghatározott gazdasági szereplővel köthető meg, feltéve, hogy az ajánlatkérő számára nem létezik reális alternatíva beszerzési igényének kielégítésére, és a verseny hiánya nem annak a következménye, hogy a közbeszerzés tárgyát a versenyt indokolatlanul szűkítő módon határozták meg;

– a szerződés egy meghatározott gazdasági szereplővel köthető meg, mivel annak célja egyedi művészeti alkotás vagy művészi előadás létrehozása vagy ajánlatkérő általi megszerzése.

A fenti *c)* pont kapcsán feltétlenül kiemelésre érdemes, hogy a törvény a szóban forgó jogalapon alapuló hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás kapcsán a korábbi szabályozáshoz képest további feltételt is tartalmaz. Eszerint az ajánlatkérőnek azt is vizsgálnia kell, hogy a beszerzés megvalósítására nem létezik-e más reális alternatíva, megoldás, amelynek alkalmazása esetén kevésbé versenykorlátozó megoldás igénybe vételével az ajánlatkérő beszerzési igénye kielégíthető. A törvény – a verseny tisztaságának és az esélyegyenlőség alapelveinek érvényesülése érdekében – hangsúlyozza, hogy a verseny hiánya nem lehet annak a következménye, hogy az ajánlatkérő a közbeszerzés tárgyát a versenyt indokolatlanul szűkítő módon határozta meg.

A rendkívüli sürgősségre alapozott[22] hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás szabályai nem változtak.

A törvényben nem szerepelnek a régi Kbt. 94. § (3) bekezdés *a)-b)* pontja szerinti, hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás lefolytatását megalapozó esetek. Ehelyett a törvény a két pontot lényegében összevonva a következő rendelkezést tartalmazza: Az ajánlatkérő hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárást alkalmazhat továbbá építési beruházás vagy szolgáltatás megrendelése esetében, ha olyan új építési beruházásra vagy szolgáltatás megrendelésére kerül sor, amelyet a korábbi nyertes ajánlattevővel köt meg ugyanazon ajánlatkérő azonos vagy hasonló építési beruházás vagy szolgáltatás teljesítésére, feltéve, hogy az új építési beruházás vagy szolgáltatás összhangban van azzal az alapprojekttel, amelyre a korábbi szerződést nyílt vagy meghívásos eljárásban megkötötték, és a korábbi eljárást megindító vagy meghirdető hirdetményben az ajánlatkérő jelezte, hogy tárgyalásos eljárást alkalmazhat, megjelölte a lehetséges további építési beruházások és szolgáltatások tárgyát és azok beszerzésének feltételeit, valamint a korábbi eljárásban az építési beruházás vagy a szolgáltatás becsült értékének meghatározásakor figyelembe vette az újabb építési beruházás vagy szolgáltatás becsült értékét is (az uniós értékhatár elérésének meghatározása szempontjából); ilyen tárgyalásos eljárást azonban csak a korábbi első szerződés megkötésétől számított három éven belül lehet indítani.

Az árubeszerzés tekintetében alkalmazható jogcímek, és a tervpáláyzatot követő eljárás lehetősége szintén változatlan maradt.[23]

---

[22] Kbt. 98.§ (2) bekezdés d) pont.

[23] Kbt. 98.§ (4) – (5) bekezdés.

Lényeges változást jelent a hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás lefolytatásnak menete tekintetében, hogy az eljárás megkezdésekor a törvény szerint már nem a Közbeszerzési Döntőbizottságnak kell megküldeni az eljárás megkezdéséről és annak jogalapjáról szóló tájékoztatást, hanem a Közbeszerzési Hatósághoz.[24] E módosítás indoka, hogy az Európai Bizottság kifogással illette a korábbi törvény szerinti hazai rendszert, arra való hivatkozással, hogy aggályosnak a tekinthető a rendszer működése. Ezen aggály abból fakad, hogy a rendszerben a Közbeszerzési Döntőbizottság kettős szerepben működött: egyrészt előzetesen ellenőrizte, hogy az eljárás jogalapja fennáll-e, illetve amennyiben az eljárás jogalapja tekintetében – nem a Döntőbizottság elnöke által kezdeményezett – jogorvoslati eljárás indult, azt szintén a Döntőbizottságnak kellett elbírálnia, adott esetben saját korábbi döntését felülvizsgálva.

A hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás lefolytatásának menete egyebekben – ide nem értve az eljárás jogalapjának előzetes döntőbizottsági vizsgálatát – lényegesen nem változott a korábbi szabályozáshoz képest, és a törvény fenntartja a rendkívüli sürgősség esetében alkalmazható speciális hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás-típust, amikor az eljárás a tárgyalási meghívó közvetlen megküldésével indul.[25]

Összegzés

Látható tehát, hogy az új Kbt. ha csak a tárgyalásos eljárások tükrében vizsgáljuk, de egészében is elmondható, hogy jelentős változást hozott a gyakorlat számára, amely változás azonban a részletszabályok rendkívül aprólékos tanulmányozásával érhető csak tetten, ugyanakkor rendkívül sok új helyzetet és kérdést fog felvetni a gyakorlati alkalmazás során.

Ezen kérdések megválaszolása azonban éveket vesz majd igénybe, mire újra kialakul a hatékony, jogalkotói szándéknak megfelelő, és a jogalkalmazói szférának is elfogadható értelmezés.

Új kihívás elé állt tehát a szakma ismét, amely tovább specializálja a közbeszerzés területét.

ÁGNES HERCZEG

Changes of Implementation Possibilities of Proceedings in he Light of the New Law of Public Procurements

(Summary)

On September 22. 2016 The Parliament ratified the new Law on Public Procurement as CXLIII.

The reason behind to assemble a new Law was the changes and reforms of the European Union (EU) in the Law on Public Procurement.

The legistlature of the EU accepted three changes concerning Public Procurements, and these were published in the Law Journal of the EU on March 28, 2014.

[24] Kbt. 103.§ (1) bekezdés.

[25] Általános indoklás a közbeszerzésekről szóló T/4849. számú törvényjavaslathoz.

These new gudelines on Public Procurements should be implermented by the member states not later than April 18, 2016, and parts conerning the electronic Public Procurements should be implemented by the central acquisition organisation not later than April 18, 2017, and contracting tender parties should implement these until April 18, 2018.

Accepting these three new guidelines on Public Procurements will complete the overall reform of Public Procurements Law of the European Union. The new guidelines of the EU will mean fundamental changes of the national guideline background, and call for major changes of the national Law of Public Procurements, and these changes would have been inevitable anyway. These changes will be realized through new legistlation and assembling a new Law. In these new rules the broader concept and goal of the overall legistlation is realized, and in specific fields, implementing regulations will complement the process.

In my lecture I will show the changes of the new Public Procurement Law, with emphasis of the changes in the negotiations, by the taxative list of the changes in the relevant issues.

JUHÁSZ ANDREA ERIKA

A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltek kötelező kegyelmi eljárása

Bevezető gondolatok

Tanulmányom témája a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltek kötelező kegyelmi eljárása. A jogalkotó a 2014. évi LXXII. törvény 109. §-ával iktatta be ezt az új jogintézményt a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvénybe (a továbbiakban: Bv. törvény).

A tanulmányban néhány gondolatban kitérek az időskorú fogvatartottakra is, tekintettel arra, hogy elsősorban a börtönpopuláció ezen rétegét érinti majd a jövőben a nevezett eljárás. Fontos kérdés, hogy az időskorú elítéltek fogvatartásával kapcsolatban milyen speciális problémák merülhetnek fel, és ezen problémák megoldására fel vannak-e készülve a honi büntetés-végrehajtási intézetek.

A kötelező kegyelmi eljárás bevezetésének közvetett és közvetlen előzménye

A kötelező kegyelmi eljárás bevezetésének közvetett előzménye az ún. *Vinter és mások kontra Egyesült Királyság* ügy,[1] amelyben elvi éllel fogalmazta meg az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB, strasbourgi testület, Bíróság), hogy „az életfogytiglani szabadságvesztés akkor áll összhangban az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkével [kínzás tilalma], ha az életfogytig tartó szabadságvesztés de jure és de facto is mérsékelhető."[2]

Mielőtt rátérnék az új jogintézmény bevezetésének közvetlen előzményére, azt is szeretném megjegyezni, hogy 2011-ben hozott a strasbourgi testület egy magyar vonatkozású ügyben ítéletet, amelynek azonban nem a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, hanem az életfogytig tartó szabadságvesztés volt a témája. A *Törköly Tibor kontra Magyarország ügy*ben[3] a kérelmező annak megállapítását kérte a Bíróságtól, hogy büntetése embertelennek minősül, mivel életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, amelyből 40 év után helyezhető feltételes szabadságra. A strasbourgi testület kifejtette, hogy önmagában nagykorú személy-

---

[1] *Vinter and Others v. the United Kingdom.* Application nos. 66069/09, 130/10, 3896/10; judgment of 9 July 2013.
[2] 108. §.
[3] *Tibor Törköly v. Hungary.* Application no. 4413/06, judgment of 5 April 2011.

lyel szemben az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása nem ellentétes a nemzetközi ajánlásokkal. Az EJEB azt vizsgálta, attól függetlenül, hogy a kérelmező legkorábban 75 éves korában szabadulhat, ez valóságos reményt jelenthet-e a szabadulásra. A Bíróság az eset összes körülményének értékelését követően alaptalannak ítélte és elutasította az elítélt kérelmét. Ha „a nemzeti jog megadja a lehetőséget az életfogytig tartó szabadságvesztés felülvizsgálata keretében annak megváltoztatására, csökkentésére, elengedésére vagy az elítélt feltételes szabadon bocsátására, ez – a követendő eljárás nem bírósági jellege ellenére – eleget tesz a 3. cikknek."[4]

Az új jogintézmény bevezetésének közvetlen előzménye *Magyar László Magyarország elleni ügye*[5] volt, amelyben a Bíróság elmarasztalta Magyarországot, arra tekintettel, hogy a honi szankciórendszer részét képező tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés ellentétes volt az Egyezmény 3. cikkével, ugyanis az elítélt nem volt feltételes szabadságra bocsátható, továbbá nem volt biztosítva számára egy ún. felülvizsgálati rendszer sem. Az említett strasbourgi döntésre mintegy válaszként került beépítésre a Bv. törvénybe az ún. kötelező kegyelmi eljárás.

Tekintettel arra, hogy az említett eljárás lefolytatására csak akkor kerülhet sor, ha a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésre ítélt a büntetésből 40 évet letöltött, gyakorlati tapasztalatok még nem állnak rendelkezésre. Az azonban vizsgálható, hogy ezzel a törvénymódosítással Magyarország eleget tett-e a nemzetközi jogi kötelezettségének. Azaz a kötelező kegyelmi eljárás összhangban áll-e a Bíróság által megkívánt felülvizsgálati rendszerrel?

Az új jogintézmény eljárásjogi szabályai

A kötelező kegyelmi eljárás legfontosabb eljárásjogi kérdéseit emelem ki a következőkben. Az eljárás hivatalból indul, és akkor kerülhet sor a lefolytatására, ha az elítélt a szabadságvesztés-büntetésből 40 évet letöltött. Személyi akadály, hogy amennyiben az elítélt nem adja meg a hozzájárulását, az az eljárás lefolytatásának akadályát fogja jelenteni.

Az igazságügyért felelős miniszternek kell beszereznie az eljárás előkészítéseként az előterjesztés elbírálásához szükséges iratokat.

Ezek a következők:

- a büntetőügy iratai,
- a büntetés-végrehajtása során keletkezett iratok, úgymint a kockázatértékelési összefoglaló jelentés, a kockázati besorolással kapcsolatos iratok, az értékelő vélemények, fegyelmi eljárások iratai, az egészségügyi lapok, valamint az elítélt mentális állapotára vonatkozó szakorvosi és pszichológusi vélemény,
- a büntetés-végrehajtási pártfogó által készített környezettanulmány,
- az elítélt esetleges szabadulása esetén a foglalkoztatását biztosító munkáltatói nyilatkozat.

Az ún. Kegyelmi Bizottság hoz állásfoglalást abban a kérdésben, hogy az elítélt feltételes szabadságra bocsátható-e. A Kegyelmi Bizottság egy eseti jelleggel működő, öttagú bizottság. A tagokat a Kúra elnöke jelöli ki a Kúria büntető kollégiumának javaslata alapján, a Kúrián vagy ítélőtáblán büntető ügyekben eljáró bírák közül. A tagoknak elnököt kell választaniuk maguk közül, és a bizottság döntését szótöbbséggel hozza meg.

---

[4] A Kúria Nemzetközi Kapcsolatok és Európai Jogi Irodájának Hírlevele II. évf./5. szám, 2011. 26-27.

[5] *László Magyar v. Hungary*. Application no. 73593/10, judgment of 13 October 2014.

A Kegyelmi Bizottság a Bv. törvény 46/C. § szerint beszerzett iratok beérkezését követő 90 napon belül megvizsgálja, hogy
a) az elítéltnek a büntetés végrehajtása alatt tanúsított kifogástalan magatartására, valamint arra a készségére tekintettel, hogy törvénytisztelő életmódot fog folytatni, illetve
b) az elítélt személyi vagy családi körülményeire, valamint az egészségi állapotára tekintettel alaposan feltehető-e, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.

Az eljárás során az elítéltet meg kell hallgatni. Az eljárás végén a Kegyelmi Bizottság indokolt állásfoglalást hoz, amelyet megküld az igazságügyi miniszternek. A miniszter ettől nem térhet el. A végső döntést a köztársasági elnök hozza meg. Amennyiben úgy dönt, hogy nem bocsátható szabadon az elítélt, akkor a döntést követő két év elteltével a kegyelmi eljárást újra le kell folytatni.

Az elítélt egészségi állapota

Az igazságügyért felelős miniszter által beszerzendő fent említett iratok közül az egészségügyi papírokat, és ezzel kapcsolatban az elítélt egészségi állapotát szeretném kiemelni, figyelemmel az EJEB esetjogára. Mivel a Btk. 41. § (1) bekezdése alapján életfogytig tartó szabadságvesztést a bíróság azzal szemben szabhat ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 20. életévét betöltötte, ezért a kötelező kegyelmi eljárás szabályai szerint, ha azt a példát veszszük alapul, hogy egy húszévest ítéltek tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre, akkor ő leghamarabb 60 éves korában szabadulhat. Figyelemre méltó, hogy a börtönpopuláció sokkal hamarabb öregszik, mint a szabad emberek. Az időskorú fogvatartottak biológiai életkora akár hét évvel is idősebb lehet a tényleges életkoránál. Ennek oka a börtön károsító hatása.[6] Ilyen korban pedig felmerülhet annak a kérdése, hogy az elítélt egészségi állapota egyáltalán alkalmas lesz-e arra, hogy vele szemben a szabadságvesztés-büntetés fennmaradó részét végrehajtsák. Ez a kérdés akkor is felmerülhet, ha az elítélt magaviselete nem volt kifogástalan.

Papon Franciaország elleni ügyében[7] például a panaszos 90 éves volt, amikor a strasbourgi bírósághoz fordult. Arra hivatkozva kérte az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJEE, Egyezmény) 3. cikke megsértésének a megállapítását, hogy „extrém életkora" és egészségi állapota nem összeegyeztethető a börtönkörülményekkel.

A panaszos szerint a szabadságvesztés-büntetés bármely formája az Egyezmény 3. cikkének megsértését eredményezi egy 90. életévét betöltött személlyel szemben.

Hivatkozott a kérelmező a fogvatartása körülményeinek számos aspektusára, ezenkívül részletesen bemutatta az egészségügyi problémáit, amelyek állítása szerint a fogvatartása során rosszabbodtak.

A Bíróság nevezett ügyben kifejtette, hogy önmagában az előrehaladott életkor nem lehet akadálya a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának. Más körülményekkel együttvéve, így különösen az egészségi állapotot vizsgálva azonban már felmerülhet az egyezménysértés kérdésének a vizsgálata.

Az EJEB megvizsgálta az üggyel kapcsolatban az összes rendelkezésére álló bizonyítékot, és arra a következtetésre jutott többek között az orvosi jelentés alapján, hogy a panaszos egészségi állapota megfelelő volt, és megkapott minden szükséges orvosi ellátást a börtönben. A strasbourgi testület vizsgálta a fogvatartás körülményeit is, és azt is megfelelőnek

---

[6] JUHÁSZ Zsuzsanna: Az elöregedő börtönnépesség problémái. *Börtönügyi Szemle* XXXI. évf. 2 (2012) 2.
[7] *Papon v. France.* Application no. 64666/01, judgment of 7 June 2001.

találta. Így összességében arra a következtetésre jutott, hogy a bánásmód nem minősült embertelennek és megalázónak, azaz az állam nem sértette meg az Egyezmény 3. cikkét.

A *Farbtuhs kontra Lettország*[8] ügyben a panaszos ugyancsak időskorúként, 83 éves korában fordult az EJEB-hez. A kérelmező hivatkozva többek között az életkorára és betegségeire, annak megállapítását kérte, hogy a vele szemben alkalmazott bánásmód az Egyezmény 3. cikke megsértésének minősült. Kifejtette, hogy álláspontja szerint a lett börtönökben uralkodó börtönkörülmények nem igazodtak az ő speciális igényeihez.

A Bíróság megállapította az üggyel kapcsolatban, hogy mivel a panaszos mozgássérült volt, ezért a legtöbb napi programban nem tudott részt venni. Így többek között nem tudott felöltözni, leülni, mozogni, felkelni, vagy megmosakodni segítség nélkül. Ezeken túlmenően a strasbourgi testület azt is megállapította, hogy a panaszos a bebörtönzéskor számos súlyos betegségben szenvedett, amelyek többsége krónikus és gyógyíthatatlan volt.

Az EJEB hangsúlyozta, ha a nemzeti hatóságok úgy döntenek, hogy bebörtönöznek egy súlyos betegségekkel küzdő személyt, akkor meg kell győződniük arról, hogy a fogvatartás körülményei igazodnak a beteg speciális igényeihez.

A strasbourgi testület megjegyezte továbbá azt is, hogy a panaszosnak további betegségei alakultak ki a börtönben. Bár a regionális bíróság csak kettőt határozott meg, a kérelmező ötöt említett, nevezetesen: általános érelmeszesedést, Parkinson-kórt, dinamikus keringési zavarokat, hosszan tartó amnéziát, cukorbetegséget és zöld hályogot. A Bíróság megállapította, hogy az új betegségek kialakulása annak jelét mutatta: a szabadságvesztés-büntetés folytatása nem volt összeegyeztethető a panaszos egészségi állapotával.

A Bíróság azt is kifejtette ítéletében, hogy több alkalommal fogvatartottak segítettek önkéntes alapon a panaszosnak a mindennapi tevékenységek ellátásában. Ez pedig nem megfelelő megoldás egy súlyosan fogyatékos személy esetében, mivel a többi fogvatartott szakképzetlen. Komoly problémák merülhetnek fel ezért az Egyezmény 3. cikkével kapcsolatban: szorongás érzése alakulhatott ki a fogvatartottban azért, mert azt gondolhatta, hogy vészhelyzetben nem kapja meg a megfelelő segítséget.

Az EJEB végül arra a következtetésre jutott a panaszos életkorára, a betegségeire, az állapotára tekintettel, hogy a szabadságvesztés-büntetés folytatása nem volt megfelelő. Ez a szituáció a panaszos számára állandó szorongást, a megaláztatás és kisebbrendűségi érzés kialakulását okozhatta, amely egyértelműen megvalósította az EJEE 3. cikkének sérelmét.

A fent kifejtett jogesetekre tekintettel álláspontom szerint az egészségügyi iratok, az elítélt egészségi állapota vizsgálatának kiemelt jelentőséget kell tulajdonítani a kötelező kegyelmi eljárás során, függetlenül akár az elítélt korábbi magaviseletétől.

Néhány gondolat az időskorú fogvatartottakról

Büntetés-végrehajtási szempontból az a kérdés merülhet fel, hogy a honi büntetés-végrehajtási intézetek, elsősorban a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést végrehajtó intézetek fel vannak-e készülve arra,[9] hogy időskorú személyekkel szemben hajtsák végre a büntetést.

---

[8] *Farbtuhs v. Latvia.* Application no. 4672/02, judgment of 6 June 2005.

[9] Egy példát kiragadva: Az ombudsman 2011-ben tett egy vizsgálatot – az időskorú elítéltek fogvatartására is kiterjedően – a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában, Tökölön, és megállapította, hogy „a fürdőhelyiségek akadálymentességének hiánya visszásságot okoz az esélyegyenlőség elvével összefüggésben, a főépülethez tartozó sétaudvar nem megfelelő kialakítása pedig sérti az emberi méltósághoz való jogot." BORZA Beáta (szerk.): *„Méltókép-*

A Börtönstatisztikai Szemle 2016-ban megjelent kiadványa felhívja a figyelmet arra, hogy a 60 év feletti elítéltek száma és aránya több mint két és félszeresére nőtt az elmúlt 20 évben. „Jóllehet, hogy a hazai helyzet még nem égető, de az előremutató statisztikák arra engednek következtetni, hogy most kell előkészíteni a szakmai megoldásokat az idős és beteg fogvatartottak szükségleteinek figyelembevételével az elhelyezés, ellátás, bánásmód, ápolás, idősgondozás és reintegrációs cél tekintetében."[10] Az idézett célkitűzés is rámutat arra, hogy a honi büntetés-végrehajtási intézetek még nincsenek teljesen felkészülve az időskorú elítéltek fogvatartására, noha a számuk évről évre nő.

A problémát elsősorban az jelenti, hogy az időskorú fogvatartottak számos tipikusnak tekinthető és összetett betegségben szenvedhetnek. Így például szív és tüdőproblémában, cukorbetegségben, magas vérnyomásban, valamilyen rákbetegségben, Alzheimer-kórban, Parkinson-kórban, gyenge látásban és hallásban, memóriazavarban, illetve számos testi fogyatékosságban, beleértve a fogászati problémákat és az ehhez kapcsolódó rágási nehézségeket. Az alkohollal való visszaélés is felmerült már problémaként ebben a csoportban. Ráadásul a depresszió, így különösen a haláltól való félelem, illetve attól való félelem, hogy a börtönben fognak meghalni, jelentősen befolyásolja az idősebb börtönpopuláció mentális állapotát. Ennek eredményeként az Egészségügyi Világszervezet álláspontja szerint az idősebbeknek nagyobb szüksége van egészségügyi szolgáltatásokra, beleértve az orvosi ellátásokat, a táplálkozási és pszichológiai kezelést. Ezért szükséges szakemberek alkalmazása a börtönökben. Nagyon fontos a Világszervezet szerint az, hogy szoros együttműködéseket hozzanak létre a büntetés-végrehajtási intézetek külső egészségügyi szolgáltatókkal, hogy olyan speciális szolgáltatásokat is biztosítani tudjanak a fogvatartottak számára, amelyeket a börtönön belül nem tudnak megoldani. Ezen túlmenően strukturális változtatásokra lehet szükség az egyes büntetés-végrehajtási intézetekben az időskorú fogvatartottak elhelyezésekor. Figyelemmel kell lenni ugyanis a mozgási nehézségeikre és arra, hogy ezzel összefüggésben meg kell akadályozni azt, hogy balesetek áldozatául essenek.[11]

Véleményem szerint az a megoldás helyes, ha külön részleget vagy külön büntetés-végrehajtási intézetet hoznak létre az időskorú fogvatartottak számára. Így például Németországban egyaránt létezik kifejezetten az időskorúak számára létrehozott börtön, illetve az időskorúak számára elkülönített részleg egy átlagos bv. intézetben. Singenben speciálisan időskorú fogvatartottak részére hoztak létre egy intézetet, Straubingben pedig egy intézetben külön részleget alakítottak ki számukra, és Bochumban egy olyan börtön van, ahol külön részleg áll rendelkezésre azon elítéltek számára, akiknek speciális kezelésre van szüksége.[12]

A helyiek csak „Nagypapa börtön"-nek nevezik azt a kicsi, ötvenágyas börtönt Singenben, amit kifejezetten az időskorú elítéltek számára hoztak létre. Ez Európa egyetlen

---

pen időskorban" projekt. Országgyűlési Biztos Hivatala, Budapest, 2011. 78. - http://www.ajbh.hu/static/beszamolok_hu/2010/pdf/idoskorban.pdf (2016. 08. 10.)

[10] *Börtönstatisztikai Szemle*, 2016/1. 5. Elérhető: http://bv.gov.hu/download/7/3c/61000/B%C3%B6rt%C3%B6nstatisztikai%20Szemle%202016%20I.pdf; a problémát felismerve konferenciát is rendezett a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága „Időskorú fogvatartottak reintegrációja" címmel 2016. június 16-án Pilisszentkereszten. - http://bv.gov.hu/konferencia-az-idoskoru-fogvatartottak-reintegraciojarol (2016. 10. 01.)

[11] Stefan ENGGIST– Lars MOLLER– Gauden GALEA– Carolina UDESEN (szerk.): *Prisons and Health*. World Health Organization, 2014. 157.

[12] Arthur KREUZER − Ulrike GRASBERGER: *Elders and the Criminal Justice System in Germany*. In: Max B. Rothman − Burton D. Donlop − Pamela Elders Entzel: Crime and Criminal Justice System. Myth, perceptions, and Reality in the 21st Century. Springer Publishing Company, New York, 2000. 273.

olyan börtöne, amit speciálisan idős fogvatartottak számára alakítottak ki. A minimális életkor 62 év, míg az átlagéletkor 67 év ebben a büntetés-végrehajtási intézetben, az ítéletek pedig 15 hónaptól egészen az életfogytig tartó szabadságvesztésig előfordulnak. Az utóbbi években megnövekedett Németországban azon elkövetők száma, akik idős fogvatartottnak minősülnek, ugyanis a fogvatartottak 20 %-a meghaladta a 60. életévet. Az itt elhelyezett fogvatartottak a nyugdíjba vonulás után követték el a bűncselekményeket, jellemzően fegyveres rablást, csalást, csempészetet. Körülbelül minden harmadik elítélt szexuális bűncselekményt, míg minden hatodik emberölést (feleségét ölte meg) követett el.

A börtön igazgatója szerint azért volt szükség egy speciális intézet létrehozására, hogy megvédjék a könnyebben sebezhető idős fogvatartottakat a diszkriminációtól és attól az elnyomástól, amit azért szenvednek el, mert fiatalabb és pszichikálisan erősebb fogvatartottakkal együtt helyezik el őket. Az időseknek speciális kezelésre van szükségük a fiatalokhoz képest. A fogvatartottak ebben az intézetben reggel 7 és este 10 óra között szabadon mozoghatnak, így többek között billiárdozhatnak, edzhetnek és megfelelő pszichoterápiás kezelést is igénybe vehetnek. Havonta határás családlátogatás engedélyezett számukra. Orvos heti egyszer, vagy szükség szerint látogat el az intézetbe, illetve pszichológus is figyelemmel kíséri a fogvatartottakat heti hat alkalommal. Aki fizikailag elég erősnek érzi magát, dolgozhat a börtön gyárában. Ahol csavarokat csomagolhatnak.

Az idős fogvatartottak ugyanolyan egészségügyi problémákkal küzdenek, mint az átlagemberek, de egy ilyen környezetben a stressz sokkal magasabb. Ez különösen az első bűnténeyes elkövetőkre igaz.[13] Éppen ezért van szükség arra, hogy az egyes bv. intézetek kiemelt figyelmet fordítsanak az idősek egészségügyi ellátására, s önmagában az egészségügyi felügyeletre is.

Japán ugyancsak egy jó példa, ahol egyetlen olyan börtön van, amelynek egy emeletét kísérleti jelleggel kifejezetten az idős fogvatartottak szabadságvesztés-büntetésének végrehajtására alakították ki: ez az Onomichi Börtön.[14]

A legtöbb ide kerülő fogvatartott pénzügyi helyzetének megoldásában bízva bolti lopást vagy egyéb lopást követett el. Az elítélteknek kb. fele visszaeső, akik azért követettek el lopást, hogy visszakerüljenek a relatíve biztonságot nyújtó börtönbe, amely menedéket jelent számukra, ahol napi háromszori étkezésben és heti kétszeri fürdésben részesülnek. Japán társadalmára ugyanis különösen jellemző, hogy a szabadságvesztés miatti megbélyegzés következtében a családtagok megszakítják a kapcsolatot a bebörtönzött hozzátartozójukkal, ami nagyon káros hatással van az idős fogvatartottakra.[15] További adalék, hogy ebben a börtönben a fogvatartottak több mint fele szenved valamilyen elmebajban.[16]

A kifejezetten az idősek számára létrehozott intézet előnye, hogy az ott nyújtott speciális szolgáltatások igazodnak az idős fogvatartottak speciális szükségleteihez. Hátránya viszont, hogy teljesen izolálják őket a fiatalabb elítéltektől, holott az idősek sokszor szeretnek fiatalokkal egy társaságban lenni.

---

[13] Christel KUCHARZ: *Germany: Prison Specializes in Older Prisoners. Grandpa Goes to Jail.* Passau, Germany, 2008. http://www.seniorsworldchronicle.com/2008/03/germany-prison-specializes-in-older.html (2015. 10. 24.)

[14] Jeremy SUTTON-HIBBERT: *Aging japanese Prisoners.* http://prisonphotography.org/2012/08/02/jeremy-sutton-hibbert-aging-japanese-prisoners/ (2015. 10. 24.)

[15] UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME*: Handbook on prisoners with special needs*. New York, 2009. 128.

[16] *Japanese prisons face swelling elderly population.* http://www.foxnews.com/world/2010/12/05/japanese-prisons-face-swelling-elderly-population/ (2015. 10. 24.)

A Human Rights Watch végzett egy kutatást, amelyben arra a következtetésre jutott, hogy bár az idős fogvatartottak sokat panaszkodtak a fiatalokra, mégis több pozitív előnye volt az együttes elhelyezésnek. Annak ellenére, hogy az idősek sokszor tiszteletlennek tartották a fiatalokat, mégsem szerették volna valamennyi idejüket hasonló korosztállyal tölteni. Például a fiatalabbak segíthettek a mindennapi tevékenységek ellátásban, illetve néhány idősebb nő arról számolt be, hogy azért szeretett fiatalabb női fogvatartottakkal egy zárkában lenni, mert az anya szerepét tölthették be. Gyakran a "mentor" szerepét veszik fel az idősebbek. Egy fiatal elmondása szerint az idősebbek segítettek abban, hogy hogyan töltsék el az idejüket a börtönben, ezért nem okoztak problémákat. Azt azonban figyelembe kell venni, hogy vannak olyan idősebb fogvatartottak is, akik nem tudják tolerálni a fiatalabb korosztály viselkedését.[17]

Angliában és Walesben úgyszintén végeztek egy kutatást, amelynek alanyai többek között az 50 év feletti női fogvatartottak is voltak. A kutatás eredményei 2004-ben jelentek meg. A nők 91 %-a válaszolta, hogy többségében sokkal fiatalabb fogvatartottakkal volt együtt elhelyezve, akikkel kapcsolatban a fő probléma az volt, hogy túl zajosak voltak. Ennek ellenére azonban 78 %-uk válaszolt úgy, hogy éjszaka megfelelően tudtak pihenni a cellában.[18]

A kötelező kegyelmi eljárás értékelése

Megállapítható, hogy Magyarország a kötelező kegyelmi eljárás törvénybe iktatásával eleget tett annak a követelménynek, hogy legyen egy felülvizsgálati rendszere a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek, és ezáltal ne szűnjön meg az elítélt ún. reményhez való joga. A szabályozási rendszer vonatkozásában viszont eltér a Bíróság által követendőnek ítélt eljárástól.[19] Az EJEB éppen erre tekintettel elmarasztalta Magyarországot 2016. október 4-én a *T.P. és A. T. kontra Magyarország*[20] ügyben hozott ítéletében. A panaszosok arra hivatkozva kérték az EJEE 3. cikke megsértésének a megállapítását, hogy az új kötelező kegyelmi eljárás bevezetése ellenére nincs valódi reményük a szabadulásra. A strasbourgi testület felhívta a figyelmet az ítéletében, hogy a magyar szabályozás szerinti 40 éves várakozási idő nem áll összhangban a Vinter és mások ügyben javasoltakkal, lényegesen hosszabb annál (ráadásul a honi szabályozás szerint az előzetes letartóztatásban töltött idő figyelmen kívül marad). Kifejtette, bár továbbra is adott a lehetőség a fogvatartottak számára, hogy egyéni kegyelmet

---

[17] HUMAN RIGHTS WATCH: *Old Behind Bars. The Aging Prison Population in the United States*. United States of America, 2012. 55-57. - http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/usprisons0112webwcover_0.pdf (2015.10.24.)

[18] HER MAJESTY'S INSPECTORATE OF PRISONS*: 'No problems - old and quiet': Older prisoners in England and Wales.* A thematic review by HM Chief Inspector of Prisons. 2004, 12. - http://www.justice.gov.uk/downloads/ publications/inspectorate-reports/hmipris/thematic-reports-and-research-publications/hmp-thematic-older-04-rps.pdf (2015. 10. 26.)

[19] Az EJEB ugyanis a korábban hivatkozott Vinter és mások kontra Egyesült Királyság ügyben megjegyezte, hogy a szerződő államok jelentős többsége nem alkalmazza az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést, vagy ha mégis, akkor lehetőséget biztosít a feltételes szabadulásra egy meghatározott periódust követően (ez rendszerint 25 év szabadságvesztés). Ezt a felülvizsgálati rendszert a strasbourgi testület elfogadhatónak értékeli [Vö.: GÖNCZI Gergely: A ténylegesen életfogytig tartó szabadságvesztés alapjogi vonatkozásai. Alkotmányos büntetőjog és a strasbourgi joggyakorlat. *Acta Humana* III. évf., 2 (2015)] tekintettel arra is, hogy a nemzetközi büntetőbíróság Római statútuma úgy rendelkezik, hogy 25 év elteltével felül kell vizsgálni az életfogytig tartó büntetést, majd ezt követően időszakos felülbírálatok szükségesek.

[20] *T. P. and A. T. v. Hungary*. Application nos. 37871/14, 73986/14, judgment of 4 October 2016.

kérjenek, ez mégsem biztosítja sem *de jure*, sem *de facto* az életfogytig tartó szabadságvesztés mérsékelhetőségét.[21]

Gondolatébresztő kérdések a kötelező kegyelmi eljárással kapcsolatban

Végül – összegzés helyett – aggályokat, gondolatébresztő kérdéseket fogalmaztam meg az új jogintézménnyel kapcsolatban, tekintettel arra, hogy még nincs kialakult gyakorlata.

1. Megfelelő-e a szabályozás abban a tekintetben, hogy kizárólag a büntetés hosszát veszi figyelembe, a kényszerintézkedés tartamát, adott esetben az előzetes letartóztatásban töltött időt nem?

2. Az első tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést Magyarországon 2000-ben szabták ki. Azaz ez az elítélt több mint 15 éve tölti szabadságvesztés-büntetését. Tekintettel arra, hogy korábban nem volt felülvizsgálati lehetősége a nevezett szankciónak, előfordulhat, hogy az elítéltnek nem volt jó a magaviselete a börtönben, mert úgy gondolta, hogy nincs már mit veszítenie. Ilyen esetben ezt az időszakot figyelembe veszi-e a bíróság az elítélt magaviselete vonatkozásában?

3. Vajon az elítélt 40 év elteltével hozzájárul-e majd az eljárás lefolytatásához, ha pl. valamennyi családi kapcsolata megszakadt? Ha nem lesz hol laknia, ha nem tudja elképzelni, hogy negyven év elteltével visszailleszkedjen a társadalomba?

ANDREA ERIKA JUHÁSZ

The Mandatory Pardon Proceeding of Prisoners Sentenced to Life Imprisonment without the Possibility of Conditional Release

(Summary)

As a response to the Laszlo Magyar v. Hungary judgment (application no. 73593/10, judgment of 13 October 2014) the Legislator introduced the mandatory pardon proceeding of prisoners sentenced to life imprisonment without the possibility of conditional release as a new proceeding into the Penal Execution Code (Article 46/A-46/H Act CCXL of 2013). The paper shows this new legal institution.

The study also presents problems of elderly prisoners given that the above mentioned new procedure mainly affects this group of the prison population. It is an essential question whether the Hungarian penal institutions are prepared to the detention of elderly detainees.

[21] 45-46. §.

OLÁH MIKLÓS

A pertársaság jogintézményének eljárásjogi szabályozása a Pp.-ben

A pertársaság fogalma, létrejötte

A pertársaság fogalma

A polgári jogi jogviszonyokban számos esetben a jogosulti, illetve a kötelezetti oldalon több személy vesz részt (többalanyú kötelmek). Ennek nyomán a polgári perek jelentős részében is több személy vesz részt valamelyik (a jogosulti vagy kötelezetti) oldalon vagy több követelést érvényesítenek egyszerre. A kereseti kérelem többességét keresethalmaznak (egyes szerzőknél keresethalmazat) hívjuk, melynek alanyi oldala a pertársaság, tárgyi oldala pedig a tárgyi keresethalmaz. Az alanyi és a tárgyi keresethalmaz együttes fennállását vegyes keresethalmaznak nevezzük.[1] A keresethalmaz létjogosultságát a perhatékonyság indokolja. A jogintézmény alkalmazásával elkerülhető, hogy ugyanazon felek között azonos vagy hasonló perek párhuzamosan legyenek folyamatban,[2] hozzájárul, hogy az eljárások gyorsabbak és kisebb költségűek legyenek,[3] továbbá az ellentétes tartalmú határozatok elkerüléséhez is.[4] Létezik keresethalmaz pertársaság nélkül, illetőleg fordítva, valamint egyidejűleg is előfordulhatnak. A tárgyi keresethalmaz esetén „a felperes több különböző jogviszonyból származó igényét érvényesíti egy perben az alperessel szemben". Alanyi keresethalmaz esetén „egy felperes több alperes ellen, vagy több felperes egy (vagy több) alperes ellen indít keresetet".[5]

Az alanyi keresethalmaz szabályait a törvény a pertársaság cím alatt tartalmazza. Pertársaság tehát, ha akár a felperesi, akár az alperesi oldalon több személy áll. Nem jelent pertársaságot, ha a fél mellett mellékszemély (pl. beavatkozó) vagy helyette több képviselő (pl. több meghatalmazott vagy törvényes képviselő) vesz részt a perben. A pertársaságra utal a

---

[1] UDVARY Sándor: *Fő és mellékszemélyek a perben*. In: OSZTOVITS András (szerk.): Polgári eljárásjog I. A polgári per általános szabályai. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2013. 103-104.

[2] CSERBA Lajos: *A felek és más perbeli személyek*.. In: Gáspárdy László – Wopera Zsuzsa – Kormos Erzsébet – Cserba Lajos – Nagy Andrea – Harsági Viktória: Polgári perjog általános rész. KJK-Kerszöv Kft., Budapest, 2003. 111.

[3] KENGYEL Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris, Budapest, 2014. 219. Tizenkettedik kiadás. A keresethalmazokról lásd részletesebben ugyanitt.

[4] KENGYEL Miklós – RÓNAY Zoltán: *A felek és más perbeli személyek*. In: Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A Polgári Perrendtartás magyarázata. Kommentár. Harmadik (átdolgozott) kiadás. CompLex, Budapest, 2010. 269.

[5] KENGYEL, 2014. 139.

„rendűség" megjelölés (pl. III. r. alperes). A sorrend az illetékesség szempontjából lehet jelentős (Pp. 40. §).[6]

Pertársaság az alanyi vagy vegyes keresethalmaz esetében jön létre. Feltétele, hogy több felperes vagy alperes legyen a perben. Felperesi pertársaságot hoz létre keresethalmaz nélkül több felperes egyazon alperessel szembeni egy követelése. Ha egyazon követelés több alperes ellen irányul, ekkor az alanyi keresethalmaz egyik fajtájáról, az alperesi pertársaságról beszélünk. Előfordulnak olyan esetek is, amikor egyazon perbeli oldalon több személy vesz részt, mégsincs pertársaság. Ilyenek például, ha egyik vagy mindkét fél több törvényes képviselője vesz részt a perben (pl. kiskorú szülei), vagy ha a bíróság egymással összefüggő tárgyú ügyeket egyesít (Pp. 149. §).[7]

Kengyel Miklós[8] és Kiss Daisy[9] szerint: „Pertársaság akkor keletkezik, ha több felperes együtt perel (felperesi pertársaság), vagy ha több alperest együtt perelnek (alperesi pertársaság)." Magyary Géza szerint „a pertársaságnak az az alapgondolata, hogy az egyik pertárs ellen hozandó ítélet valamilyen módon a másik pertárs helyzetét is érinteni fogja."[10]

A pertársaság létrejötte

A pertársaság kényszerűség vagy célszerűség okán keletkezhet[11] és a felperes döntése vagy jogszabály kötelező rendelkezése alapján jön létre. Az utóbbi esetben csak valamennyi jogosult és kötelezett perben állása mellett dönthető el a jogvita.[12] A pertársaság létrejöhet:

- keresetindításkor: a keresetlevél benyújtásakor: több felperes nyújtja be a keresetet vagy a keresetlevélben több alperest vonnak perbe, vagy
- az elsőfokú eljárás folyamán: a kereset kiterjesztése más alperesre [146. § (2) bek.], illetve felperesi pertársak perbelépése útján [Pp. 64. § (3) bek.]), vagy
- másodfokú eljárásban: kizárólag jogutódlás (valamint ennek külön nevesített esete, az elődmegnevezés) eredményeképpen. „A másodfokú eljárásban, a perújítás és a felülvizsgálat során – a keresetkiterjesztés tilalma miatt [Pp. 247. §, 267. § (1) bek., 274. § (4) bek.] – pertársaság nem keletkezhet, kivéve a jogutódlás, a pertárgy harmadik személy részéről történő igénylése és az elődmegnevezés azon eseteit, ahol a jogelődöt, az igénylőt, illetve az eredeti alperest a bíróság nem bocsátja el a perből".[13] Amennyiben a perbeli jogutódlás során akár a felperesi, akár az alperesi oldalon több jogosult lép be a perbe, a pertársaság a felperes akaratától függetlenül is létrejöhet.[14]

Nem jön létre pertársaság, ha a felperes a per során további alperesekkel szemben terjeszt elő olyan kereseti kérelmet, mely a már perbe vont alpereseket nem érinti, és közöttük kényszerű pertársaság sem áll fenn. Az új alperesekkel szembeni keresetet önálló keresetként kell elbírálni.[15]

---

[6] UDVARY, 2013. 103-104.

[7] KENGYEL, 2014. 139., KISS Daisy: *A polgári per titkai.* Második, átdolgozott kiadás, HVG-Orac Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2009. 218.. KENGYEL-RÓNAY, 2010. 269.

[8] KENGYEL, 2014. 139., KENGYEL-RÓNAY, 2010. 269.

[9] KISS, 2009. 218.

[10] MAGYARY Géza – NIZSALOVSZKY Endre: *Magyar polgári perjog,* 3. kiad. Budapest, 1939. 176.; lásd: KENGYEL, 2014. 139. és KENGYEL-RÓNAY, 2010. 269.

[11] KENGYEL, 2014. 139.; már itt utalunk a Pertársaság fajtái alcím utolsó bekezdésére és az új Pp. tervezetére (lásd 24. lábjegyzet).

[12] KISS, 2009. 218.

[13] KENGYEL, 2014. 139., KISS, 2009. 218.; KENGYEL-RÓNAY, 2010. 270.

[14] UDVARY, 2013. 104.

[15] BDT2009. 2125.

A pertársaság fajtái

A szabályozás különbséget tesz *egységes* (Pp. 51. § a) pont) és *egyszerű* pertársaság (Pp. 51. § b) és c) pont) között. Az elnevezések kapcsán felmerül a kérdés, hogy pertársaság esetében az „egységes" és „kényszerű", illetve az „egyszerű" és „nem kényszerű" szinonim fogalmak-e. A Pp. indokolásában kizárólag az „egységes" jelző szerepel.[16] A Beck és Szilbereky által képviselt többségi álláspont szerint a fogalmak között nincs különbség, ellentétes álláspontot képvisel Farkas.[17] Kengyel szerint a különbségtételnek annyiban van létjogosultsága, amennyiben a kényszerű – nem kényszerű fogalompár a pertársaság keletkezésére, az egységes – egyszerű fogalompárral pedig a pertársaság törvényben megszabott formájára történik utalás.[18] A szerző szerint ugyanakkor az 51. § a) pontja szerinti egységes pertársaság alá tartoznak a kényszerű (vagy szükségképpeni) és azon pertársaságok is, amelyeknél a pertársakra a perben hozott döntés a perben való részvétel nélkül is kiterjedne.[19] Nem tesz különbséget az „egységes" és a „kényszerű" pertársaság között Cserba sem („[A pertársaságok] fajtájuk szerint két csoportra oszthatók: a) egységes (vagy kényszerű) pertársaság vagy b) egyszerű pertársaság." illetve „A kényszerű pertársaságnak is két formáját ismerjük, – az egyik […] az egységesen eldönthetőség követelményéből fakad, – a másik pedig abból, hogy […] a perben hozott döntés a pertársakra a perben való részvétel nélkül is kiterjedne.")[20]

Udvary szerint az 51. § a) pont I. fordulata szerinti pertársaság kényszerű, ezeknél kötelező minden érdekelt fél perben állása, a II. fordulat szerinti pertársaság esetén viszont – a törvény nyelvtani értelméből kitűnően – nem kötelező a perben állás, mivel a döntés a perben való részvétele nélkül is kihatna a polgári jogi jogosultra vagy kötelezettre. [21]

Kiss Daisynél nem egyértelmű az elhatárolás. Művében találunk olyan részt, mely a „kényszerű" és az „egységes" jelzők azonos jelentésére utal (pl. „Ennek megfelelően beszélünk kényszerű (egységes), míg más esetekben a nem kényszerű (egyszerű) pertársaságról.", ill. „A kényszerű pertársaság egyik esete, amikor a per tárgya olyan közös jog, illetőleg olyan közös kötelezettség, amely csak egységesen dönthető el."). Ugyanakkor könyvében találunk ellentétes irányba mutató fordulatot („Az egységes pertársaság másik esete »amely nem kényszerű«") is. [22]

A magunk részéről Udvary álláspontját osztjuk, ezért a továbbiakban ennek megfelelően használjuk az „egységes" és ezen belül a „kényszerű" jelzőket a pertársaságokra.

A terminológia kérdését egyébként az új Pp. tervezete[23] eldönteni látszik. Ez ugyanis a hatályos Pp. 51. § a) pont 1. fordulata szerinti pertársaságot nevezi „kényszerűnek", az 51. §

---

[16] 1952. évi III. törvény indokolása – a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat miniszteri indokolása, részletes indokolás, IV-V. fejezet, 48-65, 66-74. §§.

[17] BECK Salamon: *A felek és más perbeli személyek*. In: Magyar polgári eljárásjog I. 1958. 176-177.; NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő: *Polgári eljárásjog*. 3. kiad. Budapest, 1974. 206.; FARKAS József: A felek és más perbeli személyek. In: *A polgári perrendtartás magyarázata*. KJK, Budapest, 1976. 341-345.; KENGYEL, 2014. 140.; lásd KENGYEL-RÓNAY, 2010. 269-270.

[18] KENGYEL, 2014. 140.; KENGYEL-RÓNAY, 2010. 270.

[19] KENGYEL-RÓNAY, 2010. 273.

[20] CSERBA 2003., 111-112.

[21] UDVARY, 2013. 104.

[22] KISS, 2009. 219-220.

[23] http://www.kormany.hu/download/c/4c/a0000/20160411%20Pp%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s_honlapra.pdf#!DocumentBrowse (a továbbiakban: új Pp.; 2016. 06. 03.)

a) pont 2. fordulata, továbbá az 51. § b) és c) pont szerinti pertársaságokat pedig „célszerűnek".[24]

Az egységes pertársaság [Pp. 51. § a) pont)]

Az egységes pertársaság két esetben jöhet létre. Az egyik, mikor a keresettel érvényesített követelés olyan közös jog vagy kötelezettség, mely feltétlenül igényli az egységes döntést [I. fordulat] („a per tárgya olyan közös jog, illetőleg olyan közös kötelezettség, amely csak egységesen dönthető el").[25]

A polgári anyagi jogban beszélhetünk többalanyú kötelmekről, ezen belül egyetemleges jogokról, illetve kötelezettségekről. Az egyetemleges jog fogalma nem azonos a közös jog fogalmával. Az egyetemleges jog vagy kötelezettség esetén a kötelemnek több alanya van, a kötelem tárgya, a szolgáltatás pedig egységet képez. Az egyetemleges jogosultság azt jelenti, hogy a kötelezett választása szerint bármely jogosult kezéhez teljesíthet, az egyetemleges kötelezettség pedig azt, hogy a jogosult bármely kötelezettől követelheti az egész tartozást.[26]

Az egyetemlegesség és a közös jog viszonya az adott tényállás alapján határozandó meg és elbírálása az érdemi ítéletben, a perben történik. Az, hogy mely közös jog vagy kötelezettség dönthető el csak egységesen, az anyagi jogi jogszabályok alapján határozandó meg, nincs általános szabály. A fordulat „perjogilag azt jelenti, hogy a per tárgyáról való döntés valamennyi érdekeltre csak együttesen történhet".[27]

A kényszerű pertársaság esetében a per csak egységesen, valamennyi érdekelt perben állásával dönthető el. Ha a felperes a bíróság felhívása ellenére valamennyi felet nem állítja perbe, úgy a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélküli elutasítja [Pp. 130. § (1) bek. g) pont], illetve a pert megszünteti (Pp. 157. §). Ilyen per tehát csak pertársasággal szemben folytatható.[28] A perbelépést nem lehet kiváltani pl. beavatkozó fellépésével: a kényszerű pertárs csak félként léphet perbe.[29]

A másodfokú eljárásban a kötelező perbenállás nem pótolható, mivel a kereset megváltoztatásának (kiterjesztésének) nincs helye [247. §]. Ilyenkor a bíróságnak a pert meg kell szüntetnie [157. §].[30]

Kényszerű pertársaság esetén általában valamilyen jog egy személyt több személlyel szemben, vagy több személyt egy személlyel szemben osztatlanul illet meg.[31] Az ügyész illetve a perindításra jogosult más szerv és az anyagi jogi érdekelt közötti, illetve a pertárs jogán történő perbelépés révén a 64. § (3) bek. alapján létrejövő pertársaság mindig kényszerű.[32]

Az egységes pertársaság másik esete (amely nem kényszerű) az 51. § a) pont II. fordulata („ha a perben hozott döntés a pertársakra a perben való részvétel nélkül is kiterjedne"). Ebben az esetben, tekintet nélkül a perben állásra, a bíróság döntése mindenképp kihatna

---

[24] új Pp. 45-46. §§.
[25] Udvary ezt érti „kényszerű" pertársaságon, lásd UDVARY, 2013. 104.
[26] KISS, 2009. 219., 71. lábjegyzet; Ptk. 6:29. §.
[27] KISS, 2009. 219.
[28] KENGYEL-RÓNAY, 2010. 271-272.
[29] UDVARY, 2013. 105.
[30] KENGYEL-RÓNAY, 2010. 272.
[31] KENGYEL, 2014. 139.
[32] KISS, 2009. 220.

az adott személyre. [33] Ilyen például, amikor az ingatlan tulajdonjoga iránt a bejegyzett tulajdonos ellen indított per megindítását követően szerez harmadik személy tulajdonjogot.[34]
A perben állás kötelező jogszabály előírása esetén, illetve ha a keresettel érvényesített jog alapjául szolgáló jogviszonyból eredő jogok és kötelezettségek figyelembevételével a kereset más személyek meglévő jogainak alakítása nélkül nem bírálható el.[35] „Ha perben nem álló harmadik személlyel szemben fennálló jogviszony alapján kell a perbeli igényről dönteni, e harmadik személy perbenállása nem mellőzhető."[36]

Részben tehát törvény írja elő, hogy több személy perben állása kötelező. Az ilyen eseteken túl mind a kényszerű, mind a nem kényszerű pertársaságok eseteit a bírói gyakorlat alakította ki.[37] Törvény alapján kényszerű a pertársaság pl. személyi állapottal kapcsolatos perek esetén: házasság érvénytelenítése esetén, ha azt harmadik személy – pl. az ügyész vagy a per megindítására jogosult más személy – kezdeményezi (Ptk. 4:18. §, korábban Pp. 281. § (1) bek.), továbbá az apaság vélelmének megtámadása iránti perben (Ptk. 4:112. §): a gyermek és az anya a pert az apa ellen, más jogosult a gyermek és az apa ellen indíthatja, a Pp. 64. § (3) bek. alapján kialakuló pertársaság.

A kötelező, törvény által előírt eseteken túl a bírói gyakorlat alapján egységes pertársaság keletkezik pl.: ingatlan közös tulajdonának megszüntetésekor, ahol valamennyi tulajdonostársnak perben kell állnia [1/2008. (V. 19.) PK vélemény VIII. b)-c) pont], újabb tartás, tartásdíj megváltoztatása iránti perben minden érdekelt kötelező perben állása mellett, ha a tartásra kötelezett keresetének felét eléri a fizetendő tartásdíj mértéke,[38] szerzőtársak által közösen indított szerzői jogi perben, szerzői jogi igény érvényesítése esetén, egyes kártérítési perekben, ha a károkozók egyetemlegesen felelnek,[39] ingatlan többszöri eladása esetén a közbenső tulajdonosoknak peres félként kell szerepelniük.[40]

Az egyetemleges felelősség és az egységes pertársaság kapcsolata

A kötelezettek egyetemlegessége nem hoz létre szükségképpen egységes (kényszerű) pertársaságot. Egyetemleges felelősség esetén minden kötelezett az egész szolgáltatással tartozik valamelyikük teljesítéséig. Minden kötelezettől külön is, de együtt is követelhető az egész szolgáltatás. Az egyetemleges marasztalásra irányuló kereset sem jelenti önmagában az elbírálás szükségképpeni egységességét. A pertársak ugyanis eltérő védekezést, önálló, a másik pertárs felelősségét nem érintő kifogásokat is előterjeszthetnek.[41] Igaz ez annak ellenére, hogy az egyetemleges kötelezettek egyikének a jogosult kielégítésével kapcsolatos kifogásai kihatnak a többi kötelezettre is.[42]

„Az alperesek egyetemleges marasztalására vonatkozó kereseti kérelem esetén keletkező, a Pp. 51. §-ának a) pontja szerinti pertársaság folytán az alperesek továbbra is a perben ma-

---

[33] UDVARY, 2013. 105.
[34] KISS, 2009. 220.; KENGYEL-RÓNAY, 2010. 273.
[35] BDT2013. 2988.
[36] BH2005. 59.
[37] UDVARY, 2013. 104.
[38] PK 142. sz. állásfoglalás.
[39] KENGYEL, 2014. 139.; KISS, 2009. 219.
[40] BDT2002. 685.
[41] KENGYEL-RÓNAY, 2010. 272.; BH2001. 285. III., BH1996. 540., BH1995. 172., BH1993. 753.
[42] BDT2012. 2822., BDT2012. 2785. I.

radnak, ha a másodfokú bíróság az egyes kereseti kérelmek felől részítéletében jogerősen dönt, más kereseti igények tárgyában viszont új eljárást rendel el."[43]

„Több alperes együttes perlése esetén valamelyik pertárs mellőzése lényeges eljárási szabálysértés."[44] A bíróság szerint az 51. § a) pont II. fordulata szerinti, tehát a nem kényszerű fajtájú egységes pertársaságra is igaz ez. Ugyanez a helyzet, ha egyetemleges marasztalásra irányuló kereset esetén az alperesként megjelölt gazdálkodó szervezetek mindegyikét (Pp. 51. § b) pont szerinti egyszerű pertársak) a bíróság a tárgyalásra nem idézi meg és a keresetet csak az egyikükkel szemben bírálja el. (Az alpereseknek van lehetőségük egymás képviseletére az eljárásban.)[45]

Ha a pertársaság nem kötelező, a jogosult az egyetemleges kötelezettekkel szemben külön perben érvényesítheti marasztalás iránti igényét, azaz kérhet teljesítést. Ilyenkor a már marasztalt többi kötelezettel való egyetemleges marasztalást kell kérnie a keresetben.[46]

Az egyszerű pertársaság [Pp. 51. § b)-c) pont)]

Az egyszerű pertársaság létrejötte célszerűségi vagy perökonómiai szempontokon alapul és a felperes elhatározásától függ.[47] Kényszerítő ok hiányában is dönthet úgy a felperes, hogy a keresetlevelében vagy az elsőfokú eljárásban keresetkiterjesztés révén több személyre terjeszti ki a keresetét és egy eljárásban érvényesíti követelését.[48] Az egyszerű pertársaság egyik esete, mikor a perbeli követelések ugyanabból a jogviszonyból erednek.[49]

Általában ez a fordulat áll fenn kötelezetti többesség esetén, ha az egyetemlegesség nem keletkeztet a bíróság döntése alapján egységes pertársaságot. Tipikusan egyszerű pertársaság jön létre a végrendelet érvényességével[50] és a kötelesrész kiadásával kapcsolatos perekben. Ezen ügyekben ugyanis nem állapítható meg egyértelműen, hogy az ítélet a felek perben állása nélkül is kihatna-e a felekre. Sőt, a végrendelet érvényessége kifejezetten a perben álló felek viszonylatában állapítható meg.[51]

A Pp. 51. § b) pontja szerinti pertársaság jön létre, ha a házassági per bírósága előtt a házasfelek gyermekének származására, elhelyezésére és tartására vonatkozó kereset, házassági vagyonjogi kereset összekapcsolható (Pp. 282. § I. fordulat)[52], vagy pl. ha a bérbeadó a felperes bérlőtársak ellen indít pert[53].

Az egyszerű pertársaság másik esetében a perbeli követelések hasonló ténybeli és jogi alapból erednek. Ekkor konjunktív feltétel, hogy ugyanannak a bíróságnak az illetékessége a Pp. 40. § rendelkezéseinek alkalmazása nélkül is mindegyik alperessel szemben megállapítható legyen.[54] Ilyenkor nemcsak alanyi, hanem tárgyi keresethalmaz is keletkezik. A több alperessel szemben támasztott követelés alapja ugyanis nem azonos, hanem csak hasonló. Mivel a c) pont alá eső pertársaságnál a kapcsolat még lazább, mint az a) és a b) pont szerin-

---

[43] BH1995. 233.
[44] BH1991. 194.
[45] BH1993. 110.
[46] BDT2006. 1420.
[47] Pp. 51. § a) pont 2. fordulat; KENGYEL, 2014. 139.
[48] UDVARY, 2013. 105.
[49] Pp. 51. § b) pont.
[50] lásd pl. LB Pfv. V. 21 861/1994., hivatkozza KENGYEL-RÓNAY, 2010. 278.
[51] UDVARY, 2013. 105.
[52] KISS, 2009. 220.
[53] KENGYEL, 2014. 140.; KENGYEL-RÓNAY, 2010. 274.
[54] Pp. 51. § c) pont.

ti esetekben, ezért a törvény itt további feltételt támaszt: ugyanazon bíróság illetékességének a Pp. 40. § (3) bek. alkalmazása nélkül is megállapíthatónak kell lennie mindegyik alperessel szemben. Azaz az általános illetékesség szabályai szerint valamennyi alperesnek a bíróság illetékességébe kell tartoznia akár lakóhely, akár más illetékességi ok alapján.[55]

A jogi alap akkor hasonló, ha valamennyi peres féllel szemben támasztott igény ugyanazon a jogszabályon alapszik, illetve ilyet alapozhat meg egy forma jellegű jogviszony. A hasonló jogi alapot esetenként kell vizsgálni. A ténybeli alap hasonlóságát esetenként külön kell vizsgálni. Fennáll a ténybeli hasonlóság, ha a több kereset elbírálásához azonos bizonyítás szükséges,[56] azaz ha azonos, vagy közel azonos bizonyítékok alapján valamennyi pertárs jogviszonya elbírálható.[57]

A Pp. 51. § c) pontja szerinti pertársaság jön létre, ha a társasházi közösség egy perben pereli a közös költséggel elmaradt tulajdonostársakat,[58] de ilyen lehet az egyesületi tagdíjhátralék tömeges behajtása is.[59]

A pertársak egymáshoz való viszonya

Az egységes pertársak jogállása

Pp. 52. § (1) Az 51. § a) pontja alá eső pertársaság esetében bármelyik pertárs perbeli cselekményei – az egyezséget, az elismerést és a jogról való lemondást kivéve – arra a pertársra is kihatnak, aki valamely határidőt, határnapot vagy cselekményt elmulasztott, feltéve, hogy mulasztását utóbb nem pótolta.

Ha az 51. § a) pontja alá eső pertársak cselekményei vagy előadásai egymástól eltérnek, a bíróság azokat a per egyéb adatait is figyelembe véve bírálja el.

Bár azonos oldalon állnak a perben, a pertársak érdekei eltérhetnek, ezért nyilatkozataik is eltérhetnek. A bíróság a pertársak ellenmondó nyilatkozatait a per egyéb adataival együtt, azokra figyelemmel bírálja el. Tiltottak az egymás helyett tett perbeli rendelkező cselekmények, így az egyezség, a jogról való lemondás és a jogelismerés.[60]

Az egységes pertársak egymáshoz fűződő viszonya

A egységes pertársak egymás közötti viszonyában a *függőség elve* érvényesül, függetlenül attól, hogy a pertársaság kényszerű-e vagy sem.[61] Ez nem jelenti azt, hogy az egyes pertársak nem végezhetnek egymástól eltérő perbeli cselekményeket, azonban azok elbírálása nem történhet egymástól függetlenül.[62]

Ha a fizetési meghagyási eljárásban a jogosult nem jelöli meg, hogy az adósokat különkülön milyen összeg terheli, úgy az I. r. alperes fizetési meghagyással szembeni ellentmondása mint perbeli cselekmény az ellentmondással nem élő II. r. alperes pertársra is kihat. Az alperesek ugyanis – mint azt a bíróság megállapította – egységes (ezen belül kényszerű) per-

---

[55] UDVARY, 2013. 105-106.; KENGYEL-RÓNAY, 2010. 274.
[56] KENGYEL, 2014. 140.; UDVARY, 2013. 106.; KENGYEL-RÓNAY, 2010. 274.
[57] UDVARY, 2013. 106.
[58] KISS, 2009. 220.; UDVARY, 2013. 106.; KENGYEL, 2014. 140.
[59] UDVARY, 2013. 106.
[60] Uo. 106.
[61] Uo. 106.
[62] KENGYEL, 2014. 141.; NÉVAI László – SZILBEREKY Jenő (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*. KJK, Budapest, 1976. 346.; KENGYEL-RÓNAY, 2010. 275.

társaságok alkotnak. Valamelyik pertárs mellőzése lényeges eljárási szabálysértés, mely a másodfokú eljárás során a Pp. 252. § (2) bekezdésének alkalmazását vonja maga után.[63]

Az egységes pertársakat a perköltség megfizetésére egyetemlegesen kell kötelezni.[64] Ezen pertársak az illetéket is egyetemlegesen kötelesek megfizetni. Ez abban az esetben is fennáll, ha bármelyikükkel szemben az ellenérdekű fél a perköltségről lemond, vagy ha bármelyikük a követelést az első tárgyaláson azonnal elismeri.[65]
Betarthatatlan a választottbírósági szerződés, ha az egységes pertársak közül ilyet csak az egyik kötött. Ekkor valamennyi pertárssal szemben a rendes bíróság jár el.[66]

A pertársak egymáshoz fűződő viszonya körében (mind az egységes, mind utóbb az egyszerű pertársaságnál) két kérdést érdemes megvizsgálni: a cselekvő pertárs perbeli cselekményeinek hatását a mulasztó pertársra (A) és a pertársak eltérő perbeli cselekményeinek értékelését (B).

A cselekvő pertárs perbeli cselekményeinek hatása a mulasztó pertársra
A függőség elve alapján a cselekvő pertárs perbeli cselekménye (pl. igazolási kérelme, a határozat kijavítása, kiegészítése iránti kérelme, fellebbezése /csatlakozó fellebbezése/, ellentmondása, perújítási vagy felülvizsgálati kérelme[67]) kihat a mulasztó pertársra is, kivéve, ha a mulasztást a másik pertárs pótolta. Feltétele tehát a pertárs által tett cselekmény hatályosulásának, hogy a pertárs az adott cselekményt vagy határnapot elmulasztotta és ezt később sem pótolta.[68] Így például ha a két alperes egyike a tárgyaláson nem jelenik meg, a másik viszont megjelenik és védekezést terjeszt elő, úgy ennek sikere a távolmaradó alperes javára is érvényesül. A védekezésnek az előterjesztését is úgy kell tekinteni, mintha azt mindkét felperes megtette volna.[69]

„[F]elperesi mulasztás esetén […] a tárgyalást meg kell tartani, ha bármelyik felperesi pertárs kérte a tárgyalások távollétében történő megtartását."[70]

Az adásvételi szerződés érvénytelensége mindkét szerződő felet érinti. Az érvénytelenséget megállapító ítélet a felek szerződéses viszonyából eredő közös jogról és kötelezettségről is rendelkezik, ezért az egyik fél fellebbezését vagy felülvizsgálati kérelmét a másik félre is kiható hatállyal előterjesztettnek kell tekinteni.[71]

A mulasztás soha sem hat ki a pertársra, csak az aktív cselekvés.[72] Nem hatnak ki a másik pertársra a kettős természetű rendelkező cselekmények (az egyezség,[73] a jogelismerés és a jogról való lemondás), azaz pl. a keresettől elállás, keresetleszállítás sem.[74] Ezek ugyanis „egyben anyagi jogi jogügyleteket is tartamaz[nak], e rendelkező cselekmények folytán a fél

[63] BH1991. 194.
[64] Pp. 82. § (1) bek.
[65] BH1984. 23.
[66] BH2003. 126. III.
[67] BH1998. 137. II.; BH1994. 533.
[68] KENGYEL-RÓNAY, 2010. 276.; UDVARY, 2013. 106.
[69] KISS, 2009. 221.
[70] NÉVAI László – SZILBEREKY, 1976. 347.; KENGYEL-RÓNAY, 2010. 276.
[71] BH1998. 535. I.
[72] *Jogtár* (Szoftver) Wolters Kluwer Kft., Budapest, utolsó online frissítés: 2016. 06. 03. Jogtár-kommentár (a továbbiakban: Jogtár-kommentár) 52. §
[73] BH1989. 108.
[74] KENGYEL-RÓNAY, 2010. 276.

a per tárgyával rendelkezik. Ilyen esetben pedig ténykérdés, hogy a rendelkezési jog osztható-e."[75]

Egységes pertársaság esetén a fellebbezést benyújtó pertárs a többi pertárs beleegyezése nélkül is visszavonhatja saját fellebbezését a többi pertársra is kihatóan. A nem fellebbező egységes pertárs nem vonhatja vissza a másik pertárs fellebbezését. „Ha több pertárs fellebbezett – egységes pertársaságnál –, és nem mindegyik vonja vissza a fellebbezést, a visszavonásnak csak a perköltségre lehet kihatása, más szempontból azonban nincs, az egységesen eldöntendő pert egy fellebbezés esetén is valamennyi pertársra kihatóan el kell dönteni másodfokon." Egyszerű pertársaság esetén, ha az egyik pertárs a fellebbezést visszavonja, az nem hat ki a másik pertársra.[76]

A pertársak eltérő perbeli cselekményeinek értékelése

Amennyiben egységes pertársaság esetében a pertársak cselekményei vagy előadásai egymástól eltérőek, azokat a bíróság a per egyéb adatait is figyelembe véve bírálja el.[77] Ugyanígy bírálja el a bíróság a pertársak eltérő perbeli cselekményeit a Pp. 64. § (3) bek. szerint keletkezett pertársaságban is, kivéve az 51. § b) alapján történő perbelépés esetét.[78]

„Ha egységes pertársaság esetén a felperes keresetétől az egyik alperessel szemben eláll, és az elálláshoz az alperes hozzájárul, a bíróság a felperes kérelmére az említett alperessel szemben köteles a pert megszüntetni, nem jogosult tehát vizsgálni azt, hogy az elállás mennyiben indokolt." Ettől függetlenül – mint azt a bíróság megállapította –, „amennyiben a II. r. alperes pervesztése esetére harmadik személy ellen kívánt volna követelést érvényesíteni, vagy harmadik személy követelésétől tartott volna, ezt a harmadik személyt, az elsőfokú ítélet hozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig perbe hívhatta volna".[79]

Az egyszerű pertársak jogállása

Pp. 53. § (1) Az 51. § b) vagy c) pontja alá eső pertársaság esetében egyik pertárs cselekménye vagy mulasztása sem szolgálhat a többi pertárs előnyére vagy hátrányára. Az 51. § b) vagy c) pontja alá eső pertársak esetén a határnapra szóló idézést, valamint az érdemi határozatot az abban közvetlenül nem érdekelt pertárssal is közölni kell; a tárgyalás elkülönítése esetén (149. §) azonban a közvetlenül nem érdekelt pertársak idézése mellőzhető.

Az egyszerű pertársak egymáshoz fűződő viszonya

Az egyszerű pertársaságban a pertársak *függetlenségének elve* valósul meg. Az elv lényege, hogy az egyes pertársak cselekményeit a bíróság a másik (többi) pertárs cselekményétől függetlenül bírálja el.[80]

Egyik pertárs cselekvése vagy mulasztása sem hat ki a többi pertársra, azaz mindegyikük helyzetét csak a saját cselekvése, mulasztása szabja meg.[81] Vagyis a pertársak magatartását a többi pertárs magatartásától függetlenül bírálja el a bíróság.[82]

---

[75] FARKAS József: *A felek és más perbeli személyek*. In *A polgári perrendtartás magyarázata*. KJK, Budapest, 1976. 346.; KENGYEL-RÓNAY, 2010. 276.

[76] Kiss Daisy: *Fellebbezés*. In: Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A Polgári Perrendtartás magyarázata. Kommentár. Harmadik (átdolgozott) kiadás, CompLex, Budapest, 2010. 914.

[77] Pp. 52. § (2) bek.

[78] Pp. 64. § (3) bek.

[79] BH1994. 616.

[80] KENGYEL, 2014. 141.; KENGYEL-RÓNAY, 2010. 277.

[81] KISS, 2009. 221.

Itt ugyanis – ellentétben az egységes pertársakkal – nem indokolt, hogy a fenti szoros kapcsolat legyen, sőt az 51. § c) pontja szerinti pertársaság esetén a pertársak között nem feltétlenül van egyáltalán jogviszony sem, adott esetben közöttük komoly érdekellentét is lehet. Ezért a függetlenségi elv, mint főszabály alapján az egyszerű pertárs „a maga részére végez perbeli cselekményeket, melyek csak saját perbeli jogaira és kötelezettségeire hathatnak ki".[83]

Ehhez képest ellentmondásosnak tűnik a törvény miniszteri indokolása (a kiemelt rész), mikor az alábbiakat írja:

„Az 51-53. § a pertársaságra vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza s az ún. egységes pertársaságtól [51. § a) pont] eltekintve, fenntartja a pertársak függetlenségének elvét, ami annyit jelent, hogy az egyes pertársak cselekményei és mulasztásai a többi pertársakra nem hatnak ki (53. §). Ilyen szabályozás mellett az azonos vagy hasonló követelések tárgyában – az érdekelt felek különböző perbeli magatartása folytán – különböző döntések keletkezhetnek ugyan, ezt azonban azzal sem lehetne megakadályozni, ha az ilyen pertársakra is kiterjesztenénk az egységes pertársaság szabályait, mert a felperesnek akkor is módjában állna mindegyik alperes ellen külön-külön pert indítani, illetőleg – felperesi pertársaság esetén – a pert mindegyik felperes külön is megindíthatná.

A jelenlegi gyakorlatban ezzel kapcsolatban leginkább szemet szúró méltánytalanságot egyébként a javaslat kiküszöböli. A javaslat szerint ugyanis mulasztási ítélet hozatalának helye nincs, s a keresetet a bíróság akkor is érdemben tárgyalja, ha az alperes az első tárgyalást elmulasztja. Nem állhat tehát elő az az eset, hogy az egyes nemvédekező alperesekkel szemben a bíróság mulasztási ítéletet hoz, míg a teljesen hasonló jogi helyzetben lévő többi alperessel szemben – alapos védekezésük folytán – a keresetet elutasítja."[84]

Ezt a hatályos jogszabály szövege ezt nem támasztja alá. Ellenkezőleg, az egyszerű pertársaknál érvényesülő függetlenség elvének éppen az a lényege, hogy mindegyik pertárs helyzetét csak a saját cselekvése, mulasztása szabja meg.[85] Az eltérésnek a következő az oka. Az 1952-es Pp. megalkotói elvetették a formális mulasztáson alapuló, érdemi marasztalást tartalmazó mulasztási ítélet meghozatalának a lehetőségét. Ez azzal függ össze, hogy a Pp. eredeti szabályozása szerint a bíróságnak hivatalból kellett az anyagi igazság kiderítésére törekedni és ezzel ellentétben állt volna az 1911. évi I. törvény mulasztási ítéletének megengedése. A bírósági meghagyás csak az 1972-es módosítással került a Pp.-be 1973. január 1-jei hatályosulással.

A pertársak egymás közötti jogviszonya a per tartama alatt is változhat, ha a Pp. 51. § a) pontjában meghatározott feltételek a per alatt következnek be vagy szűnnek meg.[86]

A pertársak eltérő perbeli cselekményeinek értékelése

Ha a pertársak mindegyike egymástól eltérően végez perbeli cselekményt, úgy külön szabályozásra nincs szükség – minden pertárs cselekményét saját magatartása alapján, egymástól függetlenül kell elbírálni.[87]

---

[82] KENGYEL-RÓNAY, 2010. 277.
[83] UDVARY, 2013. 106.
[84] Az 1952. évi III. törvény miniszteri indokolása, részletes indokolás, IV-V. fejezet (48-65. és 66-74. §-ig).
[85] KISS, 2009. 221.
[86] Jogtár-kommentár 53. §.
[87] KISS, 2009. 221.

Az 53. § (2) bek. szerinti közlési kötelezettség nem jelenti a függetlenségi elv áttörését. Az idézés és érdemi határozat közlése a közvetlenül nem érdekelt pertárs tájékoztatását szolgálja, egyéb joghatása nincs.[88]

Az egyik pertársnak a szünetelő eljárás folytatására irányuló kérelme a többi pertársra nem hat ki. A határnapra szóló idézés pusztán értesítés, melytől függetlenül a hat hónap leteltével a felperes és a szünetelő eljárás folytatását nem kérő alperes között megszűnik a per.[89]

A rendelkezés célja, hogy a közlés folytán esetleg mulasztó fél a perben felléphessen.[90] Az érdemi határozatot a tárgyalás elkülönítésekor is közölni kell a közvetlenül nem érdekelt pertárssal, az idézés viszont mellőzhető.[91]

Ha az egyszerű pertársaság tagja meghal és az általa vagy vele szemben érvényesített követelés elbírálása elkülöníthető, úgy a bíróság az eljárás félbeszakadását csak a meghalt fél vonatkozásában állapítja meg. Egységes alperesi pertársaság esetén viszont az egyik pertárs halálakor „a per a többi pertárs vonatkozásában sem folytatható, hanem rájuk kihatóan is beállnak az eljárás félbeszakadásának jogkövetkezményei".[92]

Nem egységes a felperesi pertársaság a végrendelet érvényességének megállapítása tárgyú perben, ezért az I-IV. rendű felperesek fellebbezése nem hat ki az V. rendű felperesre.[93] Mindegyik alperes csak az elsőfokú ítéletnek a reá vonatkozó rendelkezése ellen élhet felülvizsgálattal egyszerű pertársaság esetén.[94]

A pertársaságok perlésével kapcsolatos hatásköri szabályozás

Hatásköri szabály pertársaság esetén

„Ha valamelyik pertársra a törvényszéknek van hatásköre, a per a törvényszék hatáskörébe tartozik."[95] Ez a szabály független attól, hogy egységes vagy egyszerű pertársaságról van szó.[96] A bekezdést tartalmában az 1972. évi 26. törvényerejű rendelet 9. §-a állapította meg. Ezt megelőzően a Pp. 23.§-át az 1957. évi VIII. törvény 8. § állapította meg, 1958. III. 1-i hatállyal, ezen belül a vonatkozó (3) bekezdést az 51. § a) pontja alá eső pertársaságra korlátozva. Látható tehát, hogy korábban a pertársakhoz kapcsolódó hatásköri szabályozás kizárólag az egységes pertársakra vonatkozott. Az 1958. III. 1. előtt a 23. § nem tartalmazott hasonló szabályt.

Illetékességi szabályok pertársaság esetén (vagylagos illetékesség alanyi többesség esetén)

A Pp. 40. § (1) bekezdése szerint: „A mellékkötelezettet a főkötelezettel együtt az előtt a bíróság előtt is lehet perelni, amely a főkötelezett elleni perre bármilyen címen illetékes." Ez a szabály csak akkor vehető figyelembe, ha a jogviszonyban egyaránt van főkötelezett és mel-

---

[88] Uo. 221.; Jogtár-kommentár 53. §.
[89] Jogtár-kommentár 53. §.
[90] KISS, 2009. 221.
[91] KISS, 2009. 221.; Jogtár-kommentár 53. §.
[92] BDT2014. 3224. I.
[93] Legfelsőbb Bíróság Pfv. V. 21 861/1994., hivatkozza KENGYEL-RÓNAY, 2010. 278.
[94] LB Gfv.IX.30.341/2009.
[95] Pp. 23. § (2) bek.
[96] KENGYEL, 2014. 118.; Jogtár-kommentár 53. §; Wopera Zsuzsa: *Joghatóság, hatáskör és illetékesség*. In: OSZTOVITS András (szerk.): Polgári eljárásjog I. A polgári per általános szabályai. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2013. 74.

lékkötelezett (pl. kezes, a zálogtárgy tulajdonosa) és ezeket a jogosult együttesen perli.[97] A felperes jogosult – a közöttük lévő jogviszony jellegéről, természetétől függően – választhat, hogy számára célszerű-e a főkötelezett és a mellékkötelezett (pl. a az adós és a kezes) együttes perlése. Ha a felperes így dönt, alperesi pertársaság jön létre. Ekkor a 40. § (1) bek. folytán a mellékkötelezett is a főkötelezettre illetékes bíróság előtt perelhető.[98]

A 40. § (2) bekezdése a Plósz-féle szóhasználat szerint az ún. főbeavatkozási perre irányadó: „(2) Ha valaki a más személyek között folyamatban levő per tárgyát egészen vagy részben a maga részére követeli, ennek a folyamatban levő pernek a bírósága arra a további perre is illetékes, amelyet e követelés érvényesítése végett az említett személyek ellen ő indít." A Pp. 63. §-a a perbeli jogutódlás lehetséges eseteként foglalkozik a főbeavatkozás lehetőségével. Az ott leírt esetben azonban a főbeavatkozót itt már perbevonja az alperes. A főbeavatkozó perbelépése esetén elkerülhető az a későbbi perindítás, amelynek illetékességi szabályát rögzíti a § (2) bekezdése.[99]

A (3) bekezdést az 1957. évi VIII. törvény 16. § állapította meg és 1958. III. 1-től hatályos. Ez a pertársakkal szemben indított per vagylagos illetékességi szabályát rögzíti, nem téve különbséget a egységes [Pp. 51. § a) pont] ill. az egyszerű pertársaság [Pp. 51. § b), c) pont] között: „Az (1) vagy a (2) bekezdés alá nem tartozó esetben a per – az alávetés esetét (41. §) kivéve – az alperesek bármelyikére illetékes bíróság előtt valamennyi alperes ellen (51. §) megindítható." Ezen szabály nem alkalmazható, ha a pertársaságot csupán a követelések hasonló ténybeli és jogi alapból keletkezésének ténye hozza létre (51. § c) pont), hiszen magának a pertársaság keletkezésének a feltétele, hogy a bíróság illetékessége mindegyik alperessel szemben egyébként is fennálljon.[100]

A (4) bekezdést az 1972. évi 26. törvényerejű rendelet 64. § (1) bekezdése helyezte hatályon kívül és 1973. I. 1-től nincs hatályban. Ezt megelőzően a bekezdés az alábbi szöveggel volt hatályban: „(4) A váltókötelezettek a (3) bekezdés alapján csak az elfogadóra, illetőleg a saját váltó kibocsátójára, a csekk alapján kötelezettek pedig csak a csekk kibocsátójára általánosan illetékes bíróság előtt perelhetők."

„A bíróság illetékességének megállapításánál a keresetlevél beadásának az időpontja az irányadó."[101] Nincs helye a keresetlevél más bíróságra történő áttételének sem az alperes kérelmére, sem pedig hivatalból, ha a hatáskörrel rendelkező bíróságnál a vagylagos illetékességi okra hivatkozással terjesztik elő a keresetlevelet.[102]

Meghatalmazottak

A perbeli meghatalmazottak személyi köréről általában elmondható, hogy míg az anyagi jogi képviselet tekintetében bárki meghatalmazható (korlátozottan cselekvőképes, illetve cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy is[103]), addig a perrendtartás pozitív taxációt tartalmaz a meghatalmazható személyek köréről. A perben meghatalmazottként eljárhat – egyebek között – a fél pertársa, továbbá pertársának törvényes képviselője vagy meghatalmazottja.[104] A meghatalmazott „pertárs" fogalmába mind az egyszerű, mind az

[97] Jogtár-kommentár 40. §; WOPERA, 2013. 88.
[98] KISS, 2009. 180.
[99] Jogtár-kommentár 40. §; WOPERA, 2013. 89.
[100] Uo. 40. §; Uo. 89.
[101] KISS, 2009. 181.
[102] Uo. 181.
[103] Ptk. 6:15. § (5) bek.
[104] Pp. 67. § (1) bek. b) pont.

egységes pertárs beletartozik.[105] A pertárs (törvényes képviselője, meghatalmazottja) csak akkor járhat el meghatalmazottként, ha a pertársak között érdekellentét nem áll fenn.[106] A pertárs eljárásához nem elegendő a pertársi viszonyt igazolni, hanem külön meghatalmazás szükséges valamennyi pertárstól.[107]

A jogszabályhely (67. §) módosulásait vizsgálva megállapítható, hogy a szakasz eddigi módosításai a b) pontot nem érintették.

A perköltség viselése

A törvény szerint az egységes pertársakat a perköltség megfizetésére egyetemlegesen kell kötelezni.[108] Ez azt jelenti, hogy a pernyertes fél bármelyik pertárstól a teljes perköltséget követelheti. A teljesítő pertárs ezt követően saját pertársa ellen fordulhat a rá eső rész megtérítése érdekében.[109] Az egyetemleges kötelezésnek az ítélet rendelkező részében kifejezetten meg kell jelennie.[110] „A perköltség fizetése egyetemlegesen kötelezhető pertársak az illeték megtérítésére is egyetemlegesen kötelesek még akkor is, ha bármelyikükkel szemben az ellenérdekű fél a perköltségről lemond, illetőleg ha bármelyikük a követelést az első tárgyaláson azonnal elismeri."[111]

A pervesztes egyszerű pertársakat főszabály szerint egyenlő arányban kell a perköltség megfizetésére kötelezni. Ha azonban perbeli érdekeltségük között jelentékenyebb eltérés áll fenn, úgy a perköltséget az érdekeltség arányában meg kell osztani. A kizárólag a pertársak egyikének vagy egy részének perbeli cselekménye folytán felmerülő költség a többi pertársat nem terheli.[112] Ez a költség specializálásának elve.[113] Csak az egységes pertársakat kell a perköltség megfizetésére egyetemlegesen kötelezni, az egyszerű pertársak között a perköltséget érdekeltségük arányában meg kell osztani.[114]

Több felperes együttes perindítása esetén a pertárgy értékének meghatározásához követeléseiket össze kell adni és ennek alapján kell az illeték alapját is megállapítani. Az egyszerű pertársaságot alkotó pervesztes felpereseket a perköltség, valamint illeték viselésére érdekeltségük arányában kell kötelezni, ha érdekeltségük között jelentékenyebb eltérés mutatkozik.[115]

Egyszerű pertársaság esetén az érdekeltség az anyagi jogi szabályokból határozandó meg. A gyakorlatban a törvény rendelkezésével szemben csekély különbség esetén is az érdekeltségi arányok szerint dönt a bíróság a perköltség megosztásáról, ahelyett, hogy azonos arányban osztaná meg a perköltséget. Azonos arányú döntésre csak valóban azonos érdekeltség esetén kerül sor.[116] A jogszabály szerinti „jelentékenyebb eltérés" nem egzakt fogalom, azonban ez álláspontom szerint nem lehetne akadálya egy, a joggyakorlat által kimun-

---

[105] BH1993. 110.; Jogtár-kommentár 67. §.
[106] Jogtár-kommentár 67. §.
[107] UDVARY, 2013. 117.
[108] Pp. 82. § (1) bek.
[109] Ptk. 6:29. § (1)-(2) bek.
[110] Jogtár-kommentár 82. §.
[111] BH1984. 23.
[112] Pp. 82. § (2) bek.; BH2008. 49.
[113] KISS, 2009. 399.; NÉMETH János: *Perköltség*. In: NÉMETH János – KISS Daisy (szerk.): A Polgári Perrendtartás magyarázata. Kommentár. Harmadik (átdolgozott) kiadás. CompLex, Budapest, 2010. 367.
[114] BH1984. 22.
[115] BH2008. 49. II.
[116] Jogtár-kommentár 82. §.

kált határ konzekvens alkalmazásának, mint ahogy arra például a szerződések körében a „feltűnő értékaránytalanság" esetén is van példa.

Költségviselés más perindításra jogosult részvétele esetén

Az ügyész, illetve perindításra feljogosított szervezet és a perben érvényesített igény anyagi jogi jogosultjának együttes fellépésekor – a Pp. 82. § (3) bek. szerint – az alábbiak az előírások.

Pernyertesség esetén a megítélt perköltség azt illeti meg, akinél az adott költség felmerült. Az ügyész és az egyéb szervezet munkadíjra nem tarthatnak igényt, a költséget az állam javára kell megfizetni. Ha pl. „az ügyész keresetének a bíróság helyt ad, akkor a perben eljárt anyagi jogosult oldalán felmerült költségeket megkapja a perköltségből, a perköltség többi része az államé lesz."[117]

Pervesztesség esetén a költségek megfizetésére főszabály szerint a pert megindítóját kell kötelezni. „Ha azonban a perindító és a perben érvényesített igény jogosultjának eljárási cselekményei nem voltak összhangban, a perköltség azt terheli, akinek cselekménye folytán az felmerült."[118] A Kúria az alapul vett jogszabályok tartalmilag jelentős változása miatt meghaladottá nyilvánította a joggyakorlatot, miszerint az ügyész által indítványozott bizonyítás költsége sikertelenség esetén sem terheli az államot.[119]

A pertársaság további előfordulásai a Pp.-ben

A pertársasággal a fentieken túl egyéb előfordulásai is vannak a Pp.-ben. Így a tanú azokra a pertársakra, akikkel nem valamennyivel áll hozzátartozói viszonyban, a tanúvallomást csak akkor tagadhatja meg, ha a vallomás nem különíthető el.[120]

A határozatok jogereje tekintetében, az egyik pertárs fellebbezésének (csatlakozó fellebbezésének) a hatálya a többi pertársra csak az 51. § a) pontja esetében terjed ki.[121] Ez utóbbi bekezdés tartalmát 228. § (3) bekezdésként az 1957. évi VIII. törvény 63. § (2) bekezdésével állapította meg a jogalkotó, számozását (4) bekezdésre az 1999. évi CX. törvény 36. §-a változtatta. A szabály eredetileg is ugyanez volt, viszont korábban a bekezdés utolsó két mondatát („Ha azonban a fellebbezésre jogosult a határozatnak csak valamely része vagy valamely rendelkezése ellen él fellebbezéssel (csatlakozó fellebbezéssel), a határozatnak a fellebbezéssel (csatlakozó fellebbezéssel) nem érintett része (rendelkezése) jogerőre emelkedik. Jogerőre emelkedik a határozatnak az a része is, amely ellen fellebbezésnek (csatlakozó fellebbezésnek) helye nincs.") nem tartalmazta a törvény.

---

[117] Uo. 82. §.
[118] Uo. 82. §.
[119] Jogtár-kommentár 82. §; PK 156. szám; 3/2015. Polgári jogegységi határozat.
[120] Pp. 170. § (2) bek.
[121] Pp. 228. § (4) bek.; LB Pfv. V. 21 861/1994., hivatkozza KENGYEL-RÓNAY, 2010. 278.

MIKLÓS OLÁH

Die prozessrechtlichen Vorschriften des Rechtsinstituts der Streitgenossenschaft in der ZPO

(Zuzammenfassung)

In den Rechtsverhältnissen im bürgerlichen Recht gibt es oft mehrere Personen an der Seite des Gläubigers oder des Schuldners. So sind auch im Zivilprozess zur gleichen Zeit mehrere Personen an derselben Seite beteiligt oder werden mehrere Ansprüche geltend gemacht. Der Plural von Ansprüche ist Klagehäufung genannt und die subjektive Klagehäufung heißt Streitgenossenschaft.[122] Werden mehrere Kläger zusammen klagen oder beklagt, entsteht eine Streitgenossenschaft. [123]

Das Rechtsinstitut der Streitgenossenschaft finden wir bei der Auflösung eines gemeinsamen Eigentums, in einem durch alle Mitautoren eingeleiteten Urheberrechtsstreit oder auch – in Verbindung mit meinem Forschungsthema, der Haftung bei Bauinvestitionen – in einigen Schadensersatzfällen mit Gesamthaftung.[124]

In meiner Arbeit stelle ich den Begriff der Streitgenossenschaft aus mehreren Aspekten dar und untersuche die Umstände des Entstehens. Ich bringe die einfache und die einheitliche Art der Streitgenossenschaft vor, einschließlich Details zu den verschiedenen Ansichten von Autoren in der Rechtsliteratur. Ich erkläre die einheitliche Streitgenossenschaft gemäß § 51 a) ZPO einschließlich dessen Zusammenhang mit der Solidarität, sowie die Eigenschaften der einfachen Streitgenossenschaften gemäß § 51 b)-c). Ich kläre die Rechtsstellung der Mitglieder der Streitgenossenschaften, ihre Beziehung zueinander einschließlich die Prinzipien der Abhängigkeit und der Unabhängigkeit. Ich vergleiche die Streitsgenossenschaftsarten aus zwei Aspekten: der Wirkung der Handlungen des handelnden Streitgenossen für den säumigen Streitgenossen sowie der Wirkung der unterschiedlichen Handlungen der Streitsgenossen.

In meiner Arbeit beschäftige ich mich auch mit anderen Vorkomnissen der Streitsgenossenschaft im ZPO. So untersuche ich kurz die Kompetenz- und Zuständigkeitsvorschriften für Streitgenossenschaften sowie die Regeln für die Bevollmächtigte.

In der Praxis sind auch die Regeln für die Zahlung von Gerichtskosten wesentlich. Diese stelle ich kurz auch dar – sowie bei Streitsgenossenschaften als auch bei anderen zur Klageerhebung Berechtigten.

---

[122] UDVARY, Sándor: *Fő és melléksszemélyek a perben*. In: OSZTOVITS András (szerk.): Polgári eljárásjog I. A polgári per általános szabályai. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2013. 103-104.

[123] KENGYEL, Miklós: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris, Budapest, 2014. 139., KENGYEL, Miklós – RÓNAY, Zoltán: *A felek és más perbeli személyek*. In: NÉMETH, János – KISS, Daisy (szerk.): *A Polgári Perrendtartás magyarázata. Kommentár*. Dritte (überarbeitete) Ausgabe. CompLex, Budapest, 2010. 269. KISS, Daisy: *A polgári per titkai*. Zweite, überarbeitete Ausgabe, HVG-Orac Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2009. 218.

[124] KENGYEL, 2014. 139.; KISS, 2009. 219.

Schließlich erwähne ich die anderen Vorkommen der Streitsgenossenschaft in der Zivilprozessordnung, so die Beziehung zur Zeugenaussage sowie die Wirkungen der Berufung (Anschlussberufung) für die anderen Streitsgenossen.

In meiner Arbeit versuche ich die oben genannten Fragen zu beantworten, gelegentlich mit Ausweichungen für die Modifizierungen der Vorschriften seit dem Inkrafttreten des Gesetzes.

SCHIFFNER IMOLA

A nem uniós polgárok családegyesítési eljárásának új irányai az Európai Unióban

„A családi élethez való jog alapjognak tekinthető. A családi kapcsolatok fenntartása és megvédése az EU-ba érkező bevándorlók integrálódásának kulcsfontosságú eleme lehet."
(Cecilia Malmström, az uniós belügyekért felelős biztos)

Az Európai Unióba irányuló legális migráció leggyakoribb jogcíme a családegyesítés. Az Európai Unió a 2003/86/EK irányelv[1] elfogadásával kívánta biztosítani a harmadik állambeliek családegyesítési jogát. Az irányelv célja a családegyesítés jogának garantálása a tagállamok területén jogszerűen tartózkodó harmadik állambeli polgárok vonatkozásában azáltal, hogy meghatározza azokat a minimális feltételeket, melyeket minden tagállamnak biztosítania kell a családegyesítési eljárás során.

A családegyesítés joga az irányelv értelmében biztosítja a harmadik állambeliek számára, hogy családtagjai a tagállamba beutazhatnak és ott tartózkodhatnak a családi egység megőrzése érdekében.[2]

A Bizottság 2008-as jelentésében[3] azonban borús képet festett az irányelv rendelkezéseinek gyakorlati érvényesüléséről. Megállapította, hogy a tagállamok többsége nem tartja be az irányelv rendelkezéseit, illetve a tagállami szabályozások több szempontból is sértik az irányelv célkitűzéseit. Ennek folyományaként a Bizottság 2011-ben egy Zöld Könyv[4] kibocsátása mellett döntött, amiben az irányelv módosításainak lehetőségeit vizsgálta. A Bizottság azonban attól való félelmében, hogy a módosítás lehetőségét felhasználva a tagállamok tovább korlátoznák a harmadik állambeliek családegyesítési jogát, inkább ún. iránymutatásokat fogalmazott meg a tagállamok számára az irányelv alkalmazásának megkönnyítése ér-

---

[1] A TANÁCS 2003/86/EK IRÁNYELVE (2003. szeptember 22.) a családegyesítési jogról, Hivatalos Lap L 251., 2003.10.3. (továbbiakban az Irányelv)
[2] Irányelv 2.cikk d) pont.
[3] A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak (2008. október 8.) a családegyesítési jogról szóló 2003/86/EK irányelv alkalmazásáról [COM(2008) 610 végleges - A Hivatalos Lapban még nem tették közzé].
[4] ZÖLD KÖNYV az Európai Unióban élő harmadik országbeli állampolgárok családegyesítési jogáról (2003/86/EK irányelv)/* COM/2011/0735 végleges.

dekében. A tanulmány által vizsgált 2014-es bizottsági iránymutatás[5] új megvilágításba helyezheti az irányelv rendelkezéseit és erősítheti a harmadik állambeliek családegyesítési jogának hatékony érvényesülését. Hiszen a Bizottság iránymutatásában igyekezett hangsúlyozni, hogy a tagállamok kötelesek az irányelv rendelkezéseinek érvényesítése során az emberi jogokra tekintettel úgy eljárni, hogy mérlegelési joguk alkalmazása mellett se hiúsítsák meg az irányelv célkitűzéseit, mely a család egységét tartja szem előtt. Mindazonáltal az iránymutatások megfogalmazzák azokat a szempontokat is, melyek érvényesítése mellett a családegyesítési eljárásra – közös elvek mentén – valamennyi tagállamban hasonlóan kerülhet sor.

Előzmények

Az Európai Unió Szabadság, Biztonság, Jog érvényesülésén alapuló térsége, egyik célkitűzéseként fogalmazta meg azt a törekvést, hogy az uniós polgárok és a harmadik állambeliek jogállását közelíteni kell egymáshoz. A 2010-ben meghirdetett Stockholmi Program[6] célul tűzte ki, egy olyan egységes jogi térség létrehozását, mely biztosítja az ott élők jogainak érvényesítését, másrészt egy olyan szolidáris Európai Unióra törekszik, ahol a migrációs politika megreformálásával a harmadik államok polgárainak jogai is védelem alá kerülnek.[7]

Ennek eredményeképp a harmadik állambeliek jogállásához kapcsolódva másodlagos uniós jogforrásokat fogadtak el,[8] melyek egyes uniós polgársághoz kapcsolódó jogokat biztosítottak a tagállamok területén élő nem-uniós polgárok számára is.

Ezen harmonizációs folyamat részeként került elfogadásra a 2003/86/EK irányelv a családegyesítési jogról[9] is. Az irányelv célja az volt, hogy meghatározza azokat a feltételeket, melyek teljesülése esetén a harmadik állambeliek élhetnek családegyesítési jogukkal.

Az irányelv értelmében ezt a szabályt kell alkalmazni, ha a családegyesítő a tagállam által megadott egy évig, vagy annál hosszabb ideig érvényes tartózkodási engedéllyel rendelkezik

---

[5] A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a családegyesítési jogról szóló 2003/86/EK irányelv alkalmazásához nyújtott iránymutatásról [COM(2014) 210 final - A Hivatalos Lapban még nem tették közzé].

[6] A Stockholmi Program – A polgárokat szolgáló és védő, nyitott és biztonságos Európa [Hivatalos Lap L 115., 2010.5.4.].

[7] Uo. 1.1. Politikai prioritások.

[8] A Tanács 2003.november 25-i 2003/109/EK irányelve a harmadik országok huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező állampolgárainak jogállásáról (HL L 16., 2004.1.23., 44-53.)

[8] Tanács 2004. december 13-i 2004/114/EK irányelve a harmadik országok állampolgárai tanulmányok folytatása, diákcsere, javadalmazás nélküli gyakorlat, illetve önkéntes szolgálat céljából történő beutazásának feltételeiről (HL L 375.

[8] Tanács 2005. október 12-i 2005/71/EK irányelve a harmadik országbeli állampolgároknak az Európai Közösség területén folytatott tudományos kutatás céljából való fogadására vonatkozó külön eljárásról, HL L 289., 2005.11.3., 15-22.)

[8] A Tanács 2009. május 25.-i 2009/50/EK irányelve a harmadik országbeli állampolgárok magas szintű képzettséget igénylő munkavállalás céljából való belépésének és tartózkodásának feltételeiről (HL L 155., 2009.6.18., 17-29.), Az Európai Parlament és a Tanács 2011. december 13.-i 2011/98/EU irányelve a harmadik országbeli állampolgárok valamely tagállam területén való tartózkodására és munkavállalására vonatkozó összevont engedélyre irányuló összevont kérelmezési eljárásról, valamint a harmadik országból származó, valamely tagállam területén jogszerűen tartózkodó munkavállalók közös jogairól (HL L 343 , 23/12/2011 o. 0001 – 0009), Az Európai Parlament és a Tanács 2014. február 26.-i 2014/36/EU irányelve a harmadik országbeli állampolgárok idénymunkásként való munkavállalás céljából való belépésének és tartózkodásának feltételeiről (HL L 94., 2014.3.28., 375-390.)

[9] A TANÁCS 2003/86/EK IRÁNYELVE (2003. szeptember 22.) a családegyesítési jogról, Hivatalos Lap L 251., 2003.10.3. (továbbiakban az Irányelv)

egy tagállam területén, és megalapozott kilátása van a letelepedési jogosultság megszerzésére, amennyiben családtagjai harmadik országok bármilyen jogállású állampolgárai.[10]

Az irányelv azonban nem vállalta magára az alapvető rendelkezések részletezését és értelmezését. Annak alkalmazási kérdéseinek tisztázását a tagállamokra, és vitás esetben az Európai Bíróságra bízta.

Újabb értelmezési bizonytalanságot okozott a jogosult családtagok körének irányelvi meghatározása is. Az irányelv egyes családtagok esetében kötelezően biztosítja a családegyesítést, más esetben, melynek feltételei pontatlanok, viszont ez csak diszkrecionális jogosultság.

Az irányelv szerint biztosítani kell a családegyesítést a családegyesítő házastársa és a házaspár kiskorú gyermekei számára. A tagállamok az irányelv értelmében az eddig említett családtagokon kívül *nem kötelesek* biztosítani a családegyesítés jogán történő tartózkodást, viszont lehetőségük van arra, hogy egyedi esetekben, az irányelv által rögzített feltételek mellett mégiscsak engedélyezzék azt. Leginkább akkor, ha a családtagok gazdasági vagy egészségügyi okokból *rászorultak* és a családegyesítő számukra az uniós szóhasználattal a „szponzor" szerepét tölti be. Tehát az *eltartottság* esete áll fenn.[11]

További problémát jelent, hogy a személyi kör az irányelv rendelkezéseinek megfelelően még tovább volt szűkíthető.[12] A tagállamok életkori feltételeket határozhattak meg az irányelv alkalmazásánál a családtagok körének meghatározásához. Így például az irányelv használja a kiskorúság kategóriáját,[13] amelynek paramétereit továbbra is a nemzeti jogok határozzák meg.

Ezek a rendelkezések egyértelműen megszorításokat jelentenek az uniós polgár és családtagjának jogaihoz képest, hiszen a 2004-es irányelv[14] az uniós polgárok esetében automatikusan biztosítja a tartózkodás jogát a 21 év alatti leszármazók számára.

A családegyesítési jog gyakorlását az irányelv a meghatározott személyi kör számára is további követelmények teljesítésétől teszi függővé. Ide tartoznak a közrend, a közbiztonság vagy a közegészség klasszikus feltételei is és a lakhatásra, a szociális ellátottságra vonatkozó kitételek is.[15]

A tagállamok ezen felül ún. *beilleszkedési követelményeket* is előírhatnak, melyek tekintetében az irányelv rendkívül szűkszavú. Ennek eredményeképp a tagállamok nagymértékben széleskörű mérlegelési joggal bírnak a más néven *integrációs követelmények* meghatározásánál. Mivel uniós szinten nincs meghatározva a beilleszkedés fogalma, így sok esetben előfordul, hogy a tagállam már a családegyesítési jog gyakorlásának feltételéül olyan követelményeket szab, mely jó esetben csak hosszabb idejű tartózkodást követően teljesíthető.

A jogterület korlátozott harmonizációjának eredményeképp, mind a családegyesítési eljárás, mind annak feltételei és a biztosított jogok meghatározásában továbbra is domináns szerep jut a tagállamoknak, ahol eltérő jogi és politikai környezetben kell érvényesíteni az uniós jogosultságot. Ez azonban azt eredményezi, hogy a tagállamokban alkalmazott szabá-

---

[10] Az Irányelv 3.cikk (1) bekezdése.

[11] GYENEY Laura: Családegyesítés kettős mércével? Bevándorláspolitika: a harmadik országbeli polgárok családegyesítéséről szóló irányelv vizsgálata. *Iustum Aequum Salutare* III. 4 (2007) 77-101. 90.

[12] Irányelv, 4. cikk (1) és (6) bekezdése alapján.

[13] GYENEY, 2007. 84.

[14] Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról.

[15] Az Irányelv 6.cikkében foglaltak szerint.

lyozás jelentős eltéréseket mutat, semmiképp nem biztosít egységes uniós gyakorlatot, és esetenként az irányelv célkitűzéseinek érvényesülését is veszélyezteti.

Az új iránymutatás előzményei és célja

Mind a Bizottság 2008-ban készített jelentése, mind a 2011-es Zöld Könyv az irányelv helytelen alkalmazásának eseteire mutatott rá és célul tűzte ki, hogy összegyűjti az uniós szintű szabályok hatékonyabbá tételével kapcsolatos véleményeket, valamint az irányelv alkalmazásával kapcsolatos információkat.

A Bizottság 2012. május 31-én és június 1-jén nyilvános meghallgatást tartott, melynek során arra a következtetésre jutottak a résztvevők, hogy az irányelv újratárgyalása helyett a Bizottságnak biztosítania kell a meglévő szabályok teljes körű végrehajtását és szükség esetén kötelezettségszegési eljárást kell indítania azokkal a tagállamokkal szemben, akik nem érvényesítik az irányelv rendelkezéseit.[16] Az irányelv helyes tagállami alkalmazásához viszont a Bizottságnak segítséget kell nyújtania egy iránymutatás elkészítésével, melyben rögzíti az azonosított problémákat, illetve alkalmazási támpontokat ad.

A 2014-ben elfogadott iránymutatás ennél fogva rá kívánt világítani a tagállamok helytelen jogalkalmazásának eseteire, megfogalmazva az Európai Unió elvárásait a tagállamok irányában. Emellett a hatékonyabb és megfelelőbb jogérvényesítés érdekében olyan közös pontokat kívánt rögzíteni, melyek a családegyesítés tekintetében az átláthatóságot és az egyértelműséget szolgálják a tagállamokban.

A Bizottság iránymutatásának kritikai észrevételei

A családegyesítő fogalma

Az irányelv 3. cikk (1) bekezdése szerint családegyesítő az lehet, aki a tagállam által megadott – egy évig vagy annál hosszabb ideig – érvényes tartózkodási engedéllyel rendelkezik, és megalapozott kilátásai vannak a letelepedési jogosultság megszerzésére.

Az irányelv széles mérlegelési jogkört biztosít a tagállamoknak annak vizsgálatakor, hogy megalapozottan valószínűsíthető-e a letelepedési jogosultság megszerzése. A megalapozott kilátás vizsgálata során a tagállamoknak az eset egyedi körülményeinek figyelembe vételével kell dönteniük, alapul véve a harmadik állambeli tartózkodási engedélyének típusát és érvényességi idejét, beleértve a meghosszabbíthatóság lehetőségét is.[17]

Az iránymutatás felhívja azonban a tagállamok figyelmét arra is, hogy a vizsgálat pillanatában elegendő, ha a hosszú távú letelepedés feltételei valószínűsíthetőek. Ez azonban az iránymutatás megállapításai szerint nem áll fenn akkor, ha a tartózkodási engedély meghatározott időre szól, korlátozott célú és nem megújítható.[18]

Viszont mivel a tartózkodási engedélyek típusa és célja között tagállamonként jelentősek az eltérések, továbbra is a tagállamoknak kell meghatározniuk, milyen tartózkodási engedélyeket fogadnak el elégségesnek ahhoz, hogy a megalapozott kilátásokat fennállónak véljék.

---

[16] Az Európai Integrációs Fórum 7. találkozója: Nyilvános meghallgatás az EU-ban élő harmadik országbeli állampolgárok családegyesítési jogáról, Brüsszel, 2012. május 31.-június 1. lásd: http://ec.europa.eu/ewsi/en/policy/legal.cfm#; Az összefoglaló jelentést lásd: http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/static_38_597214446.pdf.

[17] Az Iránymutatás 2.1. pontja.

[18] Az egy évnél rövidebb időre szóló tartózkodási engedély nem elégséges. Ez kizárja az ideiglenes tartózkodás formáit, például az alkalmi munkavállalók vagy az idénymunkások esetében.

A legtöbb tagállam egy konkrét időtartamú megelőző tartózkodást követel meg a családegyesítőtől a családegyesítést megelőzően. Az irányelv azonban korlátozza a tagállamok szabadságát ebben, amikor arról rendelkezik, hogy ez nem lehet több két évnél.

Mindenesetre a tagállami rendelkezések és a tagállami hatóságok gyakorlata arra enged következtetni, hogy olyan, tartósan a tagállamban tartózkodó, és a családtagjaiért hosszútávon felelősséget vállalni tudó harmadik állambeli lehet családegyesítő, akinek már tényleges kapcsolódása van a tagállamhoz.

Családtagok köre

Az „eltartottság" fogalma az uniós jogban önálló jelentéssel bír. Noha a Bíróság a 2004/38/EK irányelvvel a szabad mozgásról szóló irányelv kapcsolatos ítélkezési gyakorlatában jutott erre a következtetésre, a Bíróság szóhasználata nem utal arra, hogy megállapításai csak az említett irányelvre korlátozódnának. Az iránymutatások szerint az a családtag minősül eltartottnak, aki valamely uniós polgártól vagy annak házastársától/partnerétől kap anyagi támogatást, és ezt megfelelő dokumentumokkal bizonyítani is tudja.[19] A Bíróság ítélkezési gyakorlata[20] szerint az „eltartott" családtag jogállás olyan tényleges helyzet eredményeként jön létre, amelyben az uniós polgár vagy házastársa/élettársa anyagi támogatást nyújt az illető családtagnak. Az eltartott családtag jogállásnak nem előfeltétele a tartásra való jog. Nem szükséges megvizsgálni azt sem, hogy az illető családtag elméletileg képes lenne-e, például javadalmazással járó munkavégzéssel, eltartani magát.

Annak megállapításához, hogy a családtagok eltartottnak minősülnek-e, minden egyes esetben fel kell mérni, hogy – anyagi és szociális helyzetüket figyelembe véve – alapvető szükségleteik kielégítéséhez szükségük van-e anyagi támogatásra származási országukban, illetve abban az országban, ahonnan a csatlakozás iránti kérelmet beadták (tehát nem a fogadó tagállamban, ahol a családegyesítő tartózkodik). Az eltartottság fogalmával kapcsolatban hozott ítéleteiben a Bíróság a családegyesítő által biztosított anyagi támogatás szükségességének megállapításakor egyáltalán nem hivatkozott az életszínvonal mértékére. Az alapul vett irányelv nem állapít meg követelményt sem az eltartottsági viszony minimális időtartamára, sem az anyagi támogatás mértékére vonatkozóan, amennyiben valódi, állandó jellegű eltartottságról van szó.

A harmadik állambeliek családegyesítési jogára vonatkozó iránymutatás szerint ezt a családegyesítő vagy házastársa első fokú egyenes ági felmenő rokonai esetében kell vizsgálni. Ha ezek a személyek a származásuk szerinti országban nem részesülnek megfelelő családi támogatásban, akkor valószínűsíthető az eltartottság.[21] Másrészt akkor is, ha a családegyesítő vagy házastársa felnőtt, nem házas gyermekei egészségi állapotuk miatt képtelenek saját magukról gondoskodni.[22]

---

[19] A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról szóló 2004/38/EK irányelv jobb átültetéséhez és alkalmazásához nyújtott iránymutatásról, COM/2009/0313 végleges.

[20] A C-316/85. sz. Lebon-ügy 1987. június 18-i ítélete (EBHT 1987.,2811. o.), 22. pont. és a C-1/05. sz. Yunying Jia kontra Migrationsverket, 2007. január 9-i ítélete, 36-37. pont.

[21] Irányelv 4.cikk (2) a, b. pont.

[22] Uo.

Életkori feltételek a családegyesítési eljárásban

Az irányelv több esetben is életkori feltételeket határoz meg a családtagok számára a családegyesítési jog érvényesítésekor.

Egyrészt az irányelv értelmében csak a családegyesítő és házastársa nem házas, kiskorú gyermekei számára kell a tagállamoknak biztosítaniuk a tagállam területére való beutazást illetve az ott tartózkodást.[23] Bár azt a tagállamok joga határozza meg ki minősül kiskorúnak, feltételezhető, hogy ez a 18. életévet jelentheti felső határként. Ez a személyi kör ráadásul tovább szűkíthető, mivel a tagállamoknak lehetőségük van arra, hogy kizárólag a 15 év alatti kiskorú gyermekek családegyesítési kérelmét fogadják el.[24] Továbbá, a család többi tagjától függetlenül érkező, 12 évnél idősebb gyermek esetében a tagállam úgynevezett integrációs tesztet alkalmazhat, amivel ellenőrzi, hogy a gyermek megfelel-e az ún. beilleszkedési feltételeknek.[25]

A tagállamok meghatározhatják a házastárs minimális életkorát is, ami nem haladhatja meg a 21 éves életkort.[26]

Az életkori szabályok fenntartását az irányelv a társadalmi beilleszkedés sikere feltételének tekinti. Mindazonáltal az eltérő tagállami rendelkezések további diszkriminációhoz vezethetnek, de legalábbis újabb különbséget teremthetnek az uniós polgár és a harmadik állambeli személy családegyesítési jogának gyakorlásában.

Az iránymutatás ezért rámutat arra, hogy ezt a lehetőséget csak a jobb beilleszkedés biztosítása és a kényszerházasságok megelőzése érdekében lehet igénybe venni.[27] Következésképpen a minimális életkor meghatározása nem veszélyeztetheti az irányelv célját.[28] Az iránymutatás javaslata az, hogy a tagállamok ilyen esetben is legfeljebb alapul vehetik az életkort a döntésük meghozatalakor, azonban ez nem használható olyan általános feltételként, amelynek nem teljesülése esetén az egyes kérelmezők helyzetének konkrét vizsgálata nélkül, a kérelmet elutasíthatják.[29]

Gyeney azonban joggal teszi fel a kérdést, hogy a társadalmi beilleszkedés elősegítése érdekében bevezetett életkori feltételek mennyiben igazolhatók, ha ez a kiskorúak esetében már 12 éves korban a beilleszkedési feltételek vizsgálatát teszi szükségessé, míg a házastársak esetében a minimális életkor, ami biztosítja a beilleszkedést 21 év? [30]

A családegyesítési eljárás szabályai

Az 5. cikk (3) bekezdésében rögzített általános szabály szerint a kérelmet akkor kell benyújtani, amikor a családtagok a családegyesítő tartózkodási helye szerinti tagállam területén kívül tartózkodnak. Viszont a tagállamok megfelelő körülmények között akkor is befogadhatják a kérelmet, ha a családtagok már a területén tartózkodnak.[31] Az irányelv nem tisztázza, hogy mi minősül megfelelő körülménynek, így az iránymutatás igyekezett pontosítani azt. Az iránymutatás szerint a tagállamok például megfontolhatják az eltérést a következők ese-

---

[23] Az Irányelv 4.cikk (1) b. pont.
[24] Az Irányelv 4.cikk (6) bekezdés.
[25] Az Irányelv 4.cikk (1) d. pont.
[26] Az Irányelv 4. cikk(5) bekezdése.
[27] Az Iránymutatás 2.3. pontja.
[28] C-578/08. sz. ügy,Rhimou Chakroun kontra Minister van Buitenlandse Zaken, 2010. március 4-i ítélete. (EBHT 2010 I-01839) 43. pont.
[29] Az Iránymutatás 2.3. pontja.
[30] GYENEY, 2007. 89.
[31] Az Irányelv 5.cikk(3) bekezdése.

tében: újszülöttek, vízummentességet élvező harmadik országbeli állampolgárok, olyan helyzet, amikor ez tűnik a kiskorú gyermekek érdekében állónak, továbbá ha a kapcsolat létrejötte időben megelőzi a beutazást, vagy ha az élettársak hosszú ideje együtt élnek, humanitárius okok stb.[32]

A tagállamok ésszerű és arányos *igazgatási díjakat* írhatnak elő a családegyesítési kérelmekre vonatkozóan, és ezek meghatározásakor korlátozott mérlegelési jogkörrel rendelkeznek mindaddig, amíg ezek nem veszélyeztetik az irányelv céljainak elérését és az irányelv hatékony érvényesülését.[33]

A tagállamok bizonyos mérlegelési jogkörrel rendelkeznek annak eldöntésekor, hogy indokolt és szükséges-e a családi kapcsolat fennállását igazoló *bizonyítékok* ellenőrzése interjú vagy egyéb vizsgálat útján (a DNS-vizsgálatot is ideértve). E vizsgálatok nem megengedettek, ha a családi kapcsolat fennállása más megfelelő, kevésbé korlátozó módon is bizonyítható.[34] Itt is érvényesül az eseti vizsgálat követelménye.

A főszabály szerint a kérelmeket indokolatlan késedelem nélkül fel kell dolgozni. Ha a kérelem további vizsgálatra szorul, az *eljárási határidő* kilenc hónapra meghosszabbítható.[35] Ha egy tagállam közigazgatása élni kíván ezzel a lehetőséggel, a meghosszabbítás indoklásához bizonyítania kell, hogy egy konkrét ügy bonyolultsága kivételes körülményeket jelent.[36] Tagállamok két évnél nem hosszabb időt köthetnek ki, melyet a családegyesítőnek ki kell várnia a családegyesítést megelőzően.[37]

A *várakozási idő* célja, hogy a tagállamok meggyőződhessenek arról, hogy a családegyesítésre kedvező körülmények között kerül sor, miután a családegyesítő kellően hosszú ideje tartózkodik a fogadó államban.

A családi élet védelme érdekében a Bizottság arra ösztönzi a tagállamokat, hogy – különösen a kiskorú gyermekeket érintő ügyekben – olyan rövid várakozási időt határozzanak meg, amely mindenképpen szükséges a rendelkezés céljának eléréséhez.[38] Ebben viszont továbbra is széles a tagállamok mérlegelési lehetősége, még akkor is, hogyha ennek az időnek a meghatározásakor az eset valamennyi körülményére tekintettel kell határoznia.

A családegyesítési jog gyakorlásának feltételei

A családegyesítésért folyamodó személy nem jelenthet fenyegetést *a közrend vagy a közbiztonság* számára. A közrend és a közbiztonság veszélyeztetése alatt szokásosan a súlyos bűncselekmény elkövetésének eseteit sorolják, de az iránymutatás megítélése szerint azok az esetek is beletartoznak, amikor a harmadik állambeli kérelmező terrorizmust támogató szervezet tagja, ilyen szervezetet támogat, vagy szélsőséges törekvésekkel rendelkezik.[39]

Fentieken túl e fogalmak meghatározása jórészt a tagállamok mérlegelési jogkörébe tartozik, figyelemmel az Emberi Jogok Európai Bíróságának és az Európai Unió Bíróságának vonatkozó ítélkezési gyakorlatára. A tagállamoknak a konkrét kérelmek elbírálásakor alkalmazniuk kell az arányosság elvét.

---

[32] Az Iránymutatás 31. lábjegyzete.
[33] Az Iránymutatás 3.1. pontja.
[34] Az Iránymutatás 3.2. pontja.
[35] Az Irányelv 5. cikkének (4) bekezdése.
[36] Az Iránymutatás 3.3 pontja szerint.
[37] Az Irányelv 8.cikke.
[38] Az Iránymutatás 4.6. pontja.
[39] Az Iránymutatás 4.1. pontja szerint.

A családegyesítés feltételeül szabhatják *betegbiztosítás* meglétét is, mely biztosításnak valamennyi kockázatra kiterjedőnek kell lennie.[40]

Szintén előírja az irányelv azt a feltételt, hogy a harmadik állambelinek rendelkeznie kell „az ugyanabban a régióban egy hasonló család számára szabványosnak tekintett, az érintett tagállamban hatályos általános egészségügyi és biztonsági előírásoknak megfelelő szállás-hellyel."[41] Kérdés azonban, hogy mi tekinthető szabványos *lakhatásnak*, amely kérdés eldöntését az irányelv a tagállamok mérlegelésére bízza. Az is vitatott, hogy a megfelelő szálláshely feltételének a benyújtás pillanatában vagy a családegyesítéskor kell meglennie.

Az iránymutatás szerint bizonyítékként szolgálhat például egy bérleti vagy adásvételi szerződés. Viszont egy határozott időre szóló bérleti szerződés adott esetben elégtelen lehet.[42] Mindazonáltal az irányelv rendelkezései azt biztosítják, hogy a nemzeti hatóságok nem jogosultak a saját állampolgáraiktól eltérő nagyobb, vagy jobban felszerelt lakást megkövetelni, de a családegyesítő lakóhelyének is meg kell felelnie az általános egészségügyi és biztonsági feltételeknek.[43]

Különösen fontos az eljárás szempontjából az *elégséges források* meglétének vizsgálata is. Az irányelv 7(1)(c) cikke egészen pontosan az *elégséges állandó és rendszeres források* kategóriát használja.

Ez, eltérően az uniós polgárok esetében rögzített feltételektől, egy olyan bevételt illetve jövedelmet tesz szükségessé a családegyesítő kapcsán, melyek a belátható jövőben a családegyesítő rendelkezésére fognak állni, így a kérelmezőnek nem lesz szüksége arra, hogy a tagállamok szociális segélyezési rendszeréhez folyamodjon.[44] Az „elégséges" szint megítélése azonban teljes mértékben a tagállamokra van bízva, hiszen az irányelv sem a szóba jöhető igazolások, sem egyéb lehetséges bizonyítékok körét nem rögzíti.

Ami a források jellegét illeti, ez lehet munkaviszonyból származó jövedelem, de egyéb forrás is, például önfoglalkoztatásból származó jövedelem, a családegyesítő magánvagyona, vagy olyan jogosultságokon alapuló kifizetések, amelyek alapját a családegyesítő vagy a családtag korábbi hozzájárulásai képezik (például öregségi vagy rokkantsági nyugdíj).[45]

Mindezek fényében az iránymutatás igyekezett tovább értelmezni az „elégséges, állandó és rendszeres források" kitételt. Ezzel kapcsolatban az iránymutatás visszautal a Chakroun-ügyre,[46] melyben a Bíróság kifejtette, hogy bár a családegyesítő forrásainak értékelésekor a tagállamok figyelembe vehetik a nemzeti minimálbér és minimál nyugdíj szintjét, valamint a családtagok számát,[47] ezt oly módon kell gyakorolni, hogy az ne veszélyeztesse sem az irányelv célját, sem annak hatékony érvényesülését.[48]

A legtöbb tagállamban az elégséges forrás összegét úgy állapítják meg, hogy azt az összeget veszik alapul, mely alatt a saját állampolgáraik általános szociális segélyre jogosultak. Néhány tagállamban pontosan meghatározzák az elégséges forrás összegét. Viszont ez a Chakroun-ügy megállapításai szerint nem vezethet oda, hogy a forrás hiánya esetén automa-

---

[40] Az Irányelv 7. cikk (1) bek.(b) pontja.
[41] Irányelv 7.cikk (1)bek.(a) pontja.
[42] Az Iránymutatás 4.2. pontja.
[43] Irányelv 7. cikk (1) bek. (a) pontja.
[44] Az Iránymutatás 4.4. pontja.
[45] Az Iránymutatás 4.4 pontja.
[46] C-578/08. sz. ügy,Rhimou Chakroun kontra Minister van Buitenlandse Zaken, 2010. március 4-i ítélete. (EBHT 2010 I-01839)
[47] Az Iránymutatás 4.4 pontja szerint.
[48] Chakroun-ügy, 43. és 47. pont.

tikusan elutasítják a családegyesítő kérelmét. Tehát a tagállamok meghatározhatnak egy bizonyos összeget referenciaösszegként, de nem írhatják elő a minimálbér azon összegét, amely alatt minden családegyesítés elutasításra kerül, az egyes bejelentők helyzetének konkrét vizsgálata nélkül.[49] A tagállami hatóságok ezen felül kötelesek minden egyes esetben egyéni vizsgálat alapján megállapítani, hogy a kérelmező viszonyait figyelembe véve a források elegendőek vagy sem. Ennek során arra kell tekintettel lenniük, hogy a családegyesítő és családtagjai ne jelentsenek terhet a tagállam szociális rendszerére.

Az irányelv családegyesítési feltételei közül leginkább a beilleszkedési követelmények szabályozása került a viták középpontjába. Az irányelv és az iránymutatás is elismeri a tagállamok azon jogát, hogy *beilleszkedési feltételeket* határozzanak meg, illetve ilyen intézkedésekről határozzanak. Ezek a feltételek elsősorban azt a célt szolgálják, hogy a harmadik állambeliek integrálódását segítsék, viszont egyes tagállamok e követelmények teljesítésétől teszi függővé a családegyesítés engedélyezését.

A tagállamok kétféle gyakorlata körvonalazódik. Egyrészt a családegyesítő harmadik állambeli számára érkezését követően előírható, hogy nyelvtanfolyamon vagy egyéb a tagállamról információt biztosító kurzuson vegyen részt. Másrészt egyes tagállamok nemcsak a családegyesítő, hanem annak családtagjai vonatkozásában is előírják az integrációs követelményeknek való megfelelést. Itt azonban jelentős különbségek mutatkoznak a beilleszkedési követelményeket részletesen szabályozó tagállamok, például Hollandia és Franciaország vonatkozásában. Míg Hollandia a tartózkodási engedély megadásának feltételeül szabja a sikeres vizsga letételét, addig Franciaország csak a tanfolyamon való részvételt várja el, de mindenképpen megadja a tartózkodási engedélyt a harmadik állambeli számára.

Mivel a beilleszkedési eljárás akár több, mint egy évig is eltarthat és különösen aggályos, hogy egyes tagállamokban a tartózkodási engedély és meghosszabbításának, vagy a huzamos tartózkodási engedély megadásának feltétele is lehet mindenképpen felvetődik a nemzetközi emberi jogi rendelkezésekbe ütközés lehetősége.[50] Az Európai Bíróság több ügyben is vizsgálta a beilleszkedési követelmények kérdését. Az Imran ügyben[51] adott véleményében kifejtette, hogy ettől függővé tenni az engedélyek megadását és a családegyesítést, mindenképpen az irányelv rendelkezéseibe ütközik. Álláspontja szerint ezeknek a feltételeknek a beilleszkedés megkönnyítését kell szolgálniuk az arányosság elvének figyelembevétele mellett.

Továbbra is kérdéses azonban, hogy beilleszkedési intézkedésről vagy a beilleszkedési feltételről kell beszélni a tagállamok gyakorlatát illetően.

Ahogy azt a Bíróság a P és S ügyben[52] is kimondta, a beilleszkedéssel kapcsolatos intézkedések lényegében a nyelvtudás, valamint a társadalomra vonatkozó ismeretek elsajátítására, illetve az ismeretekről való számot adás kötelezettségére vonatkoznak. Ezek az intézkedések a Bíróság szerint pedig hasznosak, hiszen például az adott ország nyelvére és társadalmára vonatkozó ismeretek szükségesek az integrálódáshoz.[53] Nem vitatható, hogy a fo-

---

[49] Chakroun-ügy, 48.pont.

[50] Érintett emberi jogi rendelkezések: Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 9. cikke a házassághoz és a családalapításhoz való jogról, az Alapjogi Charta 33. cikke, a család és a munka.

[51] C-155/11. sz. ügy, Bibi Mohammad Imran kontra Minister van Buitenlandse Zaken, 2011. június 10-én hozott végzés [EBHT 2011., I-5095.]

[52] C-579/13. sz. ügy, P és S kontra Commissie Sociale Zekerheid Breda és College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Amstelveen ügye, 2015. június 4-i ítélet.

[53] A Bíróság C-579/13. sz. P és S kontra Commissie Sociale Zekerheid Breda és College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Amstelveen ügye, 42., 47. pont.

gadó állam nyelvére és társadalmára vonatkozó ismeretek megszerzése nagymértékben megkönnyíti a harmadik országok állampolgárai és a hazai állampolgárok közötti kommunikációt és elősegíti a szociális kapcsolatok kialakítását is. Az sem vitatható, hogy a fogadó állam nyelvének elsajátítása megkönnyíti a harmadik országbeli állampolgárok számára a munkához és a szakképzéshez való hozzájutást.

A Bíróság megítélése szerint ezek a rendelkezések az egyenlő bánásmód elvébe se ütköznek, hiszen, amíg a hazai állampolgárokról feltételezhető, hogy rendelkeznek ilyen készségekkel és ismeretekkel, a harmadik országok állampolgárairól ugyanez nem mondható el. Ezért a tagállami hatóságok pont az egyenlőbb társadalmi helyzet megteremtése érdekében kénytelenek a harmadik állambeliek vonatkozásában ilyen feltételeket előírni. Azt kell megállapítani, hogy önmagában az ilyen kötelezettség nem hogy nem sodorja veszélybe az irányelv által követett célok megvalósítását, de éppen azok megvalósítását segíti elő.

Az iránymutatás mindenesetre kifejti, hogy ezen követelmények megléte ideális esetben nem lehet abszolút feltétele a családegyesítési jog gyakorlásának, viszont támogatandó az a tagállami gyakorlat, mely bizonyos erőfeszítéseket akként értékel a családegyesítő részéről, hogy hajlandóak beilleszkedni – pl. nyelvtanfolyamon vagy a beilleszkedést segítő egyéb kurzusokon vesznek részt. Az eltérő tagállami megközelítések tudomásulvétele mellett is elvárja a tagállamoktól a családegyesítés céljának mindenekelőtt való szem előtt tartását.

A családtagok jogai

Az irányelv rendelkezik a családtagokat megillető jogosultságokról is. Ezek között találjuk a családtag tartózkodási engedélyhez való jogát, a munkavállalási jogot, az oktatáshoz és vállalkozáshoz való jogot a családegyesítést követően.[54]

A 13. cikk (2) bekezdése értelmében a tagállamoknak legalább egy évig érvényes, megújítható tartózkodási engedélyt kell biztosítaniuk a családtagok számára. A családtagok tartózkodási engedélyének időtartama elvben nem lépheti túl a családegyesítő tartózkodási engedélyének lejárati időpontját.[55]

A családtag számára biztosított munkavállalási jogot korlátozhatják a tagállamok, meghatározva munkavállalói tevékenység gyakorlásának feltételeit és a jogosult családtagok körét is.

Mindazonáltal a Bizottság azt javasolja iránymutatásában, hogy mint a beilleszkedést segítő eszközt, a tagállamok csak szükséges mértékben korlátozzák a munkavállalás lehetőségét.[56]

Helyet kap az irányelvben az önálló tartózkodási jog biztosításának kérdése is, mely csak közvetett módon kapcsolódik a családegyesítéshez. Ez a jogosultság a családtag saját jogon a tagállamban való tartózkodását teszi lehetővé. Mindazonáltal ahogy Gyeney is megjegyzi[57] a családegyesítő után érkező családtag egyik integrálódást segítő eszköze is lehet az, hogy lehetősége van autonóm jogon is a tagállam területén való tartózkodásra. Megadásának feltételeit, illetve időtartamát ugyanakkor a tagállamok szabadon határozhatják meg és döntésük során széleskörű mérlegelési joggal bírnak. Az irányelv vonatkozó rendelkezése szerint a házastárs, az élettárs, illetve a nagykorúságát elért gyermek legkésőbb öt év után – vagy

[54] Az Irányelv 14. cikkében foglaltak szerint.
[55] Az Iránymutatás 5.1. pontja.
[56] Az Iránymutatás 5.2. pontja.
[57] GYENEY, 2007. 98.

szükség esetén – jogosult az önálló tartózkodási jog elnyerésére.[58] A szükség esetei megint csak pontosításra szorultak. Az irányelv rendelkezései szerint ide tartozik a kapcsolat felbomlása (megözvegyülés, különélés, válás vagy elsőfokú felmenők vagy leszármazottak halála) és egyéb különösen nehéz körülmények esete.[59]

Az iránymutatás ezt kísérli meg pontosítani, amikor a különösen nehéz körülmények alatt olyan családi helyzetet ért, mely vagy a család felbomlása miatt áll elő, vagy a családon belüli erőszak minősített eseteiben. Így ide tartoznak a nők és a gyermekek elleni erőszak és a kényszerházasság bizonyos esetei, a női nemi szervek megcsonkításának veszélye, vagy az olyan esetek, amikor a személy különösen nehéz családi helyzetbe kerülne, amennyiben kénytelen lenne visszatérni a származási országába.[60]

A nemzetközi védelem alá esők helyzetére vonatkozó speciális előírások

Menekültek

Az irányelv V. fejezete több eltérést állapít meg a családegyesítési jog gyakorlásában akkor, ha menekültek számára kívánják biztosítani azt. Ezek a rendelkezések kedvezőbb feltételeket teremtenek a menekültek családegyesítése esetén. Ezek az eltérések részletes kötelezettségeket írnak elő a tagállamok számára, és ezeknek megfelelő, pontosan meghatározott egyéni jogokat állapítanak meg a menekültek számára. A kötelezettségek értelmében a tagállamok mérlegelési jogkör nélkül kötelesek kedvezőbb feltételekkel engedélyezni a családegyesítést a menekültek bizonyos családtagjai esetében. Így a tagállamok nem írhatják elő a menekült, illetve családtagja/családtagjai számára, hogy bizonyítékot szolgáltassanak arra nézve, hogy a menekült megfelel-e a követelményeknek, vagyis rendelkezik szálláshellyel, betegbiztosítással, elégséges forrásokkal, és eleget tesz a beilleszkedéssel kapcsolatos intézkedéseknek. Az irányelv a jogosult családtagok körét is kiszélesíti és lehetővé teszi „egyéb" családtagok esetében is a családegyesítés engedélyezését, amennyiben azok a menekült eltartottjai. Az irányelv külön rendelkezik arról is, hogy a hivatalos iratok hiánya önmagában nem lehet a kérelem elutasításának oka, és kötelezi a tagállamokat arra, hogy ilyen esetekben más bizonyítékokat vegyenek figyelembe a családi kapcsolat vizsgálata során.[61]

Oltalmazottak

Az irányelv szerint kiegészítő védelemre jogosult oltalmazottak, bár szintén nemzetközi védelmet kapnak, a jogállásuk mégis jóval kedvezőtlenebb, mint a menekülteké és más harmadik állambelieké. Az irányelv 3. cikk (2) bekezdése ugyanis kizárja ezen személyek vonatkozásában az irányelv alkalmazását.

A Bizottság hangsúlyozza, hogy az irányelvet nem szabad úgy értelmezni, hogy az a tagállamokat arra kötelezné, hogy tagadják meg az ideiglenes vagy kiegészítő védelemre jogosultaktól a családegyesítési jogot. A Bizottság úgy véli, hogy a kiegészítő védelmet élvező személyek humanitárius védelmi szükségletei nem különböznek a menekültekétől, így bátorítja a tagállamokat olyan szabályok elfogadására, amelyek hasonló jogokat biztosítanak a menekültek és az ideiglenes vagy kiegészítő védelmet élvezők számára. A kétfajta védelmi jogállás konvergenciáját az „uniós menekültügyi csomag" részeként átdolgozott 2011/95/EU kvalifikációs irányelv is megerősíti. Ezzel ellentétben több tagállam, így Né-

[58] Az Irányelv 15. cikke.
[59] Az Iránymutatás 5.3. pontja.
[60] Az Iránymutatás, 5.3. pont.
[61] Az Iránymutatás 6.1.2. pontja.

metország is úgy döntött, hogy további szigorításokat vezet be a kiegészítő védelemre jogosultak családegyesítési jogát illetően.[62]

Az Iránymutatás hatása

A 2014-ben elfogadott iránymutatás nem tekinthető kötelező uniós jogforrásnak. Az iránymutatásban rögzített javaslatok és az irányelv rendelkezéseihez fűzött magyarázatok semmiképp nem kötelezik a tagállamokat. Ebben a tekintetben az Európai Bíróság döntései tekinthetők mérvadónak és irányadónak. Így az iránymutatás a Bizottság jogilag nem kötelező „véleményének, ajánlásának" tekinthető. Funkciója, hogy magyarázatot adjon, illetve egyértelműsítse az irányelv szövegét, figyelembe véve a Bíróság joggyakorlatát. Másrészt nem kötelező jelleggel az irányelv szövegét értelmezze a Bíróság esetjogának fényében. Nem utolsó sorban pedig ajánlásokat fogalmazzon meg Bizottság részéről a tagállamok számára az irányelv megfelelő átültetéséhez és érvényesítéséhez. Mivel az iránymutatás csak javaslatokat tehet a tagállamok számára gyakorlatuk átalakítására, annál nyomatékosabb hatása lehet az Európai Bíróság joggyakorlatának akkor, amikor a családegyesítést érintő ügyekben kötelező ítéletet hoz.

Az irányelv alkalmazása az Európai Bíróság gyakorlatában

A Bizottság iránymutatásának elkészítésekor nagyban támaszkodott az Európai Bíróságnak a családegyesítési irányelvet értelmező ítéleteire.

Az első kapcsolódó ügyben, az Európai Parlament v. Tanács ügyben,[63] a Bíróság pontosan meghatározta az irányelv tartalmát és meg kívánta szabni a tagállamok irányelvhez kapcsolódó mérlegelési jogát is.

A Bíróság összességében úgy vélte, hogy a családegyesítési irányelv megfelel az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikkében foglalt, a családi élet tiszteletben tartásához való jognak, mivel ez a jog nem értelmezhető úgy, hogy szükségszerűen kötelezi a tagállamot a területén történő családegyesítés engedélyezésére.[64] A vizsgált rendelkezés fenntartja a tagállam mérlegelési szabadságát, amelyet a nemzeti jogszabályokban meghatározott feltétel vizsgálatára korlátoz, és amely vizsgálatra a tagállamnak különösen az irányelv 5. cikke (5) bekezdésében rögzített elv tiszteletben tartásával kell sort kerítenie. Az irányelv 5. cikkének (5) bekezdése értelmében a tagállamok kötelesek megfelelő figyelmet fordítani a kiskorú gyermek mindenekfelett való érdekeire.[65] Így tehát amellett, hogy az irányelv a tagállamok számára széleskörű mozgásteret biztosít, a pontos és pozitív kötelezettségeket is rögzít, melyek előírják a családegyesítő bizonyos családtagjai családegyesítésének engedélyezését.

A másik jelentős ítélet a Chakroun-ügyben[66] született, ahol a Bíróság kimondta, hogy az irányelvben foglalt feltételeket és kivételeket úgy kell értelmezni és alkalmazni, hogy az ne veszélyeztesse a családegyesítés fő célját. Az irányelvet az emberi jogoknak megfelelően kell értelmezni, különösen a családi élethez való jog fényében, melyet az Emberi Jogok Európai

---

[62] A német Asylpakets II (menekültekre vonatkozó törvénycsomag) 2018 augusztusáig felfüggesztette a kiegészítő védelemre jogosultak családegyesítésének lehetőségét.

[63] A Bíróság C-540/03 sz., Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa ügyben, 2006. június 27-i ítélet (EBHT 2006 p. I-5769.)

[64] Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa ügy, Az ítélet 66. pontja.

[65] Európai Parlament kontra az Európai Unió Tanácsa ügy, Az ítélet 73. pontja.

[66] C-578/08. sz. ügy,Rhimou Chakroun kontra Minister van Buitenlandse Zaken, 2010. március 4-i ítélete. (EBHT 2010 I-01839)

Egyezménye és az EU Alapjogi Chartája is elismer.[67] A tagállamok a mérlegelési hatásköröket semmiképp sem használhatják az irányelv céljainak meghiúsítására.

Ebben az ügyben a Bíróság az elégséges források követelményéről is állást foglalt. Döntése szerint a tagállami hatóságok a továbbiakban nem utasíthatják el a családegyesítési kérelmet csak azon az alapon, hogy a kérelmező nem rendelkezik a törvényben meghatározott fix keresettel. A minimum bevétel összege referenciaként működhet, és annak alapulvételével dönthet a hatóság arról, hogy a kérelmező képes-e a saját és családtagjai eltartására.[68]

Néhány esetben a Bíróság az irányelv személyi körével kapcsolatos értelmezési vitában kellett, hogy döntést hozzon. A Dereci-ügy[69] jelentősége abban állt, hogy a Bíróság ebben az ügyben tette egyértelművé, hogy az irányelv nem alkalmazható azokra az uniós polgárokra, akik harmadik állambeli családtagjaikkal kívánnak együtt élni az Unió területén.[70]

A Bíróság ezt követően az ún. vegyes nemzetiségű családok esetében is állást foglalt a 2012-es O and S ügyben,[71] ahol a szülők harmadik állambeliek voltak és a gyermek uniós polgár. A Bíróság ebben az esetben úgy döntött, hogy a szülők hivatkozhatnak a családegyesítési irányelvre. Mindazonáltal a Bizottság nem foglalt állást abban a kérdésben, hogy mi a helyzet akkor, ha az érintett személy uniós polgár és egy harmadik állam állampolgára is egyben.

A Kahveci-ügyben[72] a Bíróság ugyanis arról rendelkezett, hogy EU/török szabályok, melyek a török munkavállaló családtagjaira vonatkoznak ugyanúgy alkalmazandók a kettős állampolgárokra is. A kérdés nyilvánvalóan csak akkor merül fel, ha a kettős állampolgár uniós polgár saját állampolgársága szerinti tagállamban él. Hiszen azon uniós polgárok, akik sajátjuktól eltérő tagállamban tartózkodnak az uniós polgárok szabad mozgásával foglalkozó irányelv jóval kedvezőbb családegyesítési szabályait alkalmazhatják.

A P and S ügyben[73] a Chakroun-ügyhöz hasonlóan a családegyesítési jog gyakorlása egyik feltételének vizsgálatára került sor. A Bíróság a beilleszkedési feltételek lehetséges diszkriminatív jellegéről kellett, hogy döntsön. A holland hatóságok állampolgársági beilleszkedési tanfolyamra kötelezték a harmadik állambeli felperest.[74] Ezt a felperes egészségügyi okokból ideiglenesen abbahagyta és a későbbiekben sem folytatta. A hatóságok újfent figyelmeztették a felperest arra, hogy kötelezettsége van a tanfolyam elvégzésére, valamint az állampolgársági vizsga letételére és ettől tették függővé a huzamos tartózkodási engedély megadását.[75] A kérdést előterjesztő bíróság szerint a nemzeti jog ugyan valóban támaszthat feltételeket a beilleszkedést illetően, ezek azonban nem tehetik lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé a „huzamos tartózkodási engedéllyel rendelkező" jogállás megszerzését vagy megtartását.[76] A tagállami bíróság márpedig nem zárta ki, hogy az állampolgári beilleszkedési kötelezettség ebben az esetben ezt kockáztatja.

---

[67] Chakroun-ügy, Az ítélet 44. pontja.
[68] Chakroun-ügy, Az ítélet 48. pontja.
[69] C–256/11. sz. Murat Dereci és társai v. Bundesministerium für Inneres ügy, 2011. november 15-i ítélet (EBHT 2011 I‑11315.)
[70] Dereci-ügy, az ítélet 61. pontja.
[71] C-356/11. sz. O. és S. kontra Maahanmuuttovirasto ügy, 2012. december 6-i ítélet, 68. pontja.
[72] C-7/10. és C-9/10.Staatssecretaris van Justitie kontra Tayfun Kahveci és Osman Inan egyesített ügyek, 2012. március 29-i ítélet.35. pontja.
[73] C-579/13. sz. P és S kontra Commissie Sociale Zekerheid Breda és College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Amstelveen ügy, 2015. június 4-i ítélet.
[74] P és S ügy, az ítélet 21. pontja.
[75] P és S ügy, az ítélet 22. pontja.
[76] P és S ügy, az ítélet 25-26. pontja.

Az Európai Bíróság ítéletében szintén azt hangsúlyozta, hogy a beilleszkedési követelmény alkalmazása nem hiúsíthatja meg a családegyesítést, illetve a harmadik állambeliek az Európai Unió területén való tartózkodását. Sokkal inkább a tagállamokban huzamosan tartózkodó, harmadik országbeli állampolgárok integrációját kell segítenie.[77]

Összességében elmondható, hogy a Bíróság irányelvhez kapcsolódó ítéleteiben kitartott az irányelv feltételeinek és rendelkezéseinek szigorú és szűken vett értelmezése mellett, azzal hogy többször is hangsúlyozta, hogy az irányelv érvényesítése során folyamatosan tekintettel kell lenni az irányelv céljára, mely a családegyesítést törekszik támogatni. A tagállamok mérlegelési jogkörével kapcsolatban az irányelv számos kritikus rendelkezésének alkalmazásánál az arányosság elvének betartására, és az eset összes körülményeinek a vizsgálatára hívta fel a tagállamok figyelmét.

Következtetések

Az uniós törekvések megjelenésétől függetlenül és az Európai Unió néhány harmonizáló intézkedésén kívül a tagállamokban továbbra is egymástól teljesen eltérő rendelkezések szabályozzák a harmadik országok állampolgárainak jogi helyzetét, beleértve a tartózkodás és a honosítás lehetőségét is. Az egységes uniós jog hiánya egy újabb különbséget teremtett a tagállamok területén élők között, egyrészt fennmarad az uniós polgárok és a harmadik állambeliek közötti különbség, másrészt a harmadik állambeliek fragmentált tagállami szabályozása új differenciálódást eredményezett a nem uniós polgárok között.

Mindamellett a családegyesítés a családi élet lehetővé tételének szükséges eszköze. Segíti a harmadik országok állampolgárainak a tagállamba való beilleszkedését és garantálja a harmadik állambeliek családi élet tiszteletben tartásához és családi életének védelméhez való emberi jogi egyezményekben biztosított jogát.

Az iránymutatás ezért pontosítja az irányelv személyi körét, mind a családegyesítő, mind az érintett családtagok vonatkozásában. Érinti az eljárás lebonyolításának kérdéseit, így az eljárás hosszára vonatkozó rendelkezéseket, illetve az eljárás során bemutatandó családi kapcsolatokat igazoló bizonyítékok kategóriáját is. Megvizsgálja a családegyesítési jog gyakorlásának feltételeit, így az integrációs előírásokat és az elegendő anyagi fedezet kritériumát. Az iránymutatás külön figyelmet szentel a tagállamokban kialakult belépési és tartózkodási feltételek vizsgálatának is. Összességében elmondható, hogy a Bizottság iránymutatása azokkal az irányelvi rendelkezésekkel foglalkozik, melyek tagállami átültetése a legtöbb problémát okozza a gyakorlatban. Ezen tényezők tekintetében sokkal pontosabb és következetesebb eljárást vár el a tagállamoktól. Az álláspontok a jövőben változhatnak, következésképpen ez egy dinamikus dokumentum és egy nyílt végű folyamat.

A családegyesítési jog jövője

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa újfent felszólította az államokat egy sokkal gyorsabb és hatékonyabb családegyesítési eljárás bevezetésére Európában.[78] Ezzel párhuzamosan az Európai Bizottság 2016-ban a harmadik állambeliek családegyesítési jogának további szabályozását és pontosítását tervezi.[79] A dublini rendszer felülvizsgálata során a családtag fogalmát

---

[77] P és S ügy, az ítélet 48-49. pontja.

[78] Yermi BRENNER: A family reunification dilemma for the EU. http://www.globalgovernmentforum.com/family-reunification-dilemma-for-eu/ (2016.09.27.)

[79] Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international

kibővítenék és a család fogalmát is kiszélesítenék. Az új fogalom szerint családtagnak minősülnének a testvérek is, és családnak minősülne az az életközösség is, mely a tranzit országokban, a menekülés során alakult ki. [80]

A Bizottság módosítási javaslatai megfelelnek annak az elképzelésnek, miszerint a családegyesítés célja a család egyben tartása, melyet lehetőség szerint az uniós jog keretei között is biztosítani kell.[81]A Bizottság álláspontja szerint mindenképpen elkerülendő az, hogy a szétválasztott családtagok a legális jogi utat megkerülve keressenek kapcsolatot egy másik tagállamban élő családtagjaikkal. Ahogy a javaslat fogalmaz; meg kell akadályozni az irreguláris migrációs mozgásokat.[82]

Ezzel szemben a tagállamok, különösen azok, amelyek elsődleges célpontjai a menekülteknek, az ellentétes álláspontot képviselik.

Egyes tagállamok új korlátozásokat vezettek be a menekültek családegyesítési jogát illetően. Dániában olyan új jogszabályt alkottak, mely elhalasztja a menekültek családegyesítését;[83] Németországban olyan változásokat vezettek be a menekült jogban, amely két évre megtiltja a kiegészítő védelemre jogosultak számára a családegyesítést.[84] Ausztriában olyan törvényt fogadtak el, mely megnöveli a menekültek várakozási idejét a családegyesítésre.[85] Svédország szintén korlátozta a menekültek családegyesítési jogát, azzal az indokkal, hogy a családegyesítés lehetősége még kiszámíthatatlanabbá teszi a jelenlegi migrációs helyzetet, így drasztikusan csökkenteni kell a Svédországba érkező menedéket keresők számát.[86]

Mindamellett, hogy a tagállamoknak a jelenlegi uniós rendelkezések szerint joguk van a családegyesítési jog korlátozására és ezzel a jelenlegi helyzetben egyre inkább élnek is, a családegyesítés joga uniós szinten elismert jogosultság. A családegyesítési jog ilyen irányú módosítása és korlátozása amellett, hogy csökkentheti a menedékkérők számát, azzal a veszélylyel is járhat, hogy azok számára, akik már a tagállam területén tartózkodnak megnehezíti a társadalomba történő beilleszkedést és végső soron a harmadik állambeliek uniós tartózkodását.

Mivel az iránymutatás nem kötelező jellegű a Bizottság iránymutatásának célja pont az, hogy egy sokkal átláthatóbb és hatékonyabb eljárási rendszert tegyen lehetővé a harmadik állambeliek számára valamennyi uniós tagállamban. Amennyiben annak javaslatait a tagállamok illetékes hatóságai és jogalkalmazói megfelelően alkalmazni tudják a harmadik állambeliek családegyesítési eljárásaiban a nem uniós polgárok és az uniós polgárok jogállása közötti különbség tovább csökkenhetne az Európai Unió újabb célkitűzését teljesítve ezzel.

---

protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast), Brussels, 4.5.2016, COM(2016) 270 final , 2016/0133 (COD). (továbbiakban: Javaslat)

[80] A Javaslat 3.5. pontja alapján.

[81] https://www.hrw.org/report/2015/11/16/europes-refugee-crisis/agenda-action (2016.10.01.)

[82] Communication from the Commission to the European Parliament and the Council towards a Reform of the Common European Asylum system and enhancing legal avenues to Europe, COM(2016) 197 final, Brussels, 6.4.2016 . (2016. 10. 01.)

[83] BRENNER, 2016. (2016. 09. 27.)

[84] A német belügyminiszter úgy nyilatkozott, hogy a szíriai menekültek családegyesítési jogát mindenképpen korlátozni kell, mivel a német hatóságok képtelenek megbirkózni a jelenleginél kétszer vagy háromszor nagyobb menekülttömeggel, melyek minden valószínűség szerint a családtagjaikkal megnövekedett menedékkérők esetében előfordulhat. Uo. 2016.

[85] Uo. 2016.

[86] Uo. 2016.

IMOLA SCHIFFNER

New Direction in the Family Reunification Procedure of non-EU Nationals in the European Union

(Summary)

For the past 20 years, family reunification has been one of the main reasons for immigration into the EU. It is an entry channel enabling those who already reside legally in a Member State to be joined by their family members. Family reunification helps to create socio-cultural stability, facilitating the integration of third-country nationals residing in EU Member States, thus promoting economic and social cohesion – a fundamental EU objective.
The Directive on the right to family reunification establishes common rules for exercising the right to family reunification in the Member States. It determines the conditions under which family reunification is granted, establishes procedural guarantees and provides rights for the family members concerned. The European Court of Justice has underlined that Member States must apply the rules of the Directive in a manner consistent with the protection of fundamental rights, notably regarding the respect for family life and the principle of the best interests of the child. But the first report on the implementation of the Directive has shown a relatively low impact, partly due to the high degree of discretion given to Member States when setting the admission conditions. In 2011-2012, a broad public consultation on family reunification took place. As a result, in April 2014, the Commission adopted a Communication on guidance for application of Directive 2003/86/EC on the right to family reunification. It advises Member States in their implementation of the Directive in order to achieve a more consistent policy and practice across the EU.

TIMÁR BALÁZS

Múlt és régmúlt – Becsületbíróság az új szolgálati törvényben

Immár bő egy éve, 2015. július 1. napján lépett hatályba a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (a továbbiakban: Hszt.), amely a korábban hatályos 1996. évi XLIII. törvényt helyezte hatályon kívül.

A jogalkotó célja világos volt, a törvény indokolásából könnyű kiolvasni, hogy miért gondolták szükségesnek, hogy a többször módosított korábbi jogszabályt a további novellák helyett új keretek közt szabályozzák rendőrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a büntetés-végrehajtási szervezet, az Országgyűlési Őrség, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állománya tagjainak hivatásos szolgálati jogviszonyát. Témám szempontjából a legjelentősebb indok a civil foglalkoztatási törvényekben újraszabályozott elemek tekintetében összehangolt szabályozás megteremtése.[1]

Ennek megfelelően az a meghatározó elv fogalmazódott meg, hogy egymástól elkülönülve fussanak a közszolgálati életutak, hanem legyen kapcsolódási pontok annak érdekében, hogy az egyéni karrier ne csak egyirányú előmenetelt jelentsen, hanem az átjárhatóság is primer lehetőség legyen. Az immár egy éves szabályozásnak köszönhetően a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCIX. törvény (a továbbiakban: Kttv.) hatálya alá tartozó kormánytisztviselők, a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény (a továbbiakban: Hjt.) hatálya alá tartozó katonai szolgálati jogviszonyban állók, valamint a rendvédelmi területen szolgálati jogviszonyban állók egységes életpályarendszere több lehetőséget kínálva könnyíti meg a hatékonyabb kormányzati személyzetpolitikát. Mindezen előzmények ismeretében az egyes életpálya modellek kidolgozásakor alapelvi szinten kellett érvényesüljön, hogy a szükségszerűen felmerülő különbségeket megjelenítő elemek kivételével a rendvédelem hivatásos állománya és a kormánytisztviselők esetében mind a jogviszony rendszerében, mind az egyes jogintézmények tekintetében ne legyenek szignifikáns különbségek, továbbá a katonai életpálya a lehető legteljesebb módon összhangban álljon a másik két hivatásrend életpálya-modelljével.

---

[1] A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény indokolása.

Az egyes életpályák közti átjárhatóság szempontjából kiemelkedő új jogintézmény, az ún. becsületbíróság, amely némileg meghaladottnak tekinthető egy olyan korban, amelyben a becsület védelmét a polgári (és végső soron a büntető-) bíróságok látják el, ám mégsem minden előzmény nélküli. Jelen tanulmányban elsődlegesen a Magyarországon már létezett becsületbíróságok ismertetésén túlmenően a jelenkori szabályozás alapját is képező kormánytisztviselői döntőbizottság kialakulását, jogköreit kívánom ismertetni, természetesen a Hszt. hatálybalépése óta megjelent, az egyes becsületbíróságok eljárási szabályait tartalmazó miniszteri rendeletek bemutatásával. Tekintettel arra, hogy a magyar jogtörténet bővelkedik a mindenkori fegyveres szervek szabályozását bemutató cikkekben, így jelen tanulmányban kényszerűségből mindössze a II. világháborút követő időszakban lehet részletekbe menően felvenni a történelem fonalát. Ez természetesen nem jelenti, nem jelentheti azt, hogy figyelmen kívül hagyható a Horthy-korszak katonaságának világa, annál is inkább, minthogy a kifejezéshez a jelenkor embere is az akkor kialakult jelentést társítja.

A századforduló világa

A trianoni béke aláírását követő időszakból kiemelhető, hogy azt megelőzően becsületbíróság alatt egy oly testületet kellett érteni, amelynek célja a katonatisztek becsületügyi vitáinak eldöntése volt, amely ügyeket akként ragadhatjuk meg, hogy mindazok, amelyek nem tartoznak bűnvádi eljárás alá, de kérdésessé teszik, hogy a vádlott méltó-e az egyenruhára, vagyis „katonai állásában maradhat-e". E testület eleve integráns része volt a katonai igazságszolgáltatásnak oly módon, hogy a büntető törvénykezés, valamint a fegyelmi eljárás közti átmenetet képezte.[2]

A köznyelv ezzel szemben úgy tekintett eme testületekre, mint amelyek pusztán magánjellegű alakulatokként a párbajügyekben felmerülő kérdésekben voltak hivatottak dönteni.[3] Tarnai János ennek egy tágabb értelmezését adja, amikor kimondja, hogy becsületbíróság alatt valamennyi vitarendező fórumot érteni kell, amelyek „törvényileg autonóm testületekké alakított egyes hatáskörök becsületi érdekei fölött őrködnek és büntetéseket szabhatnak".[4]

Ilyennek tekinthetők a korszakban az ügyvédi[5] és bírói[6] fegyelmi bíróságok, amelyek közül előbbi indokolása is kiemeli, hogy „a fegyelmi eljárásnak elvei főbb vonásokban megegyeznek azon eljárás elveivel, mely a birói felelősségi törvényben megállapitva van; a kamara választmánya, mint fegyelmi biróság hatósági jogokkal ruháztatik fel, melynélfogva tanukat idézhet, és hallgathat ki eskü alatt; az eljárás pedig a szóbeliségre és nyilvánosságra van fektetve", és a felek érdekeinek képviselete biztosított.[7]

A becsület védelmét ebben a korszakban nem csupán az így felállított fórumok voltak hivatottak védeni, hanem a jogalkotó speciális kereteket is biztosított, így többek között a becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. törvénycikk rendelkezéseinek elsődleges alkalmazását. Szembeötlő, hogy a becsület ebben a korszakban kétirányú védelmet élvezett. Egyfelől megfelelő védelmet biztosított a jogalkotó az egyénnek, a katonának arra az eshetőségre, ha személye szenved sérelmet, illetve védte az uniformist, a szolgálat és így végső soron az

---

[2] EDVI Illés Lajos: A katonai igazságszolgáltatás. *Ügyvédek Lapja* XII. évf., 25 (1895) 5-6.
[3] TARNAI János: Párviadal és becsületbíróság a Javaslatban. *Jogtudományi Közlöny* LVIII. évf., 21 (1923). 161 skk.
[4] Uo. 161 skk.
[5] Az ügyvédi rendtartás tárgyában kelt 1874. évi XXXIV. törvénycikk IX. fejezete.
[6] A birák és birósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. évi VIII. törvénycikk IV. fejezete.
[7] Az ügyvédi rendtartás tárgyában kelt 1874. évi XXXIV. törvénycikk IX. fejezetének indokolása.

állam becsületét az arra méltatlanokkal szemben biztosított eljárási lehetőségek megteremtésével.

A szocialista korszak becsületbírósága

A II. világháborút követő átalakulás első ránézésre pillanatok alatt történt meg, mégis hosszú évekre nyúló folyamatokról beszélhetünk, amelyek még Nemesmedves előtt elindultak. Egyértelmű volt, hogy a korábbi, a háború előtti rendszer intézményeinek fenntartása fel sem merülhet, hiszen egy új, szovjet típusú berendezkedés bontakozott ki, s ennek megfelelően a „szocialista" jelzővel ellátott megoldások jelentek meg. Témánk szempontjából is helytálló Esterházy Péter megfogalmazása, amely szerint a „szocialista" ebben a kontextusban tulajdonképpen fosztóképző. A becsületbíróságok kiüresítése leginkább az 1950-es és az 1960-as években kibocsátott fegyelmi szabályzatokon érhető tetten, amelyek közül jelen cikkben az Államvédelmi Hatóság (a továbbiakban: ÁVH), a Belügyminisztérium (a továbbiakban: BM) és a Magyar Néphadsereg releváns szabályozását tekintjük át.

„A becsületbíróságok […] védik a katonai becsületet, a katonai hivatás megbecsülését, a rendfokozat tekintélyét, a szolgálati rendet és fegyelmet; őrködnek a szocialista erkölcs és a társadalmi együttélés szabályainak betartásán, a fegyveres erők társadalmi megbecsülésén; a katonai eskü szellemében nevelik a személyi állományt, a törvények, rendeletek és szabályzatok előírásainak, a szolgálati rend és fegyelem követelményeinek öntudatos megtartására; elősegítik a közösségi szellem és a közösségért való felelősség megszilárdítását."[8]

Ezen 1966-ból származó megfogalmazás irányadó az egy évtizeddel korábbi állapotokra is és plasztikusan ábrázolja, hogy milyen becsületet, megbecsülést kellett óvnia a szervezetnek. Jellemző egyébként, hogy egy bő évtized alatt mennyivel kiforrottabb és kiterjedtebb szabályozást találunk egy összlétszámát tekintve arányaiban nem ennyivel nagyobb testületnél, jelesül a Néphadseregnél.

A becsületbíróság az érintett katonai közösség választott szerveként működött, határozatában a közösség erkölcsi állásfoglalása jutott kifejezésre. Ennek garanciájaként a becsületbíróságok tagjaitól elvárt volt, hogy kiemelkedő felelősségtudattal járjanak el, továbbá tiszteletben tartsák és megbecsüljék azt a bizalmat, amelyet társaik szavaztak meg nekik.[9]

A becsületbíróságok által tárgyalható ügyek körét tételesen ugyan sem az ÁVH, sem a BM szabályozása nem tartalmazza, ám későbbi forrásokból megállapítható, hogy minden ügy ilyen eljárásra volt utalható, amelyben az illetékes parancsnok fegyelmi jogkörében is elbírálható lett volna és az ügy a parancsnok diszkréciója szerint alkalmas volt a nyilvános tárgyalásra a speciális és a generális prevenció érdekében. Különös szabály ugyanakkor, hogy szemben a BM becsületbíróságával – mint azt később látni fogjuk – tartalékos, avagy nyugállományú tábornok, illetve tiszt ellen a lefolytatott büntetőeljárás ellenére, ha a közügyektől el nem tiltották és a cselekménye a rendfokozat sérelmével járt, a kiegészítő parancsnok az ügyet becsületbíróság elé utalhatta.[10]

---

[8] A Magyar Népköztársaság fegyveres erőinek becsületbírósági szabályzata. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 1966. 3.

[9] Uo. 3.

[10] Uo. 4.

A Belügyminisztérium és az Államvédelmi Hatóság a Rákosi-korszakban

Annak megértése, hogy mennyiben változott a „védendő becsület" tartalma a II. világháborút követően, indokolt röviden áttekinteni a belügy és az államvédelem szerepét a vizsgált korszakban.

Az ÁVH eredeti célja a háborús bűnösök felkutatása volt, így különösen a demokratikus államrend és közbiztonság védelméről szóló 1946. évi VII. törvénycikkbe ütköző cselekmények nyomozása és feljelentése, továbbá a népbíráskodásról szóló és az 1945. évi VII. törvénycikkbe iktatott háborús, valamint népellenes bűncselekmények nyomozása, valamint feljelentése.[11] 1948 szeptemberéig még a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztályaként, később, 1949-es kiválásáig utóbb ismert nevén. Felügyeletét a BM után a Minisztertanács, majd 1950-től a Honvédelmi Bizottság katonai és biztonsági ügyekért felelős tagja látta el.[12] A kezdeti célok mellett hamar megjelent a lakosságot megfélemlítő, kvázi terrorszervezet képe, amely esetben terror alatt a szó hagyományos jelentését kell érteni. Az állam gyakorlatilag a lakosság rettegésben tartását célozta. Így vált feladatává a szocialista átalakulás ellen fellépőkkel (ld. Mindszenty) kapcsolatos adatgyűjtés, hamis vádak összeállítása, amely tevékenység hamar elérte a párt korábbi vezetőit (ld. Rajk-per) is.

Mindezekből kirajzolódik, hogy a jelenkor emberének milyen képe lehet e szervezetről, és okkal merül fel a kérdés, hogy milyen becsületbírósága lehet egy ilyen szervnek, így álláspontom szerint szükséges a szervezet ilyetén vázlatos bemutatása, hiszen a korábbival gyökeresen ellentétes testület egy szervéről esik szó a későbbiekben.

Az Államvédelmi Hatóság becsületbíróságának szervezete, személyi állománya

Az ÁVH-n belül működő becsületbíróságot egy 1952-es fegyelmi utasítás[13] 10. fejezete szabályozza, meglehetősen szűken, ám a szervezeti szabályokon túlmenően ráláthatunk az eljárási szabályokra is.

Célja a tiszti rendfokozat méltóságának és becsületének védelme, feladata a tiszti rendfokozathoz nem méltó, az államvédelmi becsületet sértő, vagy az erkölcs fogalmával össze nem egyeztethető cselekmények kivizsgálása. Hatásköri kérdésekben azon vezetők voltak jogosultak dönteni, akik alárendeltségében az adott becsületbíróság működött.

Kötelező volt megszervezni minden főosztályon és önálló osztályon a beosztott tisztek ügyeinek kivizsgálására, ezen kívül az ÁVH-n belül a főtisztek és az osztályvezetők számára egy-egy tiszti becsületbíróságot. Az önálló osztályok tekintetében az ÁVH vezetője bírt jelentőséggel, amennyiben ő döntött arról, hogy a tisztek létszáma elegendő-e a saját becsületbíróság megszervezéséhez.

A főosztályokon és – ahol volt – az önálló osztályokon szervezett egységek öttagúak voltak, zömmel főtisztek (kivétel ez alól, hogy főosztályvezető és osztályvezető nem volt az), századosok. Ennél alacsonyabb rendfokozatú személyekről az ÁVH vezetője döntött. A tagokat a tiszti gyűlés választotta.

A főtisztek számára szervezett becsületbíróságnak csak főtiszt tagjai lehettek, akiket a főtiszti gyűlésen választottak meg a szintén öttagú testületbe.

Mindkét esetben általános szabály, hogy ún. póttagokat is kellett választani. E szabály a gyakorlatban azt is jelentette, hogy amelyik osztály nem rendelkezett képviselővel a becsü-

---

[11] KISZELY Gábor: *ÁVH – Egy terrorszervezet története.* Korona Kiadó, Budapest, 2000. 52 sk.

[12] ROMSICS Ignác: *Magyarország története a XX. században.* Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 343.

[13] Fegyelmi utasítás az Államvédelmi Hatóság Belső Apparátusa számára (10-1144/1952. ÁVH. T.)

letbíróságnak, az egy-egy tagot ekképp választott. Amennyiben az osztályukat érintő ügy tárgyalására került sor, az így választott tagok a becsületbíróság tagjává váltak.

Az osztályvezetők ügyeinek vizsgálatára létesített szervezetnek a vádlott közvetlen felettesén kívül bármely főosztályvezető tagja lehetett, akit az ÁVH vezetője kinevezett.

Általános elv volt, hogy nem lehet a becsületbíróság tagja az a személy, aki vizsgálat, avagy bírósági eljárás alatt állt. A tag kizárását önmaga és a vádlott is kérhette a konkrét eljárás során.

A tagok választása minden esetben titkos szavazással kellett történjen, az elutasításokról ellenben nyíltan döntöttek. A legtöbb szavazatot szerzett öt személy taggá, a hatodik és hetedik legtöbb szavazatot szerzett személy póttaggá vált, elnöküket maguk közül választhatták. A szavazást évente ismételték, egy-egy tag újból megválasztható, valamint mandátumának lejárta előtt visszahívható volt. A választások eredményéről az állomány parancs útján értesült.

Az Államvédelmi Hatóság becsületbíróságának eljárása

Az eljárást minden esetben a vádlott vizsgálata kellett, hogy megelőzze. Fontos szerep hárult az az elöljáróra, akinek alárendeltségében a becsületbíróság volt, minthogy ő nevezte ki a vizsgálótisztet, az ő rendelkezésére hívták be a felelősségre vonandó személyeket és a tanúkat, továbbá ő döntött arról, hogy a vizsgálati anyag felülvizsgálatát követően szükséges-e a vádlottat átadni a becsületbíróságnak.

Amennyiben az utóbbi döntés pozitívan dőlt el, a becsületbíróság előtt került sor a vádlott szembesítése a lefolytatott vizsgálat eredményével. Méltányosságból ilyenkor további bizonyítást lehetett engedélyezni, amely indítvány elutasítását azonban indokolni kellett.

A nyilvános tárgyaláson egyenrangú, vagy magasabb rendfokozatú hallgatóság lehetett jelen. Ekkor került sor az adatok vizsgálatára, a vádlottak idézésére, a kihallgatására, a valamint bizonyítékainak ellenőrzésére.

A döntés meghozatalát a tárgyalás felfüggesztése előzte meg, szükség esetén a tárgyalást elnapolták. A döntés meghozatala során a becsületbíróság tagja külön helyiségben, szótöbbséggel, nyílt szavazással jártak el. A döntést a vádlottal nyomban közölték, majd annak mellékleteivel együtt átadták az összehívásra utasítást adó elöljárónak, továbbá azt az állomány előtt közzétették.

Az eljárás alá vont panasszal élhetett, ám csupán eljárási szabálysértés esetén, az ügy lényegére tekintettel panaszt tenni szigorúan tilos volt. Erre három napon belül volt lehetőség, azon elöljárónak címezve, aki alá a becsületbíróság tartozott. Alapos és jogos panasz esetén új eljárást folytattak le.

A Belügyminisztérium becsületbírósága

A Belügyminisztériumon belül működő becsületbíróság szabályait egy 1954-es belső szabályozó[14] tartalmazta, hatálya az államvédelmi, a rendőri, a büntetés-végrehajtó és a tűzrendészeti szervek – utóbb már csak a – ténylegesen szolgálatot teljesítő beosztottjaira terjedt ki.[15] A szabályozás sok tekintetben mutat átfedést a már korábban tárgyalt ÁVH-s becsületbíróságéval, így ehelyütt csak a különbségeket indokolt kiemelni.

Becsületbíróságot az országos parancsnokságokon is létesíteni kellett, országos viszonylatban külön a főtiszteknek. A beosztott tisztek becsületbíróságába századosnál alacso-

[14] A Belügyminisztérium Fegyelmi Utasítása (10-50-675/1954.)

[15] Uo. 15. fejezet.

nyabb rendfokozatú személy a belügyminiszter, vagy első helyettese döntése alapján volt választható. Az évenkénti tagválasztás időpontját a belügyminiszter állapította meg, azt a parancsnokok hirdették ki parancsban.

A megelőző vizsgálatot a fegyelmi előadó folytatta le. További eltérés, hogy a vádlott tárgyalástól való távolmaradása nem jelentett akadályt, amennyiben nem méltányolható okból nem jelent meg, úgy távollétében született döntés, bár e tényről külön jegyzőkönyv készült. A jogorvoslat szempontjából szintén az ÁVH becsületbíróságánál tárgyaltak irányadók.

A Magyar Néphadsereg becsületbírósága

A néphadseregi becsületbíróság szabályozása későbbi időszakból származik, így – feltehetően – emiatt is kidolgozottabb, részletesebb, nem csak egy fegyelmi szabályzat egy melléklete.

Szerkezetét, elveit tekintve nem sokban különbözik a már tárgyalt szervektől, ám különlegessége például, hogy a miniszter jogkörévé tette, hogy tábornokok és ezredparancsnoki rendfokozatnál magasabb beosztású parancsnokok ügyeinek tárgyalására kinevezheti az eljáró becsületbíróság tagjait.[16] A tagokat egyebekben nem egy, hanem két évre választották, a tagok viszont újraválaszthatók.[17] Tekintettel arra, hogy egy lényegesen nagyobb szervezet igényeinek megfelelő szabályozást kellett kialakítani, az illetékességi szabályok kidolgozása is önálló fejezetet képez a szabályozáson belül.[18]

A becsületbírósági eljárás azon parancsnok utasítására indult, amely alakulatánál a becsületbíróság található. Eljárás volt indítható bejelentés, valamint közvetlen tudomásszerzés, továbbá bírósági, avagy ügyészségi értesítés alapján.

Kivételesnek tekinthető, hogy a vizsgálatra vonatkozóan is részletes szabályozást találunk, nemcsak a vizsgálat elvégzésére kijelölt személyek körében, hanem például bizonyos eljárási garanciák, bizonyítási kérdések körében is, így meg kell említeni, hogy bármennyire is a büntetőeljárás leképezéseként jelent meg a szabályozás, házkutatásnak, őrizetbe vételnek nem volt helye az eljárás során.[19]

A gyakorlati jogalkalmazást segíti elő, hogy a szabályzat a mellékletek közt iratmintákat is tartalmaz, amelyekből gazdagabb képet kaphatunk egy elmúltnak tűnt korszak szűkebb körű eljárásairól.

A rendszerváltás új jogintézménye

A rendszerváltást követően új szemlélet alakult ki a közszolgálat területén. Ennek megfelelően erősödött a civil állomány jogvédelme, továbbá bő két évtizeddel később megjelent az új, modernnek tekinthető becsületbíróság, amely már csak nevében emlékeztet a régebbi korok intézményeire. Az 1989-es átalakulást követő időszakból két intézmény tárgyalása releváns, a Kormánytisztviselői Döntőbizottságé (a továbbiakban: Döntőbizottság) és a Becsületbíróságé.

[16] A Magyar Népköztársaság fegyveres erőinek becsületbírósági szabályzata. 10. pont.
[17] Uo. 18. pont.
[18] Uo. IV. fejezet.
[19] Uo. 42. pont.

A Kormánytisztviselői Döntőbizottság

A jogszabályi hátteret egyfelől a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCIX. törvény (a továbbiakban: Kttv.) és a Kormánytisztviselői Döntőbizottságról szóló 168/2012. (VII. 20.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Rendelet) tartalmazza.

A közszolgálatban gyakorlatilag előzmény nélkülinek tekinthető jogintézményt a Magyary-program vezette be. Közvetett előzményeként a munkaügyi döntőbizottság tekinthető, amelynek igénybevétele a rendszerváltást megelőzően kötelező volt.[20] Utóbbi jellemzője megmaradt, amennyiben a Kttv. szerint bizonyos ügyekben kötelező igénybe venni.

A Döntőbizottság hatásköre a Kttv. hatálya alá tartozó államigazgatási szervnél keletkezett jogvitára terjed ki,[21] funkciója egyértelmű: a kormányzati szolgálati jogviszonyban, valamint az állami szolgálati jogviszonyban állók szolgálati jogviszonyából eredő igények érvényesítése. Ennek alapja a közszolgálati panasz intézménye, amely több okból is előterjeszthető.[22] Ilyen – többek között – a jogviszony megszüntetése, az összeférhetetlenség megszüntetésére irányuló írásbeli felszólítás, a minősítés, illetve a teljesítményértékelés megállapítása, továbbá a kinevezés egyoldalú módosítása.

A kormánytisztviselő csak a Kttv.-ben meghatározott esetekben köteles a Döntőbizottsághoz fordulni, egyéb esetekben közvetlenül bírósághoz is fordulhat. Ezen túlmenően a Kttv.-ben meghatározott eseteken kívül a panaszos véleményt kérhet a Döntőbizottságtól, ezzel párhuzamosan azonban bírósághoz is fordulhat, a munkáltató és az érdek-képviselet közvetlenül bírósághoz fordulhatnak, illetve a munkáltató is véleményt kérhet a Döntőbizottságtól.[23] Látható, hogy a jogalkotó célja a közszolgálati jogviszony valamennyi szereplője érdekeinek a védelme volt, hiszen a munkáltató a jogviszonyból vagy a törvényből származó igényét a Döntőbizottság, illetve bíróság előtt érvényesítheti.

Jellemzően tehát permegelőző funkciót lát el, ugyanakkor nem sérül a bírósághoz fordulás joga, tekintettel arra, hogy a panaszos igényét közvetlenül a bíróság előtt is érvényesítheti, ha a Kormánytisztviselői Döntőbizottság határidőn belül nem bírálja el a közszolgálati panaszt (ebben az esetben a határidő lejártától számított 30 napon belül) valamint a fizetési felszólítással szemben a sérelmesnek tartott munkáltatói intézkedésről szóló irat kézbesítésétől számított 30 napon belül.[24] További motivációt jelenthet, hogy a Döntőbizottság eljárása költség- és illetékmentes, szemben a polgári perrel.[25]

A Döntőbizottság eljárása a közszolgálati panasz benyújtásával indul. A panaszt írásban – az igényt alátámasztó okiratokkal együtt – három példányban kell benyújtani. A panasz szóban is előterjeszthető a Titkárságon, amelyről a Titkárság jegyzőkönyvet vesz fel. A panaszban meg kell jelölni a panaszos – és, ha van, a képviselője nevét, lakcímét, elérhetőségét (telefonszám, e-mail cím); a munkáltató nevét és székhelyét; a sérelmesnek tartott munkáltatói intézkedést; az érvényesíteni kívánt jogot és az annak alapjául szolgáló tényeket, bizonyítékokat; valamint a Döntőbizottság döntésére irányuló határozott kérelmet és ennek in-

---

[20] MÉLYPATAKI Gábor: A közszolgálati jogvitákat érintő változások – egy munkajogász szemével. *Közjogi Szemle* IX. évf. 1 (2016) 58 sk.

[21] Kttv. 190. § (10) bekezdés.

[22] FÁBIÁN Adrián: *Alternatív konfliktuskezelési módok a közszolgálatban.* In: (Balla Zsuzsanna.): Fenntartható önkormányzatok a Dél-Dunántúlon. NKE, Budapest, 2014. 9 sk.

[23] A Kttv. 190. §-ához fűzött indokolás.

[24] Kttv. 190. § (3) bekezdés a)-b) pontok.

[25] Kttv. 190. (13) bekezdés.

dokait.[26] Nem nehéz meglátni a Rendelet szövegezésében a polgári perrendtartás keresetlevélre vonatkozó szabályainak megfogalmazását.

A Döntőbizottság tagja az lehet, aki legalább ötéves közigazgatási gyakorlattal, felsőfokú iskolai végzettséggel, közigazgatási vagy jogi szakvizsgával rendelkezik, és a közszolgálati jog területén gyakorlatot szerzett.[27] Ebből fakad a Döntőbizottsággal szembeni elsődleges kritika is, amely szerint probléma, hogy nem kötelező a jogi végzettség, noha a szervezet mégis jogvitában dönt.

További probléma, hogy a Döntőbizottság – a közel azonos anyagi jogi szabályok ellenére – köztisztviselők esetén nem járhat el, továbbá a kritikusok hiányolják a helyi-területi szerveket, valamint a pártatlanságot is.[28]

A kritika élét némileg tompítja, hogy a közszolgálati panaszt háromfős tanács bírálja el, amelynek tagjait és elnökét a Döntőbizottság elnöke jelöli ki. A tanács elnöke az lehet, aki egyetemi szintű végzettséggel és jogász szakképzettséggel rendelkezik.[29]

A Becsületbíróság

A Becsületbíróság szabályait a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 2015. évi XLII. törvény (a továbbiakban: Hszt.) 225-227. §-ai tartalmazzák. A szabályozás kialakításakor figyelembe vételre kerültek a Kormánytisztviselői Döntőbizottság összetételére, működésére vonatkozó rendelkezések.

A Becsületbíróság összehívásának feltétele, hogy az alapeljárásban hozott döntéssel szemben benyújtott panasz vagy szolgálati panasz elutasításra került, vagy a panaszlehetőség kizárt. Az összehívást a sérelmezett döntést hozó elöljárónál kell kezdeményezni, a döntés meghozatalától számított nyolc napon belül.[30] A testület a jogviszony fenntarthatóságáról dönt, azaz vagy azt mondja ki, hogy alkalmazandónak tartja a szolgálati viszony megszüntetését, vagy azt, hogy ezen jogkövetkezmény alkalmazását nem tartja indokoltnak, ennek megfelelően döntésével a felmentést, illetve a fenyítést kiszabó határozatot helyben hagyja vagy hatályon kívül helyezi.

A részletszabályokat miniszteri rendeletek tartalmazzák, ám ezek megalkotására mármár a jogbiztonságot veszélyeztető módon későn került sor. A Hszt. 2015. július 1. napján lépett hatályba, ám az Információs Hivatalban működő Becsületbíróságról szóló 20/2016. (VII. 4.) MvM rendelet (a továbbiakban: MvM rendelet) csak 2016. július 5. napján, tehát több, mint egy évvel később lépett hatályba.[31] Ezzel annyiban volt probléma, hogy a hivatásos állomány tagja ugyan kérhette a Becsületbíróság összehívását, ám az – eljárási szabályok hiányában – nem tudott volna eljárni. Volt némi támpont ugyanakkor a belügyminiszter irányítása alatt álló fegyveres szervek hivatásos állományú tagjai Fegyelmi Szabályzatáról szóló 11/2006. (III. 14.) BM rendelet (a továbbiakban: BM rendelet) III/A. részében, ám ez – mint az az Információs Hivatal (a továbbiakban: IH) esetében is látható – egy másik miniszter irányítása alá tartozó szervezetek állományára vonatkozik. Tekintettel a keretszabályozást kitöltő normák csekély voltára, a továbbiakban e két miniszteri rendeleten keresztül lehet átfogó képet vázolni erről az eljárásról.

---

[26] Rendelet 9. § (1) bekezdés.
[27] Kttv. 191. § (2) bekezdés.
[28] MÉLYPATAKI, 2016. 60 sk.
[29] Kttv. 190. § (11) bekezdés.
[30] A Hszt. 225. §-ához fűzött indokolás.
[31] A rendelet a Magyar Közlöny 2016. évi 98. számában, 2016. július 4. napján jelent meg.

A két szabályozásban közös, hogy mellőzi azt a kiforrottságot és részletességet, amelyet a rendszerváltás előtti időszakból tárgyalt eljárási szabályok, különösen a Néphadsereg szabályzata a magáénak tudhatott.

Az Információs Hivatal Becsületbírósága

Az MvM rendelet 4. § (1) bekezdése visz közelebb az eljárás megindításának megismeréséhez. A Becsületbíróság összehívását annak kezdeményezője a szolgálati út betartásával előterjesztett írásbeli kérelmével kezdeményezheti. Szabályszerű kezdeményezés esetén a sérelmezett elsőfokú döntést hozó elöljáró összehívja a Becsületbíróságot. Ha a kezdeményezés nem szabályszerű, erről a sérelmezett döntést hozó elöljáró nyolc napon belül tájékoztatja a kérelmezőt.

A Becsületbíróság munkáját annak elnöke szervezi, tagjai az eljárási cselekmények idejére mentesülnek az egyéb szolgálati kötelezettségeik teljesítése alól.[32] A meghallgatott személy jogosult képviselő segítségét igénybe venni, a meghallgatásra ügyvéd jelenlétében is érkezhet, munkadíját természetesen a kérelmező viseli.

A három egyenlő szavazattal rendelkező tagú Becsületbíróság zárt ülésen, szavazattöbbséggel hozza meg döntését. Az ügyintézési határidőbe nem számít bele az az időtartam, amikor a Becsületbíróság elnöke vagy tagja betegsége, vagy a kijelölésének időpontjában előre nem látható egyéb ok folytán nem tudja ellátni a megbízatását. A Becsületbíróság bármely tagjának 15 napot meghaladó tartamú akadályoztatása esetén új elnököt, vagy tagot kell kijelölni, amelynek időtartama nem számít bele az ügyintézési határidőbe. A Becsületbíróság a döntését határozatba foglalja, amelynek tartalmaznia kell az eljárás alapjául szolgáló tényeket és körülményeket, az ügyben hozott döntést, a jogorvoslati lehetőségre való felhívást, valamint a döntés rövid indokolását. A határozatot valamennyi tag aláírja.[33]

Noha az MvM rendelet több eljárási szabályt is tartalmaz, bővebb információval sem itt, sem a Hszt.-ben nem találkozunk, így nem tudhatjuk, hogy milyen időközökkel, milyen eljárási cselekmények útján jut el egy eljárás a kérelemtől a határozatig, ahogy az sem derül ki, hogy bizonyításra kinek az indítványára és milyen körben kerülhet sor.

A belügyminiszter irányítása alatt álló fegyveres szervek Becsületbírósága

A BM rendelet sorolja fel azon szerveket, ahol – az Információs Hivatalon kívül – kötelező létrehozni a Becsületbíróságot, így az Országos Rendőr-főkapitányságon, a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságon, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál, az Alkotmányvédelmi Hivatalnál, valamint – legújabban – a Terrorelhárítási Információs és a Bűnügyi Elemző Központnál.[34]

A sérelmezett döntést hozó elöljáró a szabályszerűen előterjesztett kérelem megérkezését követő három munkanapon belül kijelöli a névjegyzékből a Becsületbíróság tagjait és annak elnöke kijelölése céljából megkeresi a Magyar Rendvédelmi Kar Elnökségét. A megkeresésnek tartalmaznia kell a kérelmező nevét, rendfokozatát, szolgálati helyét és szolgálati beosztását, továbbá azt, hogy milyen ügyben került sor a Becsületbíróság összehívására, valamint a Becsületbíróság sérelmezett döntést hozó elöljáró által kijelölt két tagjának nevét,

[32] MvM rendelet 5-6. §.
[33] MvM rendelet 8. §.
[34] BM rendelet 47/A. §.

szolgálati helyét és szolgálati beosztását.[35] Ez a megkeresés tulajdonképpen nóvumot jelent a többi szabályozáshoz képest.

Az IH Becsületbíróságához hasonlóan érvényesülnek a kizárási és az összeférhetetlenségi szabályok, vagyis hogy nem lehet a Becsületbíróság tagja az, akivel szemben fegyelmi-, vagy büntetőeljárás van folyamatban, továbbá hogy a tag kizárását az eljárást kezdeményező személy is kérheti.

Összegzés

Nem túlzás kijelenteni, hogy a Becsületbíróság jelenlegi struktúrája több jogalkotói feladatot tartalmaz még és több kérdést vet föl, mint amennyit megválaszol. Tanulmányom struktúrájával is e problémára igyekeztem felhívni a figyelmet, tekintettel arra, hogy a múlt szabályozása lényegesen gazdagabb, így több ismertetni és elemezni valót tartalmaz, mint a hatályos joganyag.

Alapvető probléma, hogy az eljárási szabályok csak jóval a Hszt. hatálybalépését követően váltak elérhetővé, továbbá felmerül a kérdés, hogy milyen irányba indul el a jogalkalmazás. Az kétségkívül örvendetes, hogy a civil és a hivatásos életpályák közti különbségeket igyekezett a jogalkotó csökkenteni, ugyanakkor amellett sem lehet szó nélkül elmenni, hogy a kettő sajátosságait nem minden esetben tartották primer szempontnak.

A Döntőbizottság szabályozottsága sem tekinthető teljesnek, így mintául sem szolgálhatott megnyugtató módon. Tény, hogy lett volna jogtörténeti alap, ami rendelkezésre állt, ráadásul nem csupán a szocializmus korszakából, hanem a századforduló idejéből is. Ehhez természetesen szükséges elfogadni azt az alapvetést, hogy attól még, hogy egy jogintézményt a pártállami időkben dolgoztak ki, nem feltétlenül jelenti azt, hogy az az intézmény rossz, vagy káros hosszú távon.

Mint alternatív vitarendezési fórum hasznos lehet, hiszen úgymond „házon belül", szakemberekkel lehet elbíráltatni a felmerülő jogvitákat, viszont épp ez jelenti a legnagyobb kockázatot. Nehéz megtalálni azt az egyensúlyt, ahol a nyilvánosság ellenőrző funkciója még nem kell érvényesüljön, továbbá felmerül az is, hogy mennyiben nyer teret a jogi szakmaiság egy-egy döntés meghozatala során.

Szerencsétlen a névválasztás is, tekintettel arra, hogy ilyen elnevezéssel egyetlen korszakban sem illettek ilyen jellegű testületet. Érthető persze, hogy a fegyveres szervekhez „illik" egy ilyen megnevezés, ám a történelmi háttér ismeretében kijelenthető, hogy itt teljesen másról van szó. Már nem a tiszti rendfokozat, az egyenruha és a foglalkozás tekintélye élvez védelmet, hanem egy, a civil állomány mindennapjaiból ismert fórum került kiterjesztésre. Tekintettel a név kiválasztására, lehetőség lett volna a korábbi szabályozás alapulvételével egy részletes, akár több miniszter együttes rendeletében, akár kormányrendeletben megalkotott eljárási szabályzatot kibocsátani.

Az előzmények felhasználása tekintetében nem világos és a rendelkezésre álló források alapján sem egyértelmű, hogy a szabályozás kialakítása során mennyiben lett alapul véve a Döntőbizottság gyakorlata.

Az már a Hszt. hatályából következik, hogy még most sem fedi le a becsületbírósági szervezet az összes fegyveres testület állományát, ez azonban a jövőben várhatóan megváltozik.

---

[35] BM rendelet 47/E. §.

Összességében elmondható, hogy a jogalkotás iránya előremutató, ugyanakkor – eltekintve a Hszt. struktúrájától – a megvalósítás során már koncepcionális hibát vétett a jogalkotó. Félő, hogy a szabályozás nem teljesen kidolgozott módja miatt a bírósági szervezetrendszer olyan irányba indul el, amely mellett a Becsületbíróság tevékenysége kontraproduktív lesz, hovatovább fölöslegessé, terhessé válik, és még azelőtt megszűnik, hogy elsődleges funkcióját érdemben elláthatná.

BALÁZS TIMÁR

Past and Distant Past – The Court of Honour in the new Act of Service

(Summary)

The goal of the Act XLII of 2015 was to harmonize the career of the different type of employees working for the Hungarian state.

By the turn of the century the Courts of Honour were dedicated mostly for the soldiers deciding in questions of honour but the public handled them as private companies for questions concerning of duels. In this time honour were protected from two sides: the personal honour of the soldier and the institutional honour of the military.

After the 2nd World War under the Socialism there were several changes both in the meaning of honour and the meaning of such courts. The process started in the early 50's and lasted for the next decades. The regulation of the Court of Honour of the State Protection Authority can be used as a sample for the army, the police and the border guards as well. In my essay I explained the system and the principles of the court of honour as well as the rules of procedures.

After describing the procedures of the State Protection Authority I discussed the rules of the Ministry of Interior which were used for all the professions.

After the change of system in 1989 a new point of view were preferred in this sphere of justice. The starting point was to prevent the proceedings of the state courts. The cornerstone is the Act CXCIX of 2011. In this sphere this instrument was almost without any historical prefiguration. Of course the officers still have the right to sue their employers even though the number of court proceedings are lower.

This latter legal instrument was the model for the modern Court of Honour in the law enforcement agencies. Since the competent ministers did not constitute the relevant sectoral rules the essay ha to focus on the Ministry of Interior's and the Information Office's rule of process.

The current regulation has its own difficulties e. g. the other offices have to have their own code of these rules. The naming of such an instrument is also a problem since with this name there were not a single legal instrument in the Hungarian history. The other problem is that the legal conflicts of the officers stay within doors. The development is unequivocal but the fear is understandable because of the written problems.

VÖLGYESI LEVENTE

A Codex Iuris Canonici 2015. december 8-án hatályba lépett, a házasság semmisnek nyilvánításáért folyó eljárásának reformja (CIC can. 1671–1691.)

Az egyház sajátos jogrendje és intézményrendszere egészen az első évszázadig, az apostoli korra visszavezethetően jelen van.[1] Eredetét tekintve két hagyomány gyökerezett meg benne. Az első a zsidó kultúra és jogrend, amely elsősorban a házasság anyagi jogi szabályait fekteti le, s amelyet az egyház – a házasság felbonthatatlanságával megerősítve (Mt 19,6) – teljes mértékben átvett,[2] de ugyanígy a római házasság típusai is nagy hatással voltak az intézménytörténeti fejlődésre.[3] A házasságkötés szertartásában viszont egyre inkább saját liturgiáját használja. A házassági perek esetében viszont a történelmi beágyazódásnak köszönhetően egyértelműen a római jog hatása érvényesült. Tekintettel arra, hogy a házassági perek – érvényes, s az esetek túlnyomó többségében szentségi házasságok ügye – közérdeket érintenek, így a perek lefolyásakor mindig is a legnagyobb körültekintéssel jártak el a bírák.[4] Így szóbeli, sommás vagy közigazgatási eljárásnak soha sem volt helye, minden esetben a cognitios eljárás szabályait alkalmazták, az egyes perbeli szakaszok szabályainak következetes betartásával.[5]

Bár a népvándorlás és a barbár betörések következtében a birodalom területén az igényes császári perrendtartások alkalmazása lassanként feledésbe merült, az egyház mégis sikeresen mentette át a középkorba a jogtudomány antik vívmányait. A bolognai glosszátor iskola képviselői az egyházjog és a civil jog párhuzamos módon történő oktatásával ismételten tudományos igényességgel szemlélték a joganyagot, amely a XVI. századra a Corpus Iuris Civilis mellett és mintájára képezte a Corpus Iuris Canonici anyagát.[6]

---

[1] VANYÓ László: *Az ókeresztény egyház és irodalma*. Szent István Társulat, Budapest, 1980. 118.
[2] SZUROMI Szabolcs Anzelm: *Bevezetés a katolikus hit rendszerébe*. Szent István Társulat, Budapest, 2009. 50., 81.
[3] SZUROMI Szabolcs Anzelm: *Egyházi intézménytörténet*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 41.
[4] Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Const. dogm. Lumen Gentium, 27.
[5] ERDŐ Péter: *Egyházjog*. Szent István Társulat, Budapest, 2003. 3179.; FÖLDI András – HAMZA Gábor: *A római jog története és institúciói*. Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest, 2009. 674.
[6] ERDŐ Péter: *Az egyházjog forrásai*. Szent István Társulat, Budapest, 1998. 205.

Az újkor folyamán nem csupán az egyházi bíróságokon, hanem a világi eljárásjogban is virágzott az inkvizitórius büntető eljárással párhuzamosan[7] az ún. írásbeli polgári per, amelyet az igényesen kidolgozott részletszabályai okán a jogtudomány és a jogi kultúra európai joggyakorlásának csúcsteljesítményeként tarthatunk számon.

A felgyülemlett egyházi joganyag rendezésére már korábban is felmerült az igény,[8] de végül az 1917-ben megjelent Codex Iuris Canonici IV. része szabályozta átfogóan az eljárásjogot. Ezen rész XX. címében szerepelnek a házassági perek.[9] Ezt a kódexet váltotta fel a kevésbé „jogászkodó", inkább a teológiai érvelést felvonultató 1983. évi új kódex, amely külön könyvben helyezte el az eljárásjogot, azon belül a házassági eljárásokat, illetve a házasság semmisségének kinyilvánításáért folyó pereket.[10]

2014 októberében zajlott le Rómában a rendkívüli püspöki szinódus III. általános ülése,[11] ahol a püspökök jelentős része a házasság és a család témakörében hangot adtak annak a kritikának, hogy az egyházi bíróságok lassan, körülményesen és a peres felekre tetemes költséget telepítve végzik ítélkezési funkciójukat. A püspökök kívánságai közé tartoztak, hogy a házassági perek gyorsabban, egyszerűbben, kevésbé körülményesen zajlódjanak le, s a költségeket a püspökségek állják. A közvélemény számára is fontos volt ez a szinódus, amelyben a sajtó felelőssége is igen nagy volt abban a vonatkozásban, hogy változtat-e az egyház a házassággal kapcsolatos álláspontján. Komoly elvárások fogalmazódtak meg a 2015. évi rendes püspöki szinódus felé, alapvetően a törvényes házasságon kívüli kapcsolatok egyházi megítélése szempontjából. Végül – szinte meglepetésszerűen és az egyházi legfelsőbb bíróság, a Rota Romana bíráinak közreműködésével – a szinódust megelőzően látott napvilágot 2015. augusztus 15-én Róma püspökétől az az apostoli levél, amely a házassági anyagi jogot nem érintette, az eljárásjogot viszont jelentős mértékben módosította. Egyidőben két apostoli levél keletkezett. A keleti rítusú katolikus részegyházak számára *Mitis et Misericors Iesus* kezdettel, amíg ennek nyugati párjaként a *Mitis Iudex Dominus Iesus* kezdősorokkal és címmel bocsátotta ki Ferenc pápa azt a rendelkezést, amely a házassági eljárások jogát nagyrészt módosította. Ezek a jogszabályok 2015. december 8-án léptek hatályba.

A törvénymódosítás elsődleges célja az egyház és a természetes személyek közötti fizikai vagy morális távolság leküzdése.[12] Van, aki azért nem fordult eddig a bírósághoz, mert a bírósági hivatal túl nagy távolságra volt a lakhelyétől. Ez elsősorban nem nyugat-európai probléma, tekintettel arra, hogy itt az egyházmegyei központoktól való távolság elenyésző, legfeljebb párszáz kilométer. A morális távolság leküzdése sokkal nagyobb kihívás. Igen sokan a megromlott és felbomlott házasságuk miatt érzett kudarc vagy szégyenérzet miatt kitaszítottnak érzik magukat az egyház közösségéből, nem látják a reményt, hogy helyzetüket megnyugtatóan tudják rendezni, így eleve nem is fordulnak bírósághoz. A *Mitis Iudex*hez csatlakozó Eljárási Szabályzat 3. cikkelye ezért eleve sürgeti a bírósági munkatársakat, hogy találják meg a módját, hogy minél szélesebb népréteghez jusson el a házasságrendezés bírósági úton történő lehetőségének híre. Ezért mind az eljárásról szóló tájékoztató kiadványok

---

[7] RIGÓ Balázs: *A büntetőjog történetéből II. Kora újkor – újkor*. In: Földi András (szerk.): Összehasonlító jogtörténet. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014. 326.

[8] Pietro GASPARRI – Serédi JUSTINIAN: *Codicis Iuris Canonici Fontes I-IX. Roma*, 1923-1939.

[9] CIC[17] canones 1960-1992.

[10] CIC[83] Liber VII, Pars III, Titulus I. canones 1671-1691.

[11] ERDŐ Péter: Megjegyzések a házassági perek új szabályairól. *Magyar Sion* Új évf., X/LII. (2016/1) 34.

[12] *Litterae apostolicae motu proprio datae Mitis Iudex Dominus Iesus [továbbiakban: Mitis Iudex] quibus canones codicis iuris canonici de causis ad matrimonii nullitatem declarandam reformantur*. Szent István Társulat, Budapest, 2015. 6-7.

megjelentetése, mind a személyes jelenlét elősegítheti a reménybeli leendő peres felekkel való kapcsolatfelvételt.[13]

Az egyházmegye élén álló püspök bírói hatalmát nem személyesen, hanem bírósági helynök igénybevételével végzi.[14] Így gyakorlatilag a házasság semmisségét kimondó ítéletek bár az ő nevében születnek meg, mégis a közreműködésének teljes hiányában. A rendelkezés két területen is újdonságot hoz. Egyfelől a püspöknek a lelkipásztori gondoskodás keretében különös figyelmet kell fordítania a polgári értelemben elvált személyekre,[15] illetve egyházjogi helyzetük bírói úton történő rendezésére. Másfelől az ítélkezésben való személyes közreműködésre is megnyílt a lehetőség mindazon esetekben, amikor az házasfelek együttműködésében a tényállás könnyedén tisztázható, illetve a házasság semmissége kétséget kizáróan bizonyítható.[16] Így a püspökre – szerteágazó feladatellátása mellett – nem ró aránytalan terhet a közvetlen bíráskodási tevékenység, viszont a püspök bírói hatalmának megjelenítése az egyházmegye vezetésének teológiai teljességét jeleníti meg.

A megváltozott társadalmi közegben különös felelősség hárul a plébánosokra és azon plébániai munkatársakra, akik a házasságkötésre való felkészítést végzik. Tekintettel arra, hogy manapság már a házasság jogintézménye és annak tartalmi értékei nem élnek tudatosan a társadalom egészében, az oktatásnak rendkívül körültekintőnek kell lennie a katolikus keresztény házasságok védelme és tartósságuk elősegítése érdekében. A plébániai jegyesoktatás keretében meg kell tervezni mindazon ismeretek élményszerű és tartalmas átadását, amelyek lehetővé teszik, hogy a jegyesek minél tudatosabban válasszák a házasságot és egymást egy élethossziglani életszövetségben.

A peres felek számára az egyik legnehezebb feladat a keresetlevél megszerkesztése. Az egyházmegyében élő és tevékenykedő kánonjogászoknak, elsősorban az ügyvédeknek, de másoknak is kiemelt feladata, hogy segítsenek a felek által vázolt házasságok történetéből a jogilag releváns tényeket kiválogatni, továbbá ehhez a megfelelő percím-javaslatokat megalkotni. Ugyanilyen módon lehetnek a felek segítségére azok a szakemberek, akik elősegíthetik, hogy a felek az emlékezetükből előállíthassák azokat az információkat, amelyek alapján a keresetlevél történeti tényállásához elégséges matéria keletkezik.[17]

Mindazok számára, akiknek a keresetlevél megírása aránytalan nehézséggel járna, a világi eljárásjoghoz hasonlóan lehetőségük van a kereset jegyzőkönyvbe foglalására. A szerző szerény ismeretei szerint Magyarország területén is működik olyan egyházmegyei bíróság, ahol gyakorta előfordul, hogy a bírósához forduló felperes, miután ügyfélfogadási időben felkeresi a bíróság hivatalos helyiségét, a megbeszélés eredményét a jegyző eleve írásba foglalja, s ezt a felperesi írásbeli nyilatkozatot kiegészítve a jogilag szükséges kellékekkel indul meg az eljárás. Ebben a helyzetben egyébként az ügyvédi közreműködés lehetősége minimális.[18]

Végezetül a peres eljárás megindításához szükséges lelkipásztori gondoskodás egyik lényeges eleme az eljárási költségtérítés minimalizálása vagy eltörlése. Az ingyenes jogszolgáltatást Ferenc pápa nyomatékosan szorgalmazza, de a döntést – a helyi sajátosságok figyelembe vétele érdekében – a nemzeti püspöki konferenciák hatáskörébe utalta. Ferenc pápát elsősorban a *Rota Romana* előtt folyó perek magas perköltsége döbbentette meg, de például

---

[13] *Ratio procedendi in causis ad matrimonii nullitatem declarandam*. Art. 3. Közli: Mitis Iudex 24-25.
[14] CIC can. 1420.
[15] CIC can. 383. § 1.; *Ratio procedendi in causis ad matrimonii nullitatem declarandam*. Art. 1. Közli: Mitis Iudex 24-25.
[16] CIC can. 1683-1684.
[17] *Ratio procedendi in causis ad matrimonii nullitatem declarandam.* Art. 5. Közli: Mitis Iudex 26-27.
[18] *Ratio procedendi in causis ad matrimonii nullitatem declarandam*. Art. 10. Közli: Mitis Iudex 26-27.

Magyarországon ezen összegek töredékét szabják ki, ezer eurós költségviselés nem fordulhat elő. Így egységes magyar „illeték" kiszabásra, a Magyar Katolikus Püspöki Kar általi szabályozásra nem kell számítani.[19]

Érdemes áttekinteni az érvényesülő eljárási elveket. Ferenc pápa szeme előtt megválasztása óta a kis költségvetéssel működő, szerény anyagiakkal gazdálkodó egyház képe lebegett. Így a pertakarékosság elve az, amelyet először meg kell említeni. A bírósági személyzet tisztes díjazásának biztosítása mellett, amelyet az egyházmegye költségvetéséből fedezzenek, a perek folyamán kerülni kell az indokolatlan anyagi kiadásokat, törekedni kell a költséghatékony pereskedés fenntartására.

Az egyszerűsítés és a perekhez való könnyebb hozzáférés ellenére a polgári peres eljárási elvek maradéktalan betartására kell törekedni, tehát a legszigorúbban tilos közigazgatási eljárást lefolytatni. Erre valójában meg lenne a kísértés, hiszen a püspök egyszemélyben nemcsak az egyházmegye bírája, de a kormányzati hatalom letéteményese is, így közigazgatási jellegű eljárásban is tisztázhatná a házasság semmisségének kérdését. Mivel viszont a házasság ügye közérdeket érint, a legmagasztosabb eljárási formában, polgári per keretében lehet kizárólagosan tárgyalni.[20]

A polgári perre továbbiakban is jellemző, hogy írásbeli és bizalmas eljárás, tehát mind a szóbeliség, mind a nyilvánosság fogalmilag kizárt. Így a feleket és a tanúkat az ügyhallgató kérdezi ki,[21] a hivatalból feltett, továbbá az ügyvéd, valamint a kötelékvédő[22] által javasolt kérdések[23] alapján. A meghallgatásokat követően is csupán ügyfélnyilvánosság érvényesül, a felek és képviselőik megtekinthetik a keletkezett iratokat, s azokra írásban észrevételt tehetnek.[24] Egyedül a per bezárását követően nyílna lehetőség a tárgyalási szakaszban a felek álláspontjának kontradiktórius jellegű ütköztetésére, de ez a házassági perekre nem jellemző. Így a tárgyalási szakban egyedül az ügyvéd és a kötelékvédő terjeszti elő írásban az üggyel kapcsolatos ténybeli és jogi összefoglaló következtetéseit az ügy védelme érdekében.[25] Az ítélet – a polgári peres eljárások általános elvei szerint is – zárt bírósági tanácskozás keretében születik meg.[26]

A rendes írásbeli polgári per mellett a módosítás lehetőséget ad a püspök előtt folyó rövidebb eljárás lefolytatására. A rendelkezés külön kiemeli, hogy nem sommás eljárásról van szó, így a perszakaszokat meg kell tartani és a szóbeli eljárás kellékeit mellőzni kell. Ezzel a rövidebb eljárással a püspök bírói hatalmának hangsúlyozása is megtörténik, amelynek a kánonjogi megalapozás mellett teológiai – ekkléziológiai vetülete is van.[27]

Bár továbbra is főszabályként a társasbíráskodás elve érvényesül, ínséges helyeken, végzett kánonjogászok hiányában lehetőség van egyesbíró alkalmazására azzal a megszorítással, hogy tevékenységét kizárólag elsőfokon lehet így gyakorolni. Valójában a társasbíráskodás elvét háttérbe szorítja, hogy kiemelt érdek, hogy a felek minél gyorsabban házasságuk kivizsgálásához jussanak, elkerülendő a jelentős késedelmet. Ha a társasbíráskodás alkalmazásának az az akadálya, hogy elegendő jogvégzett klerikus nem áll rendelkezésre, az elv érvé-

[19] Mitis Iudex VI. (3), 10-11.
[20] Mitis Iudex 8-9.
[21] CIC can. 1428.
[22] CIC can. 1432.
[23] CIC can. 1561.
[24] CIC can. 1598. § 1.
[25] CIC can. 1601-1606.
[26] CIC can. 1455. § 2.
[27] Mitis Iudex III-IV. 8-9.

nyesülése érdekében lehetőség van világi kánonjogászok bírói tanácsban való ítélkezésére. A társasbíráskodás általános szabályának fenntartását szolgálja, hogy a fellebbviteli bíróságoknak minden esetben tanácsban kell eljárnia.[28]

Az új eljárási elemek közül elsősorban a püspök személyes bíráskodását kell kiemelni, aki vizsgálóbíró és ülnök bevonásával deríti fel a történeti tényállást, s a véleményformálásához és az ítélet megalapozásához igénybe veszi a közreműködésüket. Jelen cikk írójának ismeretei szerint a püspök előtt folyó rövidebb eljárásra a kézirat lezárásáig mindezidáig egyetlen bíróságon került sor, egyetlen egy esetben a jogszabály hatályba lépését követő lassan egy évben. A ritka esetszám egyébként megjósolható volt.[29]

Az új szabályozás lehetővé teszi a peres felek együttműködését, akár olyan szinten is, hogy felperes és alperes közös íven fogalmazzák meg a keresetlevelet, majd egyetértésük jeleként mindketten aláírják. Ennek elsősorban a rövidebb eljárás esetén van nélkülözhetetlen szerepe, de a rendes írásbeli polgári per esetében is a peres felek által tett közös nyilatkozatok teljes bizonyító erejű vallomásoknak tekinthetőek.[30]

Az eddigi peres tapasztalatokra támaszkodva jelentős könnyítés, hogy a pert a felperes bírósága előtt is el lehet indítani.[31] Tekintettel arra, hogy ez ügyek jelentős, hacsak nem többségében alperes távol marad a pertől, érdeklődést nem mutat, választ nem küld, a beadványokra nem reagál, felperes és tanúinak utaztatása nem indokolható. Így – mivel a perek többsége egyoldalú vallomásokra épül – a fél és tanúi a saját bíróságuk előtt tehetik meg vallomásukat. Ez a különös illetékességi szabály a méltányos jogkiterjesztés kategóriájába tartozik. Így elviekben – felperes választásáig – három bíróság is illetékes lehet: felperes lakóhelye, alperes lakhelye vagy a házasságkötés helye szerinti bíróság. Természetesen gyakorta ez a három helyszín egyetlen egy egyházmegye fennhatósága alá tartozik. Ez alól Magyarország annyiban jelenthet kivételt, hogy a fővárosban és annak környékén házasulandók és lakóhelyet választó ügyfelek esetében az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye mellett a Székesfehérvári és a Váci egyházmegye is érdekelt lehet, tekintettel arra, hogy a budapesti agglomerációban, illetve Budapesten belül Csepelen már a Főegyházmegye nem rendelkezik illetékességgel.

A per gyorsítását célozza, hogy okiratok felmutatása esetén külön szakértő kirendelését a bíróság mellőzhet, amellyel időt és anyagiakat takaríthat meg a bíróság.[32]

Jelentős előrelépés, hogy az eddig kötelezően két fokozatú bírói eljárás, amely eddig a házasság semmisségének kinyilvánításához két egybehangzó ítéletet követelt meg, most – a világi gyakorlatnak megfelelően – megelégszik egyetlen ítélettel, amelyet ha egyik érdekelt sem támad meg, jogerős és végrehajtható elsőfokú ítéletté válhat, amelyet követően felek szabad állapotúak, és – ha a házasságkötést valamilyen tilalom nem gátolja – új házasságot köthetnek.[33]

Az eljárás fent említett könnyítései mellett az eljárásban kötelezően alkalmazott kötelékvédő szerepe felerősödött. A kötelékvédő az új peres eljárás folyamán immáron több ízben találkozik a peres iratcsomóval, s gyakrabban kell véleményt nyilvánítania, amelynek

---

[28] CIC can. 1673. § 3-5.
[29] CIC can. 1683-1987.; Váci Püspöki Bíróság PB 20/2016.
[30] CIC can. 1683. § 1.; can. 1678. § 1.
[31] CIC can. 1672. 2.
[32] CIC can. 1978. § 3.
[33] CIC can. 1679.

több esetben is pergátló hatása van, így a kötelékvédő hallgatása nem jelenti a jogról való lemondást, hanem nyilatkozattételre kötelezett.[34]

Magyarországon nincs jelentősége, hiszen a Prímási Főszentszéktől a Győri Szentszékhez lehet fellebbezni, de egyes országokban jelentős könnyítés lehet, hogy a püspök előtt folyó rövidebb eljárás alkalmazásakor fellebbvitel esetén az érsek, metropolita döntése ellen nem kell Rómába fellebbezni, hanem – magánál a jognál fogva – az érsektől a suffragáneus rangidős püspökhöz lehet jogorvoslatért fordulni. Ez jelentős pertakarékossági intézkedés, s nemcsak az idegen nyelvet lehet mellőzni, hanem az ügyet is országhatáron belül lehet tartani.[35]

Végezetül valóban sok nyitott kérdésre kereshetjük a választ. Az első kérdés, hogy várható-e a perek rövidülése. Egyik oldalról igen a válasz, hiszen ha senki sem fordul jogorvoslatért, a per első fokon befejeződik, amely negyed- vagy féléves rövidülést eredményez. Ezzel áll viszont szembe a bírák lelkiismeretessége, akik kissé bizonytalan döntésükben számíthattak a másodfok korrekciójára. Mostantól viszont olyan alapos mértékben szükséges lelkiismereti bizonyosságuk eléréséhez megvizsgálni az ügyet, amely jelentősen megnövelheti a bíráskodás idejét.

Aggályos, hogy az elsőfokú bíróságok működésének minőségi ellenőrzése milyen formában valósulhat meg az elkövetkezendőkben. Ha az ügyek döntő többsége elsőfokon lezárul, a peres aktát a másodfokú bíróság nem látja. Mivel – szemben a világi perekkel – a házasság semmisségét kimondó ítélet mindként fél számára előnyös, hiszen erről kezdve mindkét fél új házasságot köthet,[36] az elmarasztalt fél nem fordul jogorvoslatért a felsőbb bírósághoz. Ugyanígy kétséges, hogy – jogorvoslati eljárás hiányában – miként tudják a felsőbb bíróságok a jogegységet biztosítani. A most kialakult gyakorlat – jelenlegi ellenőrizetlen formájában – az ítélkezési partikularizmus irányában mozdítja el a rendszert. Az egyház minden történelmi korszakban büszke lehetett hierarchikus és centralizált felépítéséből fakadó előnyök kamatoztatására, így az alsóbb bíróságok jelentéseit idővel talán érdemes lesz kiegészíttetni olyan szempontokkal is, amellyel az Apostoli Szentszék a konkrét helyi ítélkezési gyakorlatra is képes lesz rálátni.

A cél tehát a gyorsabb, olcsóbb és hozzáférhetőbb házassági jogi bíráskodás megteremtése volt. Az elkövetkezendő évtizedek feladata lesz mérleget vonni, s megállapítani, hogy a célokat valóban képes volt-e a jogszabály-módosítás szolgálni, vagy a felvonultatott engedmények csupán az eddig fennálló bírósági fegyelem veszélyeztetésével váltak alkalmassá arra, hogy a bírósági eljárás igénybevételének lehetőségét szorgalmazzák.

---

[34] CIC can. 1676. § 1-2.
[35] CIC can. 1687. § 3.
[36] CIC 1679.

LEVENTE VÖLGYESI

Reform on the Codex Iuris Canonici (came into force on the 8th of December, 2015) Concerning Marriage Annulment Procedures

(Summary)

The Ecclesiastical Code was modified by Pope Francis following the extraordinary episcopal synod of 2014, but still before the ordinary episcopal synod of 2015. Marriage and family constituted the topics of the synod. In spite that the consummated marriages are indissoluble, their invalidity may be be proven in ecclesiastical courts. The aim of the procedure is to examine, whether the divorceables could or wanted to marry each other or not. Although the consultations of the synod touched various questions, the theology of marriage was left untouched. The pope did not initiate a revision on the material law statutes of marriage. The only intention was a reform on the procedural law, notedly the alteration of a special procedure, the statutes of the marriage lawsuits. The present paper contains the description of the aim and operation of the new regulations.

SZEGEDI JOGÁSZ DOKTORANDUSZ KONFERENCIÁK

Sorozatszerkesztők:
Jakab Éva – Varga Norbert

1. VARGA NORBERT (szerk.): *Jog és Irodalom. Recht und Literatur – Droit et Litterature*. Szeged, 2011.
2. VARGA NORBERT (szerk.): *Az új alaptörvény és a jogélet reformja. The New Hungarian Constitution and Reforms in Legal Life. Das neue Ungarische Grundgesetz und Reformen im Rechtsleben.* Szeged, 2013.
3. FANTOLY ZSANETT – GÁCSI ANETT ERZSÉBET (szerk.): *Állam és jog – kodifikációs kihívások napjainkban*. Szeged, 2013.
4. SCHIFFNER IMOLA – VARGA NORBERT (szerk.): *Sale and Community – Adásvétel és közösség.* Szeged, 2014.
5. LAJKÓ DÓRA – VARGA NORBERT (SZERK.): *Alapelvek és alapjogok*. Szeged, 2015.
6. VARGA NORBERT (szerk.): *Jog és irodalom II.* Szeged, 2016.
7. VARGA NORBERT (szerk.): *Eljárásjogi reformok.* Szeged, 2016.